ండితారాధ్యచరిత్ర

వాద ప్రకరణము

మల్లికార్జున

పండితారాధ్యచరిత్ర

వాదప్రకరణము

శ్రీ గురులింగ ! సంచితదయాపాంగ !
భాగమహో[1]దార ! పా[2]ల్కుర్కి సూర !
వెండియు నొకనాఁడు దండితవాది
పండితారాధ్యుఁ డఖండితకీర్తి
సనదశివాలను మహాసద్భక్తిమహిమ
దనరార వర్తింపఁ దత్ప్రస్తవమునఁ
బండితారాధ్యుల ప్రభుశక్తి, మహిమ,
పాండిత్యమును, శివభక్తి పెక్కువయు,
సకలవిద్యాప్రౌఢి, సర్వజ్ఞతయును,
సుకృతిచిహ్నయు, భావశుద్ధి, [3]సిచ్ఛుద్ధి,

---

౧. ద్ధార. ౨. ప్రోలనుపురి. ౩. చిద్బుద్ధి.

శీలసంపద, వచస్సిద్ధియుఁ జూడఁ
జాలక చాల నసహ్యాభావమున
నరపతియగు వెలనాఁటిచోడనికి
గురుఁడగు బౌద్ధుండు గుటిలుండు పాప
కర్మి యసద్వాది గపటుండు సకల
ధర్మేతరుండు వేదవిరుద్ధవర్తి
గష్టుం డశిష్టుండుఁ గడునికృష్టుండు
దుష్టు దురాచారి ధూర్తు గావునను
వెలనాఁటిచోడనిఁ బిలువంగఁ బనిచి
కలుషంబు వర్తిల్లఁగా నిట్టులనియె:
"లోకవంద్యుఁడవు భూలోకాధిపతివి,
లోకపావనుఁడ వాలోకించి చూడ
లోకంబు నీయాజ్ఞలోనిది గాన
లోకంబనఁగ నీవ లోకేశ! నీకు
గురులగువార సద్గురులును లోక-
గురులును గాక యేగురులును గురులె?
తమకు గురుత్వంబు దానెట్లువచ్చెఁ,
దమకుఁ బండితశక్తి దా నెందుగలదు,
బౌద్ధదర్శనపట్టబద్ధుండు గురుఁడొ
శుద్ధవైదికశైవబద్ధుండు గురుఁడొ

బుద్ధుండు త్రిజగత్ప్రబుద్ధుండ యేని
బౌద్ధంబ మోక్షైకపదహేతువేనిఁ
దమకు లోకారాధ్యసముదిత ప్రతిభ
దమకుఁ జెల్లెడి పండితత్వంబు గాక
దైవంబు రుద్రుండు దా నయ్యెనేని
శైవంబ మోక్షైకసాధనం బేని
యతనిక యసమలోకారాధ్యమహిమ
యతనిక పండితాహ్వాయముఁ గాసిపు[1]
వారికి ఘూకును వాద మిప్పింపు,
వారి నోడింతు, దైవంబను వార్త
వారింతు, నే నెటువంటియారాధ్య
గీరాధ్యుఁ బండితు గిండితు నెఱుఁగ,
నటు సూతుగాని మాయాచార్య ప్రతిభ
యిటు "విల్వగాఁబంపు మెడసేయ" కనుడు
స్వసమయస్థుల స్వవచనవిరుద్ధులను
బ్రస్మృమరపాపుల బౌద్ధవాదులను
శ్రుతివివర్జితులను సుజన[2]దూషకుల
సతతాపరాధుల జైనవాదులను,
శ్రౌతకర్మభ్రష్ట సన్న్యాసులను[3] వి-

౧. వంపుమాపిల్వనెడ. ౨. దూషితుల. ౩. సు.

నీతివర్జితుల నద్వైతవాదులను,
బ్రహ్మబంధులఁ బరబ్రహ్మదూరులను,
జిహ్మస్వభావుల బ్రహ్మవాదులను
విద్విష్టమతుల నసద్వాదరతుల
విద్వద్వి[౧]ముఖుల నవేదవాదులను,
భ్రాంతచిత్తులఁ బాంచరాత్రవ్రతుల ని-
రంతర[౨]పాపుల నాంతరాలికులఁ,
బరమాత్మదూరులఁ బరపరాఙ్ముఖుల
నరివర్గరతుల నేకాత్మవాదులను,
వైదికాచారవివర్జితమార్గ-
చోదితమతుల నభేదవాదులను,
దైన్యస్వభావుల మాన్యేతరుల జ-
ఘన్యచరిత్రుల శూన్యవాదులను,
అల్పమతుల బహుజల్ప[౩]కులను వి-
కల్పతత్త్వజ్ఞులఁ గాలవాదులను,
నిర్మితకర్ముల [౪]నిర్దేవులను న-
ధర్మప్రవర్తులఁ గర్మవాదులను,
ప్రస్తుత పుణ్య పాప స్వర్గ నరక-
నాస్తిక చార్వాక నిస్సారమతుల,

౧. రతుల. ౨. వాదు. ౩. వాక్కుల. ౪. నిర్దేహు.

సుకృతవిదూరుల నికృతధార్మికుల,
వికృతైకవేషులఁ [1]ప్రకృతివాదులను,
ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధనిబద్ధమై చను మ-
టాచ్ఛాదితులను మాయావాదరతుల,
భ్రమితులై యులియు "శబ్దం బ్రహ్మ" మనుచు
భ్రమమించి పలుకు శబ్దబ్రహ్మపరుల
నాఁపోవ హేతుదృష్టాంత విరహితు-
లై పల్క నేరని యధ్యాత్మమతుల,
ధరణిఁ గార్యత్రయాంతరమూర్తి భేద
మరయుని [2]పురుషత్రయైకవాదులను,
దా నెన్నిచూడ నేదర్శనమతముఁ
గాని ద్విపురుషైకకలితవాదులను,
గార్యకర్తల నాదికర్తగాఁ బలుకు
నార్యైతరాష్ట్రమూర్త్యైకవాదులను,
వేదభ్రమితుల నవైదికవిరచ-
నాది కుయంత్ర విద్యావిశారదుల,
స్మార్తుల యోగశాస్త్రభ్రమితులఁ, బ్ర-
వర్తిత రసమంత్రవాదసిద్ధులను,
సవిశేష తర్కశాస్త్రప్రమాణికుల

౧. బ్రకృత. ౨. యాత్రిపూరుషైక ; యాత్రిపూరుషాత్మ.

సవికల ధర్మశాస్త్రాతీతచరుల,
సంచితాఖిల పురాణాగమతత్త్వ-
సంచారితార్థ విచార ¹దూరగుల,
సకలతార్కికులను షట్తర్కవిదుల
బ్రకటకౌటిల్యశాస్త్రప్రబుద్ధులను,
బటుకళాదక్షుల బహుజల్పకులను
గుటిలులఁ బరిహాసకులఁ బాతకులను
సకలాగమికుల ²నక్షత్ర ³పాఠకులఁ
బ్రకటిత కవి బుధ పండితాదులను
వీ రాదిగాఁగ వివిధకళావిదులఁ
బేరుపేరులఁ గూడఁ బిలిపించి మఱియు
"నూర నీసభకు రా కొకఁడు నిక్కనను
ధారుణీశ్వరునాజ్ఞఁ దప్పినవారు
నుండో" యనుచుఁ బురిచుట్టుఁ జాటించి
పిండుగా ⁴మునుమారఁ బిలువంగఁ బనిచి
మండలేశామాత్య మంత్రి సామంత
దండాధినాథప్రధాన ప్రభృతులు
దాసులు భటులు నర్తకులు గాయకులు
దాసీజనంబు విలాసినీజనము

---

౧. దూరులను. ౨. నచ్ఛాత్ర. ౩. పాఠనుల. ౪. మునుమాది

హితులు భృత్యులుఁ బురోహితులును రాజ-
సుతులు బాడబులు [1]రాహుతులు లెంకలును
నను వీరలాదిగా నఖిలనియోగ
మును గొల్వ నృపతియు [2]మూర్ఖ బౌద్ధుండు
విభవంబుతో రాజసభయును బ్రహ్మ-
సభయును గూడి యాస్థానమధ్యమున
నుండ బౌద్ధుండుఁ దర్కోన్ముఖోద్ధతిని
బండితేంద్రుని బిల్వఁబంప ని ట్లెఱిఁగి
యంకింప వ్రతికైన నధిపతికైన
నంకంబుఁ దర్కంబు నన్నఁ బోవలయు
దానఁ దప్పేమిపోఁ దగవగు ననుచు
మానితభక్తి సమగ్రతఁ దనరి
లింగార్చనంబు సల్లీలఁ గావించి
భంగిగాఁ బ్రమథులపాదముల్ దలఁచి
చెన్నొంద జంగమాశీర్వాదములు స-
మున్నతిఁ దా సదాయుక్తిఁ గైకొనుచు
ననలార వారికి నభిమతార్థంబు
లొసగుచుఁ దద్గమనోన్ముఖుం డగుచుఁ
బ్రఖ్యాతి దోనమరాజయ్యగారు

---

౧. రావుతులు. ౨. మూర్ఖ.

ముఖ్యంబుగా శిష్యు లాఖ్యాతయశులు
నరుదొంద గురుమల్లికార్జునదేవు
చరణాంబుజములకుఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి,
"బసవకృపాపాత్ర పరవాదిజైత్ర
యసమానశౌర్య శివాశ్రమాచార్య
కరుణాపరిష్కార ఘనశివాచార
నిరవధినిజపుణ్య నిఖిలవరేణ్య
ప్రమథానుగతశీల భక్తార్తిలోల
సుమహాద్యశస్క విశుద్ధమనస్క
యసమలోకారాధ్య కుసమ[1]యాభేద్య
స్వసమయానిస్తార జగదేకవీర
హరభక్తిశుద్ధ పంచాక్షరీసిద్ధ
చిరదయారసకుల్య శివగణలౌల్య
గతదుష్టయంత్ర జంగమపరతంత్ర
హితశుద్ధశైవమహిష్ఠానుభావ
పండితనతపాద పరిచితవేద
పండితారాధ్య సద్భక్తిసాన్నిధ్య
వీరావతార సంవిత్సుఖాధార
భూరియశఃపూర్తి బుధచక్రవర్తి

౧. యాసాధ్య. ౨. వి.

పరమార్తి మీ మహత్త్వముఁ దలంచినను
బరసమయములెల్లఁ బలుపలు గావె ?
సన్నుత మీనామసంకీర్తనంబు
విన్న దుస్సమయులు విరథులుగారె ?
ప్రమథాత్మ మీమహత్త్వంబెన్న నన్య-
సమయులు గిమయులు భ్రమితులై చనరె ?
పండితారాధ్య మీపరిచితపరమ-
పాండిత్య నిత్యసంపాదిత మహిమ
మొగి బౌద్ధసమయుల ముక్కుపైఁ గత్తి,
యొగిని నార్హతసమయుల వీఁపుఁగోల,
దొలఁగని భేదవాదుల కెక్కుఁగొట్టు,
ఇలఁ బాంచరాత్రవ్రతుల తలగుండు,
నేకాత్మవాదుల హృదయశల్యంబు,
లోకాయతుల పొట్టలోపలి యమ్ము,
వెలయ నద్వైతవాదుల రొమ్ముఁగూంట,
మలరెడు బ్రహ్మవాదుల కంటికసవు,
కాలవాదుల తుదినాలుకముల్లు,
దూలెడుఁ గర్మవాదుల గుండెబెదరు,
శూన్యవాదుల మెడఁజుట్టెడిపాము,
సన్న్యాసులను బారిసమరెడు మిత్తి,

నెఱయ మాయావాది నెత్తిగాలంబు,
మఱి వేదవాదుల మనసుతల్లడము,
వొలయ నధ్యాత్మవాదుల ¹నోరితాళ,
మిల నల్లుగావున నెన యెందుఁ గలదె?
తఱిఁదఱిఁ బరవాది దాఁ గాకయుంచు
మెఱసి మీముందఱఁ బఱవక నిలువఁ
గలఁగక తర్కింపఁగా నెట్టితార్కి-
కులకును వావదూకులకును వశమె?
కావున నిది యొక్క కార్యంబు గాఁగ
భావించి యేల మీపాదంబు లెత్త
నేమ చాలుదు మేల యిటువంటిసభల
నేమించి ²నిర్మూలధామంబు సేయ"
ననుచుఁ బండితమల్లికార్జునయ్యకును
వినయంబుతో విన్నవింపుచు మ్రొక్కఁ
గ్రమమున "దక్షాధ్వరంబు," "వ్యాసాష్ట
కము"ను, "గణాడంబరము", "శారభంబు,"
నొత్తిలి చదువుచు నుబ్బుచుఁ జనుచు
నత్తఱి భట్లు కైవారంబు సేయ
"శ్రుతిఁబంచగద్యముల్", "రుద్రమహిమ"యు

౧. నోటి. ౨. నిర్ధూమ.

శతకంబు "శివతత్త్వసార" మాదిగను
గద్యపద్యంబు లాకాంక్షఁ జదువుచు
హృద్యంబుగా సత్కవీశ్వరుల్ వొగడ
మది నుబ్బి "సంసారమాయాస్తవంబుఁ"
బదములుఁ దుమ్మెదపదముల్ ప్రభాత-
పదములుఁ బర్వతపదము లానంద-
పదములు శంకరపదముల్ నివాళి-
పదములు వాలేశుపదములు గొబ్బి-
పదములు వెన్నెలపదములు సంజ-
వర్ణన మఱి గణవర్ణనపదము
లర్ణవఘోషణ ఘూర్ణిలుచుండఁ
బాడుచు నాడుచుఁ బరమహర్షమునఁ
గూడి సద్భక్తసంకుల మేఁగుదేర
నలరు ఋగ్వేదాది [1]యది యాదిగాఁగఁ
దలుకొత్త రుద్రసూక్తములుఁ దన్నుతులు
సుమహిష్ఠలీల యజుర్వేద నమక
చమక పంచబ్రహ్మ సంస్తుతోక్తులును
ననుపమసామవే[2]దాన్వితమహిమఁ
జనిన రుద్రప్రశంసాపరోక్తులును

---

౧. యాగమోక్తముల. ౨. దాన్వీత.

గ్రమమొంద రుద్రసూక్తప్రతానములుఁ
బ్రమథసూక్తములును బసవసూక్తములుఁ
దనరు వేదము 'లనంతావై' యనంగఁ
జను చరణవ్యూహాసంగతియందు
శ్యామ మాధ్యందిన [౧]చర్చక [౨]శ్రవణ
[౩]శ్యామాయనీయ చర్చ శ్రవణాంత
[౪]కాండల దుందుభి దండి లాంగూల
మాండూక శాకల మైత్రాయణీయ
వైనేయ వైధేయ వార్తాంత[౫]వేయ
శౌనకి మౌద్గల్య సాంఖ్యాయనీయ
శాపేయ శౌక్లేయ శాపాయణీయ
కాపాల బాష్కల గాలవ కాణ్వ
[౬]దాంత [౭]వత్య త్వరిత [౮]బ్రహ్మదప్ర-
దాంత [౯]ఖిల్వాల దేవదర్శి [౧౦]జాబాలి
వారాహ [౧౧]కాఘీయ వాజస[౧౨]నేయ
నారాయణీయ [౧౩]యానప[౧౪]హార్ద్రవేయ

---

౧. చర్వక; చర్చిక. ౨. శ్రమణ. ౩. వార్తాంతవేయ. ౪. పాండల; కౌండల. ౫. పే; నే. ౬. తాంత; ఖాంత. ౭. సత్య; పర్య. ౮. బ్రహ్మాండ. ౯. పిప్పల; ఓల్వల. ౧౦. వైజాత; బైజావ. ౧౧. చరకమల్; శరక; చరకతా; చరకీయ. ౧౨. నీయ; నియ్య. ౧౩. యానవ; యనావర్వవేయ. ౧౪. యాత.

[1]పారాక్ర[2]మేణాంత [3]బౌధేయ విరథ
పారక్రమి బ్రహ్మ[4]ఘోష [5]ఖాండిక్య
ఆసురాణీయయూహ్వాయ మూలకర య-
[6]వాసురాణీయ కాత్యాయనీ యాశ్వ-
లాయని మొదలు నాయాయిశాఖలను
న్యాయసూత్రంబు లామ్నాయభాగములు
మానిత తదుపశాఖాది సూత్రప్ర-
తానంబులను బవమాన, కైవల్య,
కైనేష, జాబాల, కాలాగ్ని, రుద్ర,
మానవ, జైగీష, మారుతామ్నాయ,
నారాయణ, బ్రాహ్మణ, శివసంకల్ప,
శ్రీరుద్రచయ, బృహదారణ్యగర్భ,
హంసా ద్యుపనిషచ్చయములు, రుద్రప్ర-
శంసాపరోక్తు లాశ్చర్యం బెలర్పం
బరమలింగార్చనాపరులు స్వాధ్యాయ-
పరులునై చను మహాబ్రాహ్మణోత్తములు
సదువుచు వేదభాష్యములు సెప్పచును

౧. వా; పారశైవు. ౨. ముక్తాంత; మప్రోక్త. ౩. బౌద్ధాయనగవ; శైదేయవదవ; ఖావేవు. ౪. వైవవి; బప్పిలి; పాపవి. ౫. సావిత్య. ౬. వాస.

ముదమున నిరుదెస మ్రొక్కుచు నడువ,
న్యాయవైశేషికోదాత్త శాస్త్రములు
వాయని ప్రీతి నుపన్యసింపుచును
ఖండనాఖండనోద్దండత వెలయ
దండితార్కికు లుబ్బి వనర నేతేర,
బసవయ్య, షోడ్డలబాచయ్య, చెన్న-
బసవయ్య, మడివాలు ప్రభువు, సత్తేశు-
చామయ్య, [1]యజగన్న, [2]సవరదసిద్ధ-
రామయ్య, యక్కఁగార్కల్లి దేవయ్య,
[3]దాసయ్య, శంకరదాసయ్య, దాస-
కేసయ్య, గక్కయ్య, గేశిరాజయ్య,
మసనయ్య, సిక్కయ్య, మాదిరాజయ్య,
యసలార [4]మఱియు [5]శైవాఢ్యులైనట్టి
[6]సకలపురాతన [7]సద్భక్తగీత-
నికరముల్ గాయకనికరముల్ వాడ,
'శివమస్తు, శివమస్తు, [8]శివమస్తు' అనుచుఁ
దవిలి [9]దీవించుచుఁ దపసు లేతేర

౧. యజగమ (-న, -ణ); ౨. సకలేశ, 3. 'దసరయ్య' అని సంస్కృతానువాదము; ఛందస్సుకోసము 'దాసయ్య' అనుపాఠము గలిగినది. ౪. వీరాదియైనట్టివారి. ౫. గతాఢ్యు. ౬. ప్రకట. ౭. భక్తుల. ౮. శివమస్తటంచు. ౯. దీవింపుచు.

వాదప్రకరణము

ధర నేకశంఖముల్ ధవళశంఖములు
వోరిఁబోరిఁ [౧]బరిగొన భోరనమ్రోయ,
నలరారుఁ బంచమహా[౨]వాద్య వితతు
లోలయంగఁ గాహళు లొక్కట మ్రోయ,
సంతట నిల్లింత నల్లంత నంత
సంతసంబున వరుల్ జయవెట్టుచుండఁ
[౩]బురి భక్తతతులు విభూతివీడియము
లరుదందఁ [౪]దారు సమర్పణ సేయఁ
బ్రణుతవాఙ్మణులు నీరాజనదీప-
మణులును [౫]భక్తా[౬]ద్వాఙ్మణులు సంధిల్ల,
[౭]సంగడ వివిధపుష్పాంజలు లిచ్చి
మంగళారతు లెత్తి మహి మ్రొక్కి చనఁగ,
సంగళ్ల వీథుల నంతంత నిలిచి
లింగభక్తుల కెదు[౮]ర్లేగు [౯]వాడ్మనుచు
నార్యులుఁ బుణ్యపణ్యాంగనల్ భక్తి-
శౌర్యాతిశయత నుత్సాహించి పొగడ,
లింగభక్తుల నిజాపాంగమార్గంబు
సంగతి దయఁజూచు శాంతనందులును,

---

౧. బురిగొని. ౨. నాద. ౩. బొరి. ౪. మ్రొక్కి. ౫. భక్తి. ౬. దిఙ్మణులు. ౭. సంగత. ౮. ర్లేదు. ౯. పొండనఁగ.

బరసమయంబుల భస్మంబు సేయ
నురువడిఁ జూచు నుప్పరమునందులును,
బటు జైన చార్వాక బౌద్ధసంఘముల
స్ఫుటమందఁ దగ [1]నేవఁ జూచునందులును,
మానితంబగు కేతనానీకములును
బూని [2]క్రాలెడు వాతపూరణంబులును
ముడివడ [3]పణిహార్లు ముందట [4]వెనుక
నడరంగఁ 'జాంగు! భళా!' యంచు నడవఁ
జెనసి మఱి 'ఛత్రం శశినిభం' బనంగఁ
జనఁగను వాయవ్యసంహితయందు
నినుపార 'ఛత్రోఽతినిర్మలం' బనుచుఁ
బొనరఁ బద్మపురాణమును జెప్పఁ గాన
"శ్వేతాతపత్రం తు విశ్వేశ్వ - య
పీతాతపత్రం తు విష్ణవే" యనుచుఁ
దప్పక విధికి రక్తచ్ఛత్ర మనుచుఁ
జెప్పుచుండెడిఁ గాన శ్రీస్కాందసూక్తు
లమరంగ నాలవట్టములుఁ జామరలుఁ
గ్రమమున నట్టివిగాఁ జెప్పఁగాన
సరి ధవళచ్ఛత్రచామరావళులు

౧. నేల. ౨. వీచెడు. 3. పడి; ఫణి. ౪. వెనకమడరంగ.

నాంది ప్రకరణము

ధర రుద్రునకు భక్తతతికిని దక్క-
నౌఁగి బ్రహ్మవిష్ణుముఖ్యుల కిడ నరక-
మగు "నరకంప్రజే" త్తనుఁగాన, యట్ల
వినుతపాక్తికదామవిలసితమహిమఁ
జను ధవళచ్ఛత్రచయము వొల్పార
వేవేగ తమతోడ [1]వెల్లగొండ మహా-
దేవయ్యగారు సుదీపితభక్తి-
ధీరతఁ బోరండ్ల [2]సూరసానమ్మ
గా రాదిగా భక్తగణములు నడవఁ
బరవాదిభంజనపటుపరాక్రమముఁ
జరలింగసామ్రాజ్యసంపద దనరఁ
జనుదెంచుమల్లికార్జునపండితేంద్రు
ననఘుని బొడ్గఁ డల్లంతటఁ గాంచెఁ
బరవాదిఘోరసాగరబాడబాగ్నిఁ
బరవాదిమత్తేభపంచాననంబుఁ
బరవాదమేఘదుస్తరమారుతంబుఁ
బరవాది[2]ఘనవనస్ఫురితదావాగ్నిఁ
బరవాది[3]విపభూజపటుకుఠారంబుఁ
బరవాదిదుష్ట[4]దుర్భరధూమకేతుఁ

౧. వెలగొండవంశ. ౨. వనఘన. 3. వనభూజ. ౪. నిర్భర.

బరవాదిభూరిభూధరకులిశంబుఁ
బరవాదివల్మీకవరఖనిత్రంబుఁ
బరవాదిభేకభీకరభుజంగంబుఁ
* బరవాదిపురహరఫాలనేత్రంబుఁ
† (బరవాదితస్కరబహుళశూలంబుఁ
బరవాదివనలతాప్రథితదాత్రంబుఁ
బరవాదిసారసవరనిశాకరుని
బరవాదివార్ధిశుంభత్కుంభజన్ముఁ)
గని బౌద్ధుఁడంతనుత్కటకోపవహ్ని-
కొనలను దనుదాన కొని కాలుచుండ
నానతబుధుఁడు లోకారాధ్యయశుఁడు
నైన పండితమల్లికార్జునప్రభుని
వలపటిదెస నుమావరభక్తరాజి
నలిగొన సింహాసనస్థులఁ జేసి
హరునిభక్తులయాజ్ఞ శిరమునఁ దాల్చి
గరిడికెక్కిన యంకకాఁడునుఁ బోలె

---

* ఈపాదమునకు సంస్కృతానువాదమున 'పరవాదిపుర వ్యూహసంహారఫణిభూషణః' అని ఉన్నది. † కుండలీకరణము చేయఁబడిన పంక్తులకు సంస్కృతానువాదము లేదు. అవి ప్రక్షిప్తములేమో. ౧. కోపుఁడగుచు.

నెఱ విడివడ్డ మదేభంబుఁ బోలె
వడి మృగంబులఁగన్న [1]వ్యాధుండుఁబోలెఁ
బగఱఁ గన్ పంతంబు బంటునుఁబోలె
వగనొందు పసిఁగన్న వ్యాఘ్రంబుఁబోలె
నాసురవృత్తిఁ గోపాటోపచిత్తుఁ
డై సమయుల సమయార్థముఁ జూచి
యెక్కడి వైదికుం? డెక్కడిబౌద్ధుఁ?
డెక్కడివైష్ణవుం? డెక్కడిజోగి?
యెక్కడి చార్వాకుఁ? డెక్కడి సాంఖ్యుఁ?
డెక్కడి [2]వేదాంతి? యెక్కడికర్త?
సిద్ధ మన్యోన్యవిరుద్ధమై చను న-
బద్ధంపుసభల సంపాదన గలదె?
ప్రకటింప [3]వేయు నులుకత్రాళ్లు గూడి
యొక ప్రోకగునె? సభ్యుఁ డొకఁడైన వలదె?
కంగటికాళ్లు సంకంపుఁ బూసలును,
సంగడించినయట్టి సభలును సభలె?
చాకులకును మఱి సంగవులకును
నేకత్వ మున్నదే లోకంబునందు?
వెట్టికిఁ దెచ్చినవిధమున నూఱ

౧. వ్యాఘ్రంబు. ౨. వేదాంతుఁడెక్కడి. ౩. నూఱు.

వెట్టిగాఁ[1] దెచ్చినయట్టివి సభ లె ?
కూటువమూఁకలు వాటిమైకూడఁ
జాటి[2] తెచ్చినయట్టి సభలును సభ లె ?
యుర్వీశుపరివార మూర్వీశుబంట్లు
నుర్వీశుప్రజలును నున్నవా రెల్ల
నిందుఁ, దా సభయన నెద్ది? వినంగ
నిందు సభాపతి యెవ్వఁ డౌననఁగఁ
దర్కింపఁ జర్చింపఁ దలయెత్తిచూడఁ
దార్కికుఁ డెవ్వఁడు దథ్య మిందెన్న,
నింతన మగుడుట యిది మాకుభక్తి-
పంత ; మట్లునుఁగాక ప్రశ్న సేసెదము,
'ఓవైదికుండ ! నీ వొండలెగ్గ వెట్టు
లీవేల నిటువచ్చి తీవేదబాహ్యుఁ
జూడ ముట్ట వసదిఁజొరఁ బ్రతిమాట-
లాడఁ గా దనఁగ మున్న శ్రుతి వినవె?
యననేల "హస్తినా హన్యమానోఽపి"
యన "న విశే చ్చ జినాలయం" బనఁగ
ధర నిట్టి జిన బుద్ధ దర్శనాంతరము
లరయఁ గించిద్భేద మఱియకాదె ?

౧. గావించిన. ౨. కూర్చిన.

వా ద ప్ర క ర ణ ము

పరగంగఁ దద్వేదబాహ్యుఁడు వొందు
నరకం బభీష్టమే నలి నట్లుఁగాక

వేద వా ద ని ర స న ము

విను వేదవాది! నీవేదంబు నిత్య
మనియెదే? ముప్పదియాఱు తత్త్వముల
నైదవతత్త్వ మయ్యాకాశతత్త్వ
మాదట శబ్ద మయ్యాకాశగుణము
దా నిత్యవస్తువై ధర నొక్క ప్రకృతి
లేనిది దా నెట్లు దా నుదయించు?
నదిగాక శ్రుతులు స్వయంభు లంటేని
నుదయంబు లయము లేకునికి దా నెట్లు?
నలి నెన్నఁబడు చరణవ్యూహసూక్త-
ముల వినవే స్వయంభువులె వేదములు?
రురువర్ణ దేహంబు ఋగ్వేదమునకు,
ధరణి నాత్రేయగోత్రంబు, గాయత్రి
ఛంద, మయ్యధిపతి సరసిజభవుఁడు,
నందమౌ పద్మపత్రాయతాక్షములు
గుంచితకేశముల్ గురిమినయట్టు
లంచితంబుగ మఱియా యజుశ్శ్రుతికిఁ
గ్రమమొంద నాది 'భారద్వాజగోత్ర,'

మమరుఁ ద్రిష్టుప్ఛంద, మధిపతి శార్ఙ్గి;
స్థూలకపాలంబు సూర్యకౌశ్యములఁ
బోలెడు తామ్రవిస్ఫురితవర్ణంబు;
సామవేదమునకు ఛందంబు జగతి,
దా మఱి రుద్రుండు దైవంబు, తనువు
గడు శ్వేతవర్ణంబు, గాశ్యపగోత్ర;
మడరంగ శుచిదేహ మతి దాంతగుణము
వెలయ నథర్వణవేద శృంగమున
కిల ననుష్టుప్ఛంద, [౧]మింద్రుఁ డధిపతి,
యనుపమంబైన కృష్ణాంకంబు మేను,
దనరు బైజానగోత్రం; బట్లు శ్రుతులు
గొలఁదులు వర్ణముల్ గోత్రముల్ రూప-
ములు నధిదైవతంబులుఁ గల్గియుండు,
నలుకు లేక స్వయంభు లనియెడుశ్రుతులు
దలఁప నిత్యములె? నిత్యంబులయేని
నుదయించుఁ జెడు జగదుదయన విలయ-
విదితకారణములే వేదసంఘములు ?
‘భువి నిజ్జగంబులు వుట్టవు, మఱియు
నవియు ననాదుల’ యనియెదే వినుము

---

౧. మింద్రుండు దైవమనుపం.

లను జగంబులు నిత్యమనియు నీజ్ఞాన
[౧]మునన యెఱింగితో? మున్నైనయట్టి
జగములఁ జూచి నిశ్చయ మెఱింగితివో?
నిగమప్రమాణోక్తి నీ వెఱింగితివో?
యొనర నిజజ్ఞానమునన యెఱింగి
తి ననియెదేని జ్ఞానదృష్టులలోనఁ
దివిరి యాత్మజ్ఞానదృష్టి నెఱిఁగితో?
తివిరి చక్షుర్జ్ఞానదృష్టి నెఱిఁగితో?
పూని యాత్మజ్ఞానమున నెఱింగితిని
దా ననియెదె? పశుజ్ఞానతత్త్వోక్తి
నిన్ను నీ వెఱుఁగంగ నేరనివాఁడ
వెన్న నిజ్జగదాది నెట్లెఱింగితివి?
కాక, చక్షుర్దృష్టిఁ గాంచితి ననియె
దా? కనుఁగొనఁగ నేత్రములు నీ కెవ్వి?
వారుని నేత్రములైన యనలార్క-శీత-
కరుల యయ్యాధిదైవికస్ఫూర్తిఁ గాని
తజ్జ్ఞుల దృష్టులు దాఁ గానవనిన
నజ్ఞాని! కానంగ నలవియే నీకు?
నిజ్జగంబులఁ జూచి యెఱిఁగితినేని

౧. మును నెఱింగించితో మున్నున్నయట్టి.

తజ్జ్ఞోక్తిఁ బరగు పూర్వజ్ఞానవిషయ-
తాజ్ఞానకలి తోత్తరజ్ఞానచయము,
నా విషయజ్ఞాన మది వెనుఁ బడఁగఁ
జావి యయ్యుత్తరజ్ఞానంబు దోఁచుఁ;
బూని తదుత్తరజ్ఞానంబు గదియఁ
దా నుత్తరజ్ఞానతతి పూర్వమైన
జ్ఞానాదులై యవి దా మెట్లు దోఁచు?
మానితాక్షరపంక్తి మాడ్కి యెట్లనిన
నగు విషయజ్ఞాన మాద్యక్షరాంక,
మొగి ద్వితీయాక్షరం బుత్తరజ్ఞాన,
మరిగినయది విషయజ్ఞాన, మదియు
నరయఁ బూర్వజ్ఞానమగు, నట్లైన
సరిఁ దదీయోత్తర జ్ఞానాక్షరంబు
నరయంగ నగు విషయజ్ఞాన, మగుడు
నొగి తృతీయాక్షరం బుత్తరజ్ఞాన-
మగు, నిట్లు లొండొంటి కటమీఁ వెఱుంగ
జనఁ బూర్వజ్ఞాన సంగతాక్షరము
లన్నియు నతని కనాదుల కాక
రతిఁగూడ మధ్యాక్షరములెల్ల నెఱుఁగు-
నతని కనాదులే? యట్ల యనాదు-

నజ్జగంబులు నీకనాదులు, నీవు
మొన్నటివాఁడవు, మున్నున్న జగము-
లెన్న ననాదిగా నెట్లెఱింగితివి ?
ఆ జగదాదికి నాదనైనట్టి
రాజార్ధధరుఁ డుమారమణుఁ డనాది
గావున నవి యెఱుంగఁగ నేర్చుఁగాక
భావింప నితరుల ప్రాప్తియె ? మఱియు,
నిగమప్రమాణోక్తి నీ వెఱిఁగితివె ?
నిగమ ప్రమాణోక్తి నీకుఁ దా నెద్ది ?
యిల 'జగతాంపతయే నమో' యనఁగఁ
గలుగు నిత్యాదిసూక్తము లెగ్గశక్తి
గాన; ననాదులుగా విజ్జగములు;
గాన, వేదములచేఁ గా విజ్జగములు:
[ధృతి వేదములు 'విశ్వదేవో' యనంగ
శ్రుతులకుఁ దండ్రి యీశుండనై యుండ]
శ్రుతి 'శివోఽమేవ మే పితరా' వనంగ
శ్రుతులకుఁ దండ్రి యీశుండ నైయుండఁ
దనరు వేదములు 'పితా తదశ్నామ'
యన శ్రుతులకుఁ దండ్రి సాంబుఁడై యుండ.
శ్రుతులు దా రీశ్వరసుతుల మేమనఁగ

శ్రుతులు స్వయంభులంచును బల్కఁదగునె ?
శ్రుతిపురుషులు వరిశ్రుతభక్తిపాశు-
పత శాంభవవ్రత పారీణమతులు
దనరు వేదములు 'వేదా ధారయంతి'
యనఁ దెల్ల గాదె రుద్రాక్షధారణము ?
మేదురశ్రుతులు 'తస్మై అస్తు' నాఁగ
నాది 'దేవానాం త్రియాయుషం' బనఁగఁ
బ్రత్యయం బగుఁగాదె భస్మావలిప్త-
నిత్యత్రిపుండ్ర వినిహితైకనిష్ఠ
మితి గుల్క శ్రుతు 'లయంమేహస్త' యనఁగ
రతిని 'శివాభిమర్శన' నాఁగ నంద
సత్యంబుగాదె యీశ్వరసన్నిహితము ?
నిత్యలింగార్చనా నియతానురక్తి
వింత యే, శ్రుతులందు 'వేదాశ్చ కామ-
యంతే' యన మఱి 'తదశ్నామి యనఁగ
సుప్రసిద్ధము గాదె శూలిపాదోద-
క ప్రసాదోపభోగ ప్రవర్తనము ?
తమభక్తిగతి శ్రుతుల్ దార చెప్పంగ
బ్రమసి దైవములని పలుకంగఁదగునె ?
పాయక శ్రుత్యుక్తిఁ 'బంచాక్షరే స్థి-

తా' యన నాది 'వేదాశ్చ శాస్త్రాణి
యనఁగఁ బంచాక్షరియంద లయింప
మును వేదములు నిత్యములు నాఁగఁ దగునె"
కాన, స్వయంభులు గావు వేదములు,
గాన, నిత్యంబులుఁ గావు వేదములు,
'గావేనిఁ ద్రిజగన్నికాయంబు లెట్లు
లావిర్భవంబయ్యె నాది' నంటేని
భవుఁడు నిజాజ్ఞా ప్రభావన భవన
భవనంబు లతులిత ప్రతిభమైఁ బేర్చి
నిజముగా జలకూర్మ గజ ఫణీంద్రులను
ద్రిజగదాధారవిధేయత నిల్పి
సంచిత స్థావరజంగమాది ప్ర-
పంచంబుఁ గావింపఁ బ్రబలింపఁ ద్రుంపఁ
గడుఁగడు దక్షతగల మహామహిమ
మృడు నెఱుంగుదుగాదె మీ వేదములను
జలము జడ్డును లేని శాబ్దికులకును
దెలియ 'సోమః పవతే' యన మఱియు
నవి 'జనితా మతీనా' మన నవులఁ
*(దళుకొత్తఁగా 'జనితా దివో' యనఁగ,

---

* కుండలీకరణము చేయఁబడిన పంక్తులకు సంస్కృతానువాదములేదు.

స్థిరసూక్తి 'జనితా పృథివ్యా' యనఁగ
క్షితి 'జనితా గ్నే' 'ర్జనితసూర్య' యనఁగ
నిరవొందఁ దుదిఁ 'జని తేంద్రస్య' యనఁగ,
విరచించి 'జని తాదివిష్ణో' రనంగ,)
వలపారఁ 'బహవో భవంతి' యనంగఁ,
దలఁపఁ 'బితా దేవతా స్రష్ట' యనఁగ
దృష్టంబు మఱియును 'దేవా శ్చ పశవ
స్సృష్టా'యనఁగ శ్రుతిదృష్టంబులుగను
నొప్పార నిట్టులై యున్న వేదములుఁ
జెప్ప మహాసృష్టి శివునియం దగుట
గాన యీశుండు జగత్సృష్టికర్త
కానేరఁడొండె జగంబు లట్లేని
'వెలినుండి చేసెనో విశ్వాధికుండు
సెలఁగి లోనుండిచేసెనో విశ్వవితతి'
ననియెదా? తనదు గర్భాంబుధిలోన
జనియించు బుద్బుదజాలంబులట్ల
మొనయంగ 'లింగమధ్యే జగత్సర్వ'
మనఁగఁ దన్మధ్యంబునంద కావించుఁ;
'జేకాని జగము సృజించు నీశ్వరుఁడు
సాకారుఁడో మఱి నిరాకారుఁడో? ని-

రాకారుఁడేనిఁ జేయఁగ లేఁడు సృష్టి,
సాకారుఁడేనిఁ జేయఁగ రాదు సృష్టి,
సృష్టి దా నిత్యునిచేఁ గాని కాదు,
సృష్టి యనిత్యునిచే మున్న కాదు;
ఏపార నిత్యస్వరూపియూ రుద్ర
రూప మేపఁగిదని రూపించి తెవ్రు?
హారుని సాకార నిరాకారరూఢిఁ
బరగు తత్త్వము లేక భావ మెట్లయ్యెఁ?
జెనపి యేవిధమున సృష్టిఁ దాఁ జేసె?'
ననియెదా? 'సృష్టి లీలార్థమై తాన
భవుఁడన రాజసాస్పదగుణంబునను
భువనంబు లేర్పడఁ బుట్టించుఁ బరగ,
మృడుఁడన సాత్త్వికమిళితగుణమునఁ
గడఁగి జగంబులఁ గరుణ రక్షించు,
హరుఁడనఁ దామసోద్ధురగుణంబునను
బరగు జగంబు లేర్పడ సంహరించుఁ,
త్రిగుణంబులను బాసి దీపితమహిమఁ
దగిలి శివుండనఁ దాన వెలుంగుఁ,
బెంపార నిక్రియఁ బృథుశివశక్తి
సంపుటంబుగ జగచ్చక్రంబుఁ ద్రిప్పు,

సకలనిష్కల సద్వైశ్వర్య సంపూర్ణుఁ
డకలంకుఁ డీశానుఁ డాదిరుద్రుండు
శ్రీమహాదేవుఁ డజేయుఁ డక్షయుఁ డ-
నామయుఁ ¹డాద్యుఁ డాద్యంతవర్జితుఁడు
సర్వగతావిగోచరుఁడు నిత్యుండు
శర్వుఁ డవాఙ్మానసప్రగోచరుఁడు
హరుఁ డవినాశనుఁ డజరుఁ డక్షరుఁడు
పరమ తేజఃపుంజభాస్వరాంగుండు
వేదాంతవేద్యుండు విశ్వాధికుం డు-
మాదేవుఁ డతులితమహిమాకరుండు
పరమేశ్వరుఁడు జగత్పతి శంకరుండు
వరదుఁడు సద్భక్తవత్సలుండైన
హరుని సాకారసిద్ధాంతతత్త్వంబుఁ
బరమకారణము నుత్పత్తిహేతువును
గాన యారుద్రుచేఁ గల్పింపఁబడియెఁ
దా నిజ్జగంబులు దథ్య మెట్లనిన,
గలుగని వెట్లును గలుగఁ, వనాదిఁ
గలిగిన వెట్లును గలుగు, శివుండు
గలుగని జగములఁ గల్పించినాఁడొ?

౧. డార్యు.

కలిగియుఁ గలుగని విలఁ జేసినాఁడో ?
యలరి యెయ్యవి సేసె ననియెదే? వినుము-
సలిలాదిమృద్దండచక్రసూత్రములు
గలుగఁ గులాలుండు గలుగనియట్టి,
యలవడఁ దంతుముఖ్యాది హేతువులు
గలుగఁ గువిందుండుఁ గలుగనియట్టి
ఘటపటాదులఁ జేయుక్రమమునఁ గలుగు
పటుపరమాణ్వాదిపంచశక్తులను
మును లేని యిజ్జగంబుల సృజియించెఁ
దన నిత్యపరమస్వతంత్రత్వ మమర ;
సలిలాదిమృద్దండ చక్రసూత్రములు
గలుగఁ గులాలుండు గాకున్న నేమి ;
యలవడఁ దంతుముఖ్యాది హేతువులు
గలుగఁ గువిందుండు గాకున్న నేమి;
ఘటపటాదులఁ జేయఁగా నెవ్వఁడైనఁ
బటువుండు గాఁడె యభ్యాసత్వశక్తి
నిలఁ బరమాణువు లేను శక్తులును
గలుగునేనియు నవి గారణంబేని
జగములఁ జేయ నీశ్వరుఁడైనయట్ల
జగములఁ జేయంగఁజాలఁడె యొరుఁడు ?

ననయంబు జగదాది కాతండ 'యేల'
యనియెదే? కార్యంబు లవి గారణములె?
యరయఁ గార్యములు బ్రహ్మాండసంఘములు
వరగుకారణములు పంచశక్తులును
బరువడి గార్యముల్ పంచశక్తులును;
వరుసఁ గారణములు పరమాణుతతులు
వరగుకార్యంబులు పరమాణుతతులు
పరమకారణుఁ డుమాపతి యయ్యెనేనిఁ
బరమాణుశక్తుల ప్రాపీశ్వరునకు
నేల తా ననియెదే? యివి సదాశివుని
లీలలు గాక నిజాలోకనంబు
సాలదె యీ జగచ్చయముఁ బుట్టింపఁ
బాలింప సంహరింపంగ? - నెట్లనిన
నెఱయ ఋగ్వేదాది నిగమసూక్తములు
మెఱయ 'స ఈక్షతే[౧] మా న్ను లోకాం శ్చ
[౨]లోకపాలాం శ్చ' నా లోలత నంతఁ

---

౧ ఇచట యతితప్పినది. మెఱయ 'స ఈక్షతే మే ను లోకాంశ్చ' అని వ్రాఁతప్రతులయందు యత్యక్షరము సవరింపఁబడినది గాని యాపాఠ మర్థరహితమగును. ౨ 'లోకపాలాంశ్చ' అనుమాట సంస్కృతానువాదమున లేదు.

శ్లోక౧ 'స ఈక్షతే లోకాన్ సృజా ఇ
తి' యనంగ నీశ్వర దృష్టిమాత్రమున
నియతి జనించిన నిఖిలలోకములు
భగ్నంబునొంద 'న బ్రహ్మా, న విష్ణుర్
నాగ్ని ర్నసూర్యా' నా నట్లు పురాణ
మిటిం౨ 'దహో స్తేష నిమేషేభ్య' యనంగ
యుతసమాసము 'ప్రళయోదయా' వనంగ
శివు దృగంచలము విశేషతం దనరం
దివిరి 'ప్రత్యంజన స్తిష్ఠతి సంయు-
గాంత్యకాలే' యన హరిముఖ్య దేవ-
తాంత్యకాలంబున నాప్రమథాళి
ప్రణుతించి 'త్వం విశ్వభర్తా' యనంగ
బ్రణుతించి 'తవ నాస్తి భర్తా' యనంగ
నంకించి 'త్వం విశ్వహర్తా' యనంగ
నంకించి 'తవ నాస్తి హర్తా' యనంగ
శ్రుతి 'ఏక ఏవ రుద్రో' యన మఱియు

౧ ఈ వాక్యము సంస్కృతానువాదమున లేదు. ౨ 'తదో స్తేష నిమేషాభ్యామ్' అని యుండవలెను. కాని యది ద్విపదపాదమున నిముడక పోవుటచే 'నిమేషేభ్య' అని కవి సరిపెట్టినాఁడు. ఇట్లు చేయుట సంస్కృత భాషా విరుద్ధమైనను ప్రాకృత సంప్రదాయానురోధియై యున్నది.

నతిరతి 'నేక మే వాద్వైత' మనియు
నిండి యొక్కండ రుద్రుం డుండ వెండి
రెండవువాఁడు లేకుండుట వినవె ?
యాదిఁ బ్రత్యయము సీ కాగమం బేని
వేదవాదివ యేని వేఱనరాద ;
యది మహాసృష్టి ము న్నైన చందంబు
నిది మహాప్రలయంబు గదియు విధంబుఁ
గాన యనాదులు గావు లోకములుఁ,
గాన దైవంబులు గావు వేదములు ;
భవునిమహిమఁ జదువుపాఠకుల్, వాగడు-
కవులు, ప్రతిష్ఠించు కడిఁది తార్కికులు
గాఁజెట్లు సకలజగత్ప్రపంచము ని-
పాదించుచును నట్ల భవుఁ జెప్పఁగాన
వైదికాపాదితవ్రతుల రక్షింప
వైదికేతరజినవ్రతుల శిక్షింపఁ
గా వివక్షం జేర్మి కలిమి వేదముల
దైవత్వ మెప్పుడుఁ దప్పదం టేనిఁ
దప్పేమి ? వేదంబు దైవమేనియును
జెప్పమా యొకదైత్యుచే మ్రింగఁబడునె ?
తప్పేమి ? వేదంబు దైవమేనియును

జెప్పుమా తమబ్రహ్మశిరముఁ గోల్పడునె?
తప్పేమి? వేదంబు దైవమేనియును
జెప్పుమా దక్షునిచేటుఁ గన్గొనునె?
తప్పేమి? వేదంబు దైవమేనియును
జెప్పుమా కవితలై చెప్పంగఁబడునె?
తప్పేమి? వేదంబు దైవమేనియును
జెప్పుమా యొకపక్షిచేఁ బడి చనునె?
తప్పేమి? వేదంబు దైవమేనియును
జెప్పుమా యొకమునిచేఁ ద్రెంపఁబడునె?
తప్పేమి? వేదంబు దైవమేనియును
జెప్పుమా కుక్కలై శివువెన్కఁ జనునె?
వేదమెట్లును గర్త గాదయ్యె నేని
వేదోక్తకర్మనిష్పాదితఫలము
దాన స్వర్గాపవర్గానూనఫలవి-
తానముల్ వొందింపఁగా నెట్లు నేర్చు
ననియెదే? కర్తృత్వ మది గర్మమునకు
ననుమతించుటయు సిద్ధాంతమతంబు
గాదు; గర్మమునకుఁ గర్తృత్వసిద్ధి
లేదు; నీవును వేదవాదివి గావు;
వెలికర్మవాది నీపేరు;—దా నింకఁ
దలఁదలఁ గర్మవాదంబా నీమతము—

కర్మవాద నిరసనము

ఘనసూక్త మిదె, "స్వర్గకామో యజేత"
యనుట దైవము సతుర్థ్యంతంబ కాన
తనకర్మఫల మది దాన తత్కర్త
కనుభవయోగ్యమై యలరు నంటేని,
గర్మంబు గాయానుగతమగునై యనునో;
కర్మానుగతమయి కాయంబు చనునో
కాయం బనాదియో కర్మం బనాది-
యో, యవి జీవికి నొక్కటియగునో;
క్షణిక మచిత్తు నిర్గుణము గర్మంబు
గణుతింప నది యెట్లు గర్త వసించుఁ,
గర్తయు జడుఁడు దత్కర్మవశుండు
[1]గర్తయుఁ దా నెట్లు గర్మంబుఁ జేయుఁ?
దప్పుఁ జేసినవాఁడు దండించుకొనునొ,
తప్పు సంకెలలయి తగులునో తాన ?
కలుగును బరగంగఁ గర్త యొక్కండు
నలి నట్ల తత్కర్మఫలమును గుడుప
నిలను గర్మాధీశుఁ డీశుండు, గర్మ-

---

౧. 'గర్తింప' అని వ్రాఁతప్రతులలోను, పూర్వ ముద్రణము నందును నొకపాఠముగలదు.

ఫలదాత యొక్కండు గలిగియుండంగఁ
గర్తృత్వ మున్నదే కర్మంబునకును
గర్త యీశానుండుగా కట్లు వినుము,
పూర్వమీమాంసోక్తభూరికర్మములు
వేర్వేఱ ము న్నాలువిధములై యుండు,
భాసురంబుగఁ జెప్పఁబడు దర్శపూర్ణ-
మాస యజ్ఞాదికర్మంబులఁ జేయ
నొందు సంస్కార మొక్కొక్కండు గర్త
నందించి పోవంగ, నట్టిసంస్కార-
రూపంబులైన నిజాపూర్వములు ని-
రూపింప నామవిశ్రుతి గూడి యొకటి
వొనరు నామాంతరపూర్వ మైనట్టి
ఘనపర మాపూర్వమనఁగఁ బుట్టించు
నల రెడు తత్పరమాపూర్వవిహిత-
ఫలశిరస్కంబయి పరగుచున్నదియు
ననుపమంబగు దైవమనియు, నదృష్ట
మనియును, మఱి కర్మమనియునుఁ జెప్ప
నమరి, తదీయనామమున గుఱింపఁ
గ్రమమున దేహాంతరమున, లోకాంత-
రమునను, దేశాంతరమునఁ, గాలాంత-

రమున, నయ్యుపభోగరచితఫలములఁ
దా నిచ్చు ననుట వ్యర్థముగాదె ? జడము
లైన కర్మములు గాలాంతరంబునను
గలిసియుఁ దమయంత ఫలము లీనేర
విల నిట్టి జైనబౌద్ధులకు, భాట్టులకు
నొగి దానధర్మఫలోపభోగాదు
లగు కర్మ లవి వ్యర్థ మది యెట్టులనినఁ,
బుట్టిద మగునట్టి భోజనక్రియ య-
దృష్టంబు సావు సిద్ధించెడిఁగాన;
కనుఁగొనఁ గేవలకర్మంబు ఫలద-
మనఁ జనునేనిఁ గ్రియామాత్రఁ దనకుఁ
బుట్టిని మరణంబుఁ బుట్టింపనేల ?
[1]దృష్ట [2]కర్మప్రాప్తి శిష్టాన్నవిషము
లిల [3]జన్మమరణ సంకులము లిఁబట్టి
వెలయంగఁ గర్ముల్ [4]వెనుఁజనుచుండ
నాపోవ సర్వేశుఁ డక్కడక్కడను
నొప్పి తత్కర్మానురూపితఫలము
హితబుద్ధిఁ గావించు నిటుగాన సర్వ-
గతుఁడు గర్మమునకుఁ గర్త యొక్కండ

---

౧ దిష్ట. ౨ కర. ౩ బుద్ధి. ౪ వేచనుచుండ.

యధ్వరపతి రుద్రుఁ డగుట 'రాజాన-
మధ్వరస్య' యనంగ నట్లునుఁగాక,
'ఇంద్రాయ' యనియు 'నుపేంద్రాయ' యనియుఁ
'జంద్రాయ' యనియును స్వాహాంతముగను
హావి వెట్టఁగా భస్మమగు ద్రవ్యములను
దవిలి యపూర్వంబు దా నెట్లుపుట్టు ?
నాయపూర్వంబు స్వర్గాదిఫలంబు
నేయుపాయంబుల నిప్పింప నేర్చు ?
నవి నేరవేనిఁ గాలాంతరహీన
మపు నేనిఁ బరలోక మనుట వ్యర్థంబ'
యనియె దేనియును గాలాంతరంబునన
చనియె ముక్తికిఁ దండ్రిఁ జంపి చండుఁడు;
బాలు వధించియుఁ గాలాంతరమున
లీల నీశ్వరు సిరియాలుండుఁ గూడె;
విన భ్రూణహత్య గావించి మీఁదటన
చనియెను బొందితోడను జోడనృపతి;
యరియమరాజు భూసురుఁ జంపి మఱియు
హారునిగర్భముఁ జొచ్చె; నట్లునుఁగాక
దక్షుండు వైదికాధ్వరఫలంబున న-
దక్షుఁడై మీఁదటఁ దలఁ గోలువడియె;

నటు 'గృతం కర్మ శుభాశుభ' మ్మనెడి
చిటిపొటివాదముల్ సెల్లునె యెందు ?
ధర 'మన్నిమిత్తం కృతంపాప' మనియుఁ
గర 'మపి ధర్మాయ కల్ప్యతే' యనియుఁ
బొరిని 'మా మనుస్మృత్య పుణ్యోఽపి' యనియు
హారునివాక్యమకాదె యలరుచున్నదియుఁ ;
గాన కర్మమునకుఁ గర్తృత్వ మెద్ది ?
తా నెట్లు వొందుఁ బోఁ దత్కర్మఫలము ?
నేపాపవర్తన కేపుణ్యపదవి
యేపుణ్యసంప్రాప్తి కేపాపఫలము
గర్తయా నటుగాన కర్మఫలంబు
గర్త యీశ్వరుఁ డుండఁగా నెట్లువచ్చు ?
కలుగదే మున్న లోకక్షితికర్త
జలజాక్షుఁడైన శ్రీశ్వరుఁడైన విష్ణు
భృగుపత్నిఁ జంపిన పృథుకర్మఫలము
జగతిపైఁ బదిమార్లు సచ్చుచుఁ బుట్టె,
ఘను వాలి నేసిన కర్మఫలంబు
వనజనాభుని కాలు వ్రయ్య నేయించె,
బలిఁబట్టి కట్టిన పటుకర్మఫలము
జలజాక్షు నాగపాశముల బంధించెఁ,

జెలఁగి కౌరవులఁ ద్రుంచిన కర్మఫలము
గలయ యాదవకులక్షయముఁ గావించెఁ,
జెలికాండ్ర సతిఁ గొన్న చిరకర్మఫలము
వలపార సతిని రావణున కర్పించెఁ,
గావున నితరుల కర్మఫలంబు
పోవంగనిచ్చునే పొంద కంటేనిఁ,
దనరి లక్ష్యము ధనుర్ధరుఁ డేయకున్నఁ
దనకుఁ దా బాణంబు సని యెట్లు దాఁకుఁ ?
బెనుపొంద నీశ్వరప్రేరణ లేక
తనకుఁ దాఁ గర్మంబు సని యెట్లు పొందు ?
విధి నుత్తమాధమ విరచితక్రియల
విధి నిషేధంబుల వెంటఁ గర్తలకుఁ
బటువగు పుణ్యాపాపములఁ బుట్టించి
యట స్వర్గనరకలోకాదుల కనిచి
ప్రథితశుభాశుభాస్పదసుఖదుఃఖ-
పథముఁ బొందించు నప్పరమేశ్వరుండు
గర్మకర్తలఁ గూర్చుఁ గర్తఁ బ్రాపించుఁ
గర్మంబునం దాదికర్తానుసారి
గర్తానుసారి యాకర్మంబ యేనిఁ
గర్త గర్మమునకుఁ గఱకంఠుఁ డేనిఁ

ప్రేరించు నీశ్వరప్రేరణఁ జేసి
ఘోరనఁ గర్మంబుఁ బొందునేనియును
బెంపార నెవ్వని ప్రేరణ బ్రహ్మఁ
జంపినకర్త మీశ్వరునిఁ బ్రాపించె
ననియెదే? బ్రహ్మ యహంకృతిఁ గ్రొవ్వి
తనుదాన మఱచి మదగ్రస్తుఁ డగుచు
రతి 'ఋతం సత్యం పరంబ్రహ్మ' యనుచు
నతులఋగ్వేదోక్తి ననుకీర్తి సేయ,
ధృతిని 'బ్రహ్మాధిపతి ర్బ్రహ్మణోధి-
పతి' రంచు నయ్యజుశ్శ్రుతియును బొగడఁ,
బనుగొనఁ 'దత్పరం బ్రహ్మావిభాతి'
యని సామవేదోక్తి యర్థిఁ గైసేయ
భ్రమఁదక్క 'యత్పరంబ్రహ్మేతి' యనుచు
రమణ నథర్వశిరంబును మ్రోయఁ,
బరగంగ 'నో మితి బ్రహ్మా'దిసూక్తు
లరుదొంద వెండియు నట్లు గుఱింప,
నెన్నఁ బరబ్రహ్మ మీశుండ యనక
యన్ని మెఱుంగ 'కహంబ్రహ్మ' యనుచు
వ్రాలి మేమెఱుఁగని వనజుఁ గినిసి
కాలభైరవుఁడన గణ మొక్కరుండు

దప్పక బ్రహ్మమీఁదటితలఁ దునుమ
నప్పుడ హరుని సోమాష్టకంబునను
నాకాంక్ష నుతియించి హరుని మెప్పించి
చేకొని మీచేత నీ కపాలంబు
ధరియింపు పరమాత్మ! తత్కపాలంబు
ధరఁబడ బ్రహ్మాండతతి యాక్షణంబ
పరిప్లుతంబగుఁగాన పాఱవైవరుము
పరమభట్టారక! పరమకృపాబ్ధి!
పరమస్వతంత్ర! యక్షర! పరమాత్మ!
పరమేశ! యని బ్రహ్మ ప్రార్థనసేయ
భవుఁడు దాలిచెఁ దత్కపాల, మింతటన
శివు బ్రహ్మహత్య వాసించెనే? మఱియు,
ధృతి సామసూక్తిఁ 'త్వం దేవేషు' నాఁగ
నతిరతి 'బ్రాహ్మణోస్స్యహ'మన నాది
నడరుఁ దత్సామోక్తమగు పురాణములు
వడి 'బ్రాహ్మణో భగవాన్ రుద్ర' యనఁగ,
మును 'క్షత్రియగి పరమో హరి' రనఁగ,
యను వెలర్పఁ 'బితామహా స్తు వైశ్య శ్చ'
నాఁగ బ్రాహ్మణుఁ డయినంగదా యిట్లు
నాఁగ నేఁటికి నలినజుఁడు బ్రాహ్మణుఁడె?

మైన నౌఁగాక, యన్యాయవర్తనులఁ
బూని చంపిన రాజుఁ బొందునే హత్య ?
కర్తఁ గర్తమ చంపెఁగాని శిశువుఁడు
గర్తఁ జంపిన పాపకర్త గాఁడనఁగ
భాట్టంబునన యొక్కపక్షంబు గలుగ
నట్టున్నదే హత్య ? యదియునుఁగాక
రావణుఁ జంపిన బ్రహ్మహత్య దెలియ
భూవలయంబున బుధులు విధింప
నరుదగు నీ బ్రహ్మహత్యదోషంబుఁ
బరిహరింపఁగ నొండుపాయంబు లేదు;
నిష్ఠించి లింగప్రతిష్ఠలు నేసి
నిష్ఠమై శివుఁ గొల్వ నిహత మకా ననుచుఁ
దివిరి రాముండు ప్రతిష్ఠలు సేయ
భువిని రామేశ్వరంబులు గల్గునట్లు
బ్రహ్మ వధించిన బ్రహ్మహత్య యొదవి
బ్రాహ్మణుల్ విధియింపఁ బరగ నొండేని
శ్రీ మహాదేవుఁ డీక్షితిఁ జేసినట్టి
యా మహాదేవేశ్వరాదులు గలరె ?
యదిగాక యప్పటికప్పటి కజుఁడు
మదనారిచేతను మడియుట వినరె ?

వాదప్రకరణము

చనఁజన దక్షప్రజాపతి శిరముఁ
దునిమిననాఁడు వొందని బ్రహ్మహత్య
దనకూఁతుఁ గవయు పితామహుఁ ద్రుంచి
తనరిననాఁడు నొందని బ్రహ్మహత్య
యమర దక్షునియల్లుఁడగు చంద్రుఁ గాలఁ
జమరినఁ బొందంగఁజాలని హత్య
వనజజు తండ్రి విష్వక్సేనుఁ ద్రుంచి
తనరిననాఁడుఁ బొందని బ్రహ్మహత్య
గూడి బ్రాహ్మణులకు గురువైన యగ్ని
యేడుజిహ్వలఁ గోయ నెయిదనిహత్య
మునుల సాధుల మొత్తి మోపుగాఁ గట్టి
కనలి చంపఁగఁ బొందఁగాలేని హత్య
యనుపమంబైన బ్రహ్మాండసంఘములఁ
జను మహాబ్రహ్మల సద్బ్రాహ్మణులను
గోటానఁగోట్ల లలాటనేత్రాగ్నిఁ
బాటి మహాజగత్ప్రళయకాలమునఁ
ఖలవుచ్చి పేర్చి నిస్తుషము గావింపఁ
వఱిఁదఱి నాఁడుఁ బొందని బ్రహ్మహత్య
ఎంచి చతుర్ముఖుమీఁదటిశిరముఁ
త్రెంచినంతటన పొందెనె బ్రహ్మహత్య?

యంగహీనునిఁ జేసినంతన యెట్టు
లంగజారికి బ్రహ్మహత్య వ్రాపించె ?
బ్రహ్మ నచ్చినఁగదా ప్రాపించు హత్య ?
బ్రహ్మ సావక యెట్లు వ్రాపించు హత్య ?
బ్రహ్మశిరోహరుఁ బాపనాశనుని
బ్రహ్మేశు భక్తితత్పరులు దర్శింప
ధర 'బ్రహ్మహత్యాయుతాని చ' యనఁగ
ధర బ్రహ్మహత్యలు దఱియు నామీఁద
శేషంబు నా విశేషించి 'దహ త్య-
శేషపాపాని' నాఁ జిరపాతకంబు
లా యజుశ్శ్రుతి 'యఘోరా పాపకాశి-
నీ' యన లింగసన్నిహితులఁ జూడ
బ్రహ్మహత్యాదులు వ్యాపింప వనఁగ
బ్రహ్మహత్య మహేశుఁ బ్రాపించు నెట్లు ?
గాన కర్మంబు శ్రీ కంఠానుసారి
పూని తత్కార్యంబు బుద్ధ్యనుసారి
బుద్ధియు ననుసారి భువిఁ బ్రవర్తకుల
కిద్ధర నటుగాన యీశుండ కర్త.

వా ద ప్ర క ర ణ ము

కాలవాద నిరసనము

[1] మొదలఁ గాలాంతరంబునఁ జేసి కర్తఁ
గదియుఁ గర్మం బట్లుగాన నీకింకఁ
గాలవాదివ, యెన్నఁగా నిమతంబు
గాలవశము, పుణ్యకర్మసంభవముఁ
గాలవశము, జగత్కర్త గాలంబుఁ
గాలవశము, పాపకర్మ సంభవముఁ
గాలవశము, కర్మగతఫలావాప్తి
గాలవశంబ, జగత్ప్రవర్తనముఁ
గాలవశము, జగత్కార్యకారణముఁ
గాలవశంబ, జగత్సముత్పత్తి
గాలవశంబ, జగద్వర్తనంబుఁ
గాలవశంబ, జగత్ప్రలయంబుఁ
గాలవశము, రాజికము దైవికంబుఁ
గాలవశము, రవిగ్రహణాదికములుఁ
గాలవశంబ, సుఖంబు దుఃఖంబుఁ
గాలవశము, సిరికల్మియు లేమి
గాలవశము, త్రుటిక్షణమాత్రసంఖ్య
గాలవశంబ, లగ్నము ముహూర్తంబుఁ

---

౧. యది.

గాలవశము, నవగ్రహబలాదులును
గాలవశంబ, నక్షత్ర¹చారంబుఁ
గాలవశము, యోగకరణముల్ దలఁపఁ
గాలవశము, సర్వకాల²వేళలును
గాలవశంబ, స్వర్గము నరకంబుఁ
గాలవశంబ, మోక్షంబు బంధంబుఁ
గాలవశముగానికార్యంబు గలుగ
దేలోకమున' నని యెదవేని వినుము—
చలితం బనిత్య మచైతన్య మచిర
మిల నిర్గుణంబు నిష్ఫల మశరీరి
క్షణభంగురంబు దత్కాలంబునకును
గణుతింపఁగా నాదికర్తృత్వ మెద్ది?
తిరుగఁగఁ గుమ్మరి త్రిప్పంగ సారె
తిరుగునో తనయంతఁ దిరుగునో ధరణిఁ?
దిరుగనియీశుండు త్రిప్పఁ గాలంబు
దిరుగునో తనయంతఁ దిరుగునో, మఱియు
నాధారశక్తి నిజాజ్ఞాప్రవర్తి
నాధారశిలయుఁగా నటక్రింద నునిచి
కదలనిమేరువుఁ గంబంబుఁ జేసి

౧. చయంబు. ౨. వేదములు.

కదియంగఁ గాలచక్రంబుఁ గీలించి
ఖరకరు నందంబుగాఁ జేతఁ బట్టి
తిరుగకఁ ద్రిప్పెడు దేవుఁ డుండంగ
జను జీవఘటకర్తృచక్ర సూర్యేందు
వినుత బలీవర్ద విభ్రమణమునఁ
గూడంగ భవములం గోరలు ౧రాపటన
మాడించుకర్త విశ్వాధికుఁ డుండ
హరి౨విరించ్యాది సురా౩సురనికర
పరికల్పితాయుష్యపరిమితి రాశిఁ
దోడిఁదోడి ౪ విధియను తూమునఁ గొలువఁ
గడునేర్చు లోకైకకర్త యీశ్వరుఁడు
హరుఁడు గాలాతీతుఁ డభవుండు మోక్ష-
౫కరుఁడు మహాకాలకాలుఁ డక్షరుఁడు
౬గాలాంతకుం డతికాలుఁడు నిత్య-
కాలస్వరూపుండు గాలవశుండు
గాలచైతన్యుఁడు గాలాశ్రయుండు
గాలగళుం డుండఁ గాలంబునకును
హరుని యాజ్ఞాశక్తి యనుటయుఁగాక

---

౧ రావటమునా. ౨ విరించాది. 3 సురానీక. ౪ దివి; విరి.
౫ కరుఁడును శ్రీ మహా. ౬ గాలాంత.

పరమకర్తృక మెద్ది వరికించిచూడ ?
శ్రుతులు 'శతాయుర్వైపురుష' యనఁ గాల-
గతిమీఱి [1]నడచిన గణముల వినరె ?
కాలారికరుణ మార్కండేయుఁ డాదిఁ
గాలమృత్యువుఁ గెల్వఁడే లోక మెఱుఁగ ?
[2]మఱియును సకలేశుమాదిరాజయ్య
మెఱయఁడె కాలంబుమీఱి ? వెండియును
బాలుపైఁ గృప నొక్కభక్తుని విగత-
కాలుఁ గా మనుపఁడే కడఁగి మాదరసు ?
ముసిఁడిచౌఁడయ్య మున్మ్రొక్కినకన్య
మసలి కాలమునూఁకి మనుపఁడె ? మఱియు,
మొసలి మ్రింగుడుఁ గాలమున [3]కొఱగట్టి
పసిబాలు మనుపఁడే పరగ నంబెన్న ?
మొదల శల్యములైన ముదిత మన్పండె
పిదపఁ గాలమునూఁకి పిళ్లనైనారు ?
క్షితి విమానము నూఁకి సుతు మనుపండె
యతికాలుఁ[4]డై రక్కసయ్య దా ? మఱియుఁ,
గాలంబుమీఱిన గణములు [5]గలరు,
గాలవంచకులైనగణములు [5]గలరు.

---

౧ నిలి. ౨ మఱి సకలేశ్వరు. ౩. కోరగంటి; కోరగోసి. ౪. డైనకక్కయ్య. ౫. గలవు.

గావునఁ గాలంబు గర్త యేనియును
భావించి తనయిచ్ఛఁ బఱపంగవలదె ?
పాన లేమిటికి 'లుంపంతి చైవలిఖి-
తాని' నాఁ గాలస్వతంత్రంబు నెద్ది ?
యలరుచు ముప్పదియాఱుదత్త్వముల
వెలుపల లోపల వెలుఁగు శివాజ్ఞ
యం దొక్కతత్త్వమై యలరుకాలమున
కెందును గర్తృత్వ [1]మెట్లు సిద్ధించుఁ ?
గాలం బనాది నిష్కళతత్త్వ మనుట
గాలవశంబు లోకంబెల్ల ననుట
వలనుగా దిది గాలవాది యన్మాట;
దెలియ వేదాంతవాదివో, కాన మఱియు,
నాదియై యిట్టి[2]మాయామతంబైన
వేదాంతమార్గంబు వినుము వేదాంతి !

వేదాంతమతనిరసనము

యది యెట్టులనిన వేదాంత[3]మార్గంబు
హృదయనిశ్చయము నీ వెఱుఁగక భ్రమసి
వనటమై 'జీవ శ్శివ శ్శివో జీవ'
యనియెదే ? శివు నవిద్యా[4]బద్ధుఁ జేసి

౧ వేల. ౨ మాయాంతరంబైన. ౩ శాస్త్రంబు. ౪. బుద్ధి.

తా 'నహా మేవ పశూనా మధిపతి'
నా నట్లు 'రుద్రః పశూనా మధిపతి'
యనఁగఁ 'బశుపతయేచ నమో' యనంగ
మును 'పశుపతయే నమోనమ' యనఁగఁ
బరగ 'బ్రహ్మాదయః పశవో' యనంగ
ధరఁ బశుపతి యెట్లు దాఁ బశువగును ?
అంత మాధవవిరించ్యాది పిపీలి-
కాంత పశువులకు నధిపతి శివుఁడు;
భావింప జీవులు పశువులు; ప్రకృతి
యావృతంబగు పాశ; మట్లు రెంటికిని
బతి [1]రుద్రుఁడన్ శ్రుతి ప్రత్యయం బునికిఁ
బతి రుద్రుఁ డితరులు పశువులు గాన
గోపతిచేతఁ బాశోపేతమైన
యాపశువులయట్ల యవికలజీవు
లాశావిరహితులై యీశునియంద
పాశమోక్షమునొందు-[2]బంధము ల్వాసి;
పశువులు పశువుల బంధింప విడువఁ
గుశలులే పశుపతి గుశలుండుగాక ?
శివుఁడు దా నధిపతి జీవరాసులకు

---

౧ శివు. ౨ పదములు.

వాద ప్రకరణము

భవపాశములచేత బంధింప విడువఁ
[1]బశువులు పతికిని వశవర్తు లెంచు;
వశవర్తులే యెందుఁ బశువు లన్యులకు?
వావిరి సుఖదుఃఖవార్ధినిమగ్న-
జీవరాసులు [2]సదాశివు దయానూన-
సంపద ముఖ్యులై సాలోక్యముఖ్య
సంపూర్ణపదముల సరి వెలుంగుచును
స్థిరపశుపాశపతిజ్ఞానముఖ్య
సరణియె భవవార్ధిఁ [3]దరియించు తెప్ప,
యెఱుఁగంగఁబడువస్తు, వెఱఁగెడితాను,
నెఱుకయు, నను మూఁడుదెఱఁగులు భువిని
బరగి యబాధితప్రత్యయ మగుచు
నరయ నానాగతి నవగతం బగుట
హస్తామలక మెట్టు లట్టులు సుప్ర-
శస్త జగద్భేదసరణి సిద్ధముగఁ
దమకించి మఱి యభేదముఁ బల్కఁ జనునె?
ప్రమితిపంచిత మభేద మదర్శనంబు
భేదంబు సకలదృష్టాదృష్టమత ని-
పాదిత వైదికపథ దర్శనప్ర-

౧. వశవర్తులటుగానపశువులుపతికి. ౨. పరా. ౩. దరిఁజేర్చు తేప.

భావ సంపాదనప్రతిభ గల్గుటను
గావున భేదసంగతి సిద్ధమగుడుఁ
జేనసి [1]విభేదకసిద్ధి దాఁగలుగుఁ;
బెనుపారఁగాఁ దద్విభేదకసిద్ధి
గతిఁవడి వేదోక్తకర్మంబులందు
రతిఁ దత్ఫలప్రదారాధ్యసంగతిని
నటుగాన నారాధ్యుఁడైన యీశ్వరునిఁ
బటుభక్తియుక్తిఁ [2]దప్పక భజియింప
నాపోవ స్వర్గమోక్షాదిసౌఖ్యములు
బ్రాపించుఁ గర్మాదిరూపంబు కొలఁది
నిది వేదశాస్త్రవిహితమహాతత్త్వ-
విదితమార్గం బుండ విభ్రాంతు లేల ?
ప్రత్యక్షమై జగద్భావభేదంబు
సత్యమై తోఁపఁ దచ్ఛబ్దంబునంద
ప్రత్యక్షబాధ సొప్పడు ననునతఁడు
నత్యనుచితవృత్తి నద్వైతమతి న-
నాదిప్రపంచమిథ్యాత్వంబుఁ జెప్పు-
వాది [3]దదీయభావం బెర్గలేక,
యరయ మిథ్యాత్వమనాశ్రయంబెట్లు

౧. భేదకసిద్ధిచేత. ౨. దప్పి. 3. దదియ్యా.

పరచింపఁ దలపోయు దురభిమానమునఁ
బ్రీతి మానముచే గృహీతంబు గాని
యాతత్త్వ మెఱుఁగంగ నతిదుర్ఘటంబు,
మానగృహీతంబు దాను దథ్యంబు
గాన యెందును మిథ్య గానేర దెట్లు
వృత్తి నుత్తరశక్తి విజ్ఞానపదవి
వృత్తిమైఁ జనుశక్తి వెండియుఁ బోలె
నడరు జగద్భేదమనుచు నద్వైతి
యడరంగఁ దా నెన్నఁ డంద్రు దుర్గతిని;
నెక్కాని నిర్వచనీయంబు లేక
నిక్క మనిర్వచనీయంబు గలదె ?
నిర్వచనీయ మనిర్వచనీయ
ముర్వి నా నద్వైత మొగి రెంటికగునె ?
కావున శివుఁడ తా జీవుఁ డన్ పలుకు
భావింప నైక్య సంపాదకమగునె ?
[1]శివవశభృత్యుండు జీవుండు గాన
భువి వేఱుగాదనఁ బొందగుఁగాక
భవబంధ మోక్షానుపాదితావస్థ
లవి గల్గు జీవుఁడు [2]శివుఁ డనఁదగునె ?

---

౧ శివుపశుభక్తుండు. ౨ శివుఁడు దానగునె.

పరమేశునకు జీవపంక్తికి మేరు-
పరమాణుసంగతాంతరము దోపంగ
దనకంటె నీశుండు దా లేఁడు వేఱ
యనువాఁడు కాఁడె లోకాయతుఁ డనఁగఁ?
దానచూ యీశుండు దన్నెర్గఁ జాలఁ
గాని యజ్ఞానసంగతి నను వాది
జ్ఞానస్వరూపుఁ డీశ్వరుఁ డమ్యో నేనిఁ
దానెద్ది? యజ్ఞానతమ మనవలదె?
వెలయఁ జీకటిలోన [1]వెలయుదుగాని
కలదు దీపం బనఁగా నెట్లువచ్చు?
మాతయు మేయంబు మానంబు మిథ్య
ఖాతిగా ననుటయ ప్రామాణ్యాపథము;
ఆత్మ నా జగదుదయముఁ జెప్పుచుండ
నాత్మ నిరాకారుఁ డన నెట్లువచ్చు?
నతుల సచ్చిత్కరుణానంద సర్వ-
గత [2]నిత్య నిజ నిరాకారుఁ డీశ్వరుఁడు
ననుచుఁ దా రద్వైతులట్ల కారణముఁ
జెనసి కల్పింతురు శివున కవిద్య
గలదనఁగా నోపకయును లేదనియుఁ

౧ వెలుఁగదు. ౨. భవ్య.

బలుక నేరక మూకబధిరుల క్రియను,
బరగు భువనభిన్న భావంబుఁ జూచి
యరయ నద్వైతుల మనఁగఁ [1]దావెద్ది?
శర్వు నధీనంబు సర్వంబుఁ గాన
సర్వేశు సగుణ విచారితవృత్తి
సర్వంబు శివుఁడను శబ్ద [2]మాద్యోక్తి
నిర్వాహ మొందంగ నేరుచుఁగాక
సర్వేశు నైశ్వర్య సన్నుతాద్వైత
ముర్వి సర్వాద్వైతయుక్తికిఁ జనునె?
మానిసి దైవంబుగా నెట్లు నేర్చుఁ?
దా నెట్లు దైవంబు మానిసి యగును?
దన్నెఱింగిన యీశుదాసి నన్ గాక
తన్నెఱింగినఁ దాన దైవంబ యగునె?
కావున మాయానుగతమైన యట్టి
నీ వేదవాదముల్. నిలుపు వేదాంతి!
స్వామిభృత్యస్థితి శంభునిఁ గొలువ
కేమార్గమున ఫలియింపదు ముక్తి;
యన్యాయతరము హాస్యైక కారణము
శూన్యానుకూలంబు సుజనదూష్యంబు

---

౧. తావేది. ౨. మార్యో.

గర్వాంధవృత్తి సత్కర్మేతరంబు
సర్వప్రమాణ విచారదూరంబు
నాచ్ఛాదితజ్ఞాన తుచ్ఛమార్గమ్ము
ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధంబు పరమనాస్తికము
నద్వైతమైన మాయావాదమతము
విద్వద్విరుద్ధంబు వేదాంతమగునె ?
మొదల నీ వేదాంతమున కభిప్రాయ
మిదమిత్థమని [1]నిశ్చయింపక సకల
వేదాంత విషయవివేకంబు నీకు
లేదు గించిత్సాంఖ్యవాదివో కాని,

సాంఖ్యవాద నిరసనము

కాదేని నీ సాంఖ్యవాదైకమత ని-
పాదనంబగు పూర్వపక్షంబు వినుము—
వికృతంబు జడ మసంవిత్తు దా ననుచుఁ
బ్రకృతివాదంబుఁ బెంపక ప్రధానంబు
జగదాది రాజస సాత్త్విక తామ-
స గుణ సామ్యావస్థ సంవిత్స్వరూప,
మదియును నితరగుణానుగృహీత
మొదవ నేకైకగుణోద్రేకమునను

1. నిశ్చయింపంగలేక.

సకల ప్రపంచంబు జనియించు ననుచుఁ
బ్రకటించి నీయుక్తిఁ బలికెదు, వినుము—
ఒక్కొక్క గుణ మట్టు లెక్కు నేనియును
జక్కనఁ జెడు గుణసామ్యంబు గాన
లేదు ప్రధానంబు, గాదు ప్రపంచ
మాదట దానిచే, నట్లునుఁ గాక
యరయ జగద్రూపమై ప్రధానంబు
పరిణమించినచోటఁ బ్రాదేశికతను
బరిణమించునయేని ధర నశ్వరంబు
నరయ సావయవకార్యంబులై వచ్చుఁ
గాన జగత్సృష్టి దానిచే మున్న
గానేర, దట్లుఁ గాకయుఁ బ్రధానంబు
పరిపూర్ణరూపమై ప్రమితికి మిగిలి
పరిణమించునయేని భావించి చూడ
నదియును నేకకార్యత్వ ప్రసంగ
మొదవుట సృష్టిగా దుభయంబునందుఁ
గడఁగి యతీత జగత్ప్రళయములఁ
జెడిపోవ వర్తించు సృష్టియుఁ గలదె?
పరమాత్మ పరమేశ భవ పరబ్రహ్మ
హర శివ లింగ మహాదేవ నామ-

యుత దివ్య మూఃప్రకృతిసముద్భూత
కృతతంత్ర మాయాప్రకృతి జాతమగుచుఁ,
త్రిగుణసమన్వితం బగుచుఁ, బ్రధాన
మగుచుఁ, గళాత్మకంబగుచు, నా ప్రకృతి
యవ్యక్త మది పురుషాధిష్ఠితంబు,
దివ్యుండు శివుఁడు, దదీయాజ్ఞఁ జేసి
క్రాలుచుఁ జేయు లోకంబుల నాఁగఁ
బోలగుఁగాక విభుత్వ మున్నదియె?
నరి నచేతనమై, జడమై, సృష్టి
ధరఁ జేయనేర్చునే తనయంతఁ బ్రకృతి?
కావున దైవంబుగాదు దత్ప్రకృతి,
దా విముక్తిప్రదాతయుఁ గాదు, గాన
ప్రకృతివాద ప్రతిపాదనులైన
వికృతితార్కికుల దుర్వృత్తి సత్పథమె?
హరుఁడు లేఁడను నిరీశ్వరసాంఖ్యమతము
వరతత్త్వ బోధానుపాదితంబగునె?
యపవర్గ మంతస యయ్యో నేనియును
జపతపోధ్యానాది సత్క్రియ లేల?
మును గపిలుండను మునిముఖ్యు మతము
మును తెలుంగరె? మోక్షమున కదియగునె?

వా ద ప్ర క ర ణ ము

శుక వామదేవ సనక సనందనులు
సకలామరులుఁ దొల్లి సాంఖ్య సమ్మతులె?
సేశ్వరసాంఖ్య నిరీశ్వరసాంఖ్య
నీశ్వరోక్తికిఁ బ్రమాణముఁ జూపఁగలవె?
భువి ననుమానాది భూరిప్రమాణ
నివహంబులం దెద్ది నీకుఁ గారణము?
నీ కారణంబుల నీ ప్రమాణముల
నే కానగు జగదీశ్వరత్వంబు
నిట నగ్ని లేకయు నెగయదు బాష్ప
మటు నగాగ్రంబున నది పొగ గాదె?
కలదు ధూమము మీఁదఁ గలుగంగ నగ్ని
గలుగఁ గ్రిందట ననఁగా నెట్లు వచ్చు?
వెలయు జగంబులు గలుగంగ నెట్లు
గలఁ డీశ్వరుం డనఁగా వచ్చుననుచు
మహి ననుమాన ప్రమాణంబు నూఁకి
బహుమతంబులఁ బన్ని పలికెదేనియును,
నలరు బాష్పంబు దా నప్రసిద్ధంబు
గలుగునేనియును దాఁ గాదు ధూమంబు
వరగుధూమం బట్లు బాష్పంబువరల
నరయ బాష్పమకాక యది ధూమమగునె?

జలముల బెండమావులు దాలఁ దోఁప
జలములే యెండమావులుగాక యవియు ?
నొక్కనిపోల్కి వే ఱొక్కండు గలుగ
నొక్కచందము గాక యొకఁడె యిర్వురును ?
గిరితుద ధూమంబు క్రియఁ దోఁచు బాష్ప
మరయంగ ధూమమే? యది ధూమమేని,
మును ధూమమునఁ బుట్టు ఘనమేఘతతి
వొనర బాష్పంబునఁ బుట్టంగఁగలదె ?
కాన; ధూమము మీఁదఁ గానంగఁ బడదు
దానెట్లు గల్గుఁ గ్రిందట నగ్ని ? యట్లు
గాన జగంబులు గలుగంగ శివుఁడు
దా నెట్లు గలుగుఁ ? దథ్యంబు గావునను
మతి ననుమానప్రమాణంబు దత్త్వ-
గతికిఁ గారణ, మట్లుఁగాక వెండియును
బ్రణుతింప నాకాశగుణము శబ్దంబు
[1]నాయాగమముల శబ్దాతీతనుమహా-
-నీయతత్త్వం బెట్లు నేరుచు నెఱుఁగ
సాంగోక్తశ్రుతులఁ దా 'రత్యతిష్ఠద్ద-
శాంగులం' బనుఁగాన యా శర్వుఁ డుండుఁ

౧. నయ్యా. ౨. నియ్యా.

దన మహాత్త్వముఁ దాన తవిలి రూపించి-
కొనఁడు దదాగమకోటులఁ; గాని
శివకృతంబగు శ్రుతినివహము ల్వరమ-
శివతత్త్వబోధకు నివి ప్రమాణములె ?
యనియెదేనియును, మాయాంధకారంబు
వినిహతంబుగఁ జేసి విను ముముక్షులకు
రమణ ననన్యశరణజనహృదయ-
కమలస్థుఁడగు తన్నుఁ [1]గాన్పింపు దయను
నవిచారితాగమ వివిధ దీపములు
శివుఁడు మున్నాది సృజించుటఁజేసి
మానితంబగు నాగమప్రమాణంబు
దా నూఁకఁబడదు దథ్యంబు; వెండియును
దివిరి యయ్యవి ధాత్రిఁ దృష్టమై తోచు
నవియెల్ల నష్టంబులను సూక్తియునికిఁ
బ్రత్యక్షముగఁ జూడఁబడు హేతువులను
నిత్యంబు గామిని నిత్యాత్ముఁ గాన్ప
ననుబంధమగునె ప్రత్యక్ష ప్రమాణ
మనియెదేనియును, బ్రత్యక్షగోచరము
గాని ప్రమాణముల్ గలవె ? ప్రమాణ

---

౧. గాన్పిందు.

హీనమై చను తత్త్వ మెందును గలదె ?
శ్రుతి 'సదా పశ్యంతి సూరయో' యనఁగఁ
బ్రతి 'సూరయో యత్ర పశ్యంతి' యనఁగఁ
జిత్రంబు "'వారణాసీ యథా' యనియు
ధాత్రి నిత్యములను సూత్రము లునికిఁ
దివిరి యెయ్యది ధాత్రి దృష్టమై తోఁచు
నవియెల్ల నష్టంబు లన నెట్లు వచ్చుఁ?
జెడియెడి రూపుల చెడుఁగాక, యెందుఁ
జెడని రూపంబులు సెడునె ? వెండియును,
జ్ఞానంబు ధ్యానంబు మానంబు నూఁత-
మై నివ్వటిలఁ దత్త్వ మతిమానసంబె ?
యదియును హేతుదృష్టాంత విరహిత-
పదమేని నెఱుక కుపాయ మున్నదియె ?
కడచన్న పసిఁడియుఁ గల్లయుఁ దూఁచు-
నెడ సువర్ణాంతరం బెఱుఁగ రాకున్నె ?
యెప్పాట మెట్టున కేసినకోల
దప్పునే ? కోల భూధర సమానంబె ?
యడరు తత్త్వము దన యాత్మకు నెందుఁ
బడిసేయు శబ్దంబు పాడిగా దెట్లు ;

౧. వారాణసీ.

హేత్వంతరము లాద్యు లెన్నరే పరమ-
తత్త్వరూపిత వివిధ ప్రమాణముల ?
నట్టిదకాక ప్రత్యక్షప్రమాణ
మెట్టు ద్రోయఁగవచ్చు నెవ్వారికైనఁ?
గాన యీశుఁడు గర్తగాఁ డను పలుకు
లో నిరీశ్వరసాంఖ్య యుడుగు;— వెండియును,

యోగవాద నిరసనము

నాది మీ కపిలోక్తమగు యోగమైన
నాదరణీయమే యాద్యులమతికి ?
నిత్య నిరంజన నిజ శుద్ధ బుద్ధ
సత్య సనాతన సచ్చిదానంద
సగుణకళాతీత సర్వజ్ఞ శాంత
విగత దేహేంద్రియ విమలాత్మమూర్తి
యయ్యు 'నణోరణీయాన్ మహతో మ-
హీయా' ననంగ మహేశుండు శివుఁడు
నానాత్మకంబయి తా నాచరించుఁ
గాన యేకాత్మానుగతము లోకంబు,
నాది యంతముఁ దానయగు పరిపూర్ణుఁ
బ్రాదేశికుండని పలుకంగఁ దగునె ?
యనియెదేనియు నిర్మలాత్మకుం డెట్లు

దనువిడ్చి దుర్మలాత్మకులలోఁ గలిసె ?
విగత దేహేంద్రియ విషయాత్ముఁ డెట్లు
దగిలి దేహేంద్రియాత్మకులలోఁ గలిసెఁ
ద్రిగుణరహితుఁడగు దివ్యాత్ముఁ డెట్లు
ద్రిగుణాత్మకులలోన దీపింపఁబడియె ?
సచ్చిదానందభాస్వరుఁ డెట్లు ధ్వాంత-
సచ్చిదానందుల సంగతిఁ గలసె ?
శుద్ధాత్ముఁ డెట్టు లశుద్ధాత్ముఁ డయ్యె ?
బుద్ధాత్ముఁ డెట్టు లబుద్ధుఁడై చనియె ?
నిత్యాత్మకుం డె ట్లనిత్యులఁ గలసె ?
సత్యాత్మకుం డె ట్లసత్యులఁ బెరసె ?
శాశ్వతుం డెట్టు లశాశ్వతుం డయ్యె?
నీశ్వరుం డెట్టు లనీశ్వరుం డయ్యె ?
నఖిలజీవులుఁ దానయై యాత్మ యెట్లు
సుఖదుఃఖములకు విశ్రుతి గుఱియయ్యెఁ?
జావుఁబుట్టువు లేని సర్వేశుఁ డెట్లు
సావుఁ బుట్టువుఁ గల జీవుఁడై పరగె ?
నర్థి 'నణోరణీయా' నను నిష్ఠి-
తార్థంబు సాధారణార్థమై మూడఁ
దవిలి యీశ్వరుని చైతన్యంబ కాక

శివుఁ డుండునే కూడి జీవుల నెల్లఁ ?
బూని బొమ్మలవాఁడు బొమ్మలలోనఁ
దా నుండు నెట్లు సూత్రమయుండుఁ గాక ?
పుడమి జీవులఁగూడి పుట్టునె, యట్ల
మడియునె, పుట్టఁడు మడియఁ డీశ్వరుఁడు;
జలకుంభకోటుల వెలుఁగు చంద్రునకు
జలకుంభములు వడఁ గలుగునె పాట్లు ?
ఘటములలోన సంగమమగు బయలు
ఘటములు భిన్నంబుగా భిన్నమగునె ?
ముకురంబులను దోఁచు మూర్తి దదీయ
ముకురప్రభలు సెడ్డ మూర్తియుఁ జెడునె ?
యవికలభూతాత్ముఁడైన యీశ్వరుఁడు
శివుఁడు సర్వముఁ జెడఁ జెడునె యెందేని ?
జలములు గాడ్పుచేఁ జలియింప లోనఁ
జలియించు శశియట్లు సర్వేశ్వరుండు
[1]మలువక బహుజన్మ[2]మరణదుఃఖములఁ
జలియించు [3]మతులలోఁ జలియించు నెట్లు ?
జీవునిఁ బొందు నానావస్థ లెల్ల
భావింప శివునకుఁ బ్రాప్తవ్యమగునె ?

౧. మలుగక. ౨. మథన. 3. మతులలో.

కావున జీవులఁ గలయండు శివుఁడు,
జీవులు జీవుల, శివుఁడును శివుఁడ,
స్వామి యీశుఁడు భృత్యవర్గ మే మనిన
స్వామిభృత్యన్యాయ సత్క్రియారతుల
జ్ఞానదేహములను జలకుంభములను
జానొంద శివుఁడను శశి దోఁచుఁగాక
కలఁగిన జలములు గలఁగునె శశియుఁ ?
గలఁగిన మనసులు గలఁగునె శివుఁడు ?
మలినోదకంబులఁ బొలయఁడు శశియు,
మలినదేహులలోన [1]వెలుఁగఁడు శివుఁడు;
దర్పణం బనినయంతన చేసి మలిన-
దర్పణంబున మూర్తి దా నెట్లు దోఁచు?
మొదల 'జ్ఞానాదేవ మోక్ష'నా, మోక్ష-
పదము సిద్ధింపదు భక్తిహీనులకుఁ;
దా నృపతి జ్ఞానియైనయంతటన
వానిఁ [2]బ్రోచునె కొలువని-నాఁడు నృపతి ?
ధర గజశాస్త్రవేత్తల కెట్లు వచ్చు
నరయ గజాధిరోహణము సేయంగఁ ?
గాన సర్వాద్వైతకల్పితజ్ఞాన

---

౧. వెలయఁడు. ౨. వాని.

మేనాఁట ముక్తికి హేతువే తలఁప?
నిలఁ గ్రొవ్వి యంతయు నీశుండ యనుట
విలసితజ్ఞానంబుకలిమికి ఫలమె?
యైనను శర్వుఁడ యఖిలభూతములు
నైనవాఁ డనియొ నీయాత్మలోఁ గంటె?
కన్న యంతన ముక్తి గలుగునె కొలువ-
కున్న? యెఱుకయుండ యోగి దా నగునె?
జ్ఞానవైరాగ్యనిష్ఠాసత్క్రియావి-
హీనమై చను యోగ మెందునుఁ గలదె?
యెడ యెఱుంగక క్రియ లెఱిఁగి యెఱింగి
యుడిగిన పతితుండు యోగవంతుండె?
సడిసన్న క్రియల కాశ్రయమగు తన్ను
నుడుగక సత్క్రియ లుడుగంగఁ దగునె?
యొడఁబడు సత్క్రియ లుడిగి దుర్విషయ-
ముడుగని పతితుండు యోగ[1] యుక్తుండె?
రాగాంధుఁ డధికదుర్నయుఁడు నాస్తికుఁడు
యోగియే ముక్తివియోగిగా కతఁడు?
తన్నెఱుంగఁడు శివు మున్నెగ్గుయోగి!
తన్నెఱింగినయోగి మున్నెగ్గఁ డీశు!

---

౧. వంతుండె.

జ్ఞానాత్ముఁడై సమస్తంబును విడిచి
మానక తన్నెఱ్ఱ మఱచునంతకును,
నానావిషయభావనా¹భ్రాంతి విడిచి
మానక తన్నెఱ్ఱ మఱచునంతకును,
నైనను గర్వాభిమానంబు లుడిగి
మానక తన్నెఱ్ఱ మఱచునంతకును,
బూని శివైక్య సౌఖ్యానంద²నిరతి
మానక తన్నెఱ్ఱ మఱచునంతకును,
సంతతక్రియలు నిజక్రీడ లుడుగు
నంతకు నుడిగిన నంతకుఁ డలుగుఁ
గాన, క్రియాఫలాకాంక్షఁ బోవిడిచి
జానొందఁ గ్రియలమైఁ జరియింపఁడేని
నవిరళ నిరతిశయంబగు పరమ-
శివయోగసంపద సిద్ధించు నెట్లు?
ప్రకటితాహంకారపరుఁడగు యోగి
సుకృత దుష్కృతకర్మ సూదనుఁ డగునె?
యధిక దుర్విషయాత్ముఁ డగునట్టి యోగి
విధినిషేధక్రియా విరహితుఁ డగునె?
క్రచ్చఱ సుఖదుఃఖగతుఁడగు యోగి

౧. భ్రాంతు లుడిగి. ౨. నియతి.

సచ్చిదానంద ప్రసన్నాత్ముఁ డగునె ?
శివభక్తియుక్తి వర్జితుఁడగు యోగి
భవపాశములఁ ద్రెంప బలవంతుఁ డగునె ?
కాలపాశావృతగతుఁడగు యోగి
గాలమృత్యువుఁ గెల్వఁగా ధీరుఁ డగునె ?
భవరోగదుఃఖానుభవుఁడగు యోగి
శివయోగసుఖసమంచితపుణ్యుఁ డగునె ?
రాగాదిదుర్గుణరాశి వసించి
యోగి దా ననుట దురుక్తంబ కాదె ?
కావున సాంఖ్యయోగభ్రాంతి వదలి
నీవ ద్వైవము వను నిర్గుణసాంఖ్య !
నీకును నల్ల చార్వాకవాదికి వి -
వేకింపఁగా లేదు వేఱు భేదంబు
గావున నీ వింకఁ గావు సాంఖ్యుఁడవు
వావిరిఁ జార్వాకవాదివి గాని

చార్వాకవాదనిరసనము

వేదవిరుద్ధమై వెలయు చార్వాక
వాది ! నీతర్కసంపాదన వినుము—
దేహంబ యాత్మగా నూహింప వేఱ
దేహంబులో నాత్మ దెల్ల మున్నదియె ?

తనువునం దొకచోటఁ దఱిగి చూచినను
దనువులో వేఱ తోఁచునె యాత్మరూపః
మేను నల్లనివాఁడ నెఱ్ఱనివాఁడ
నే నిడ్డవాఁడను నేఁ గుర్చవాఁడ
ననునెడ నొడలికి నాత్మ కొక్కింత-
యును భేద మారయ నున్నదె చూడ?
నొగి భూజలాగ్నివాయుప్రభూతంబు-
లగు చతుర్విధపరమాణువు లొడలు;
నయ్యెడ లొఱఁ భస్మమైనను బుట్టె
డెయ్యెడ, నటుగాన యిలఁ జావు ముక్తి
గానవచ్చిన యవి గలవు దథ్యంబు,
గానంగరానివి గలుగ వెయ్యెడలఁ;
గరము సుఖంబు స్వర్గంబు, దుఃఖంబు
నరకంబు, మఱి లేదు పరలోక మనఁగఁ,
[1]బ్రాపించు మఱి పుణ్యలోకము ల్లేవు,
నేపార నిజ్జగం బింతయు మిథ్య,
గావున నుత్పత్తికర్తయు లేఁడు,
ననిమొదేనియు విను మాగమ విబుధ-
జనవిరుద్ధుఁడవగు చార్వాకవాది!

---

౧. బ్రాపించనగు.

జడములై యుండవే సమస్తతనువు
లొడలఁ దా నాత్మమై యుండునేనియును
మృతశరీరంబు నిద్రించు శరీర-
గతి కంతరం బెన్నఁ గలుగునేనియును
నంగంబు విడిచి యయ్యాత్మ యొండొండు
భంగిఁ బిశాచమై బలి వేడఁ జనునె?
చను, నట్టి నిర్దేహజంతువుల్ గలుగు
ననియెదే? తా హరిహరభట్ట నల్ల-
రావి నుండుదు బ్రహ్మరాక్షసప్రకృతి
నీ వెలుమని బట్టి యేఁపుచున్నాఁడ
నాది యిట్టిద యని యతనిపై నూఁది
వేదంబుఁ జదువఁడె? వేఁడఁడె [1]భుక్తి?
నటుగాన దేహంబ యాత్మ యౌనేని
నిట యెట్లు సరియించు నిల నొడల్సమయ?
నొడలు విడువకున్న నొడలితో నాత్మ
యొడఁబడ నిద్రించియుండియు వేఱ
చన్న జాగ్రత్త్వంబు స్వప్నంబు నెఱుఁగు-
చున్నది యాత్మయె యొడలో వీక్షింప
సందడి నయ్యాత్మ జాగ్రత్క్రియాదు

౧. బుత్తి; భక్తి.

లందును స్వప్నక్రియాదులయందు
నలరి నిమిత్తంబులైన కర్మములు
దలయెత్తఁ దత్కర్మఫలకాంక్షనున్న
భూతసూక్ష్మంబులచేత నారబ్ధ
మై తనరెడు నొడళ్లంద వ్యాపించి
ఘనకర్మఫలము లాకాంక్ష భోగింపఁ
దనుఁ బొందు నాయాసజనిత విశ్రాంతి
మానంబు ప్రాపింప మనలు సుషుప్తి
దానిట్లు వరలోకయానవర్తనము
నాత్మయు నొడలు వేత్రై యుండియుండ
దాత్మచేతను వ్యాప్తమైన దేహంబు
చెలియించునట్లు దోచియు శరీరంబు
జెలియింప దాత్మయ చెలియించుఁగాని ;
యగ్నిచేతను వ్యాప్తమగు [1]మడ్డుఁగాల్ప
నగ్నియో యినుమొ దాహకమైన యదియుఁ ?
దా నటులయ్యు నాత్మ ప్రజ్వలితము
లైన తద్దేహంద్రియము లాత్మశక్తిఁ
గార్యాక్షమములగుఁగాని తా నవియుఁ
గార్యక్షమంబులు గానేర వెట్లు

---

౧. గుండు.

నినుమును నగ్నియు నెనసినట్లున్న
నిను మగ్నిగా, దగ్ని యినుమునుగాద;
యాత్మయు దేహంబు నటుగూడియున్న
నాత్మ దేహంబుగా, దాత్మగా దొడలుఁ;
గాన దేహంబునకంటెను వేఱు
తా నాత్మ యది సుప్రసిద్ధం, బట్లకాక
ఘటపటాదులు వేఱ కనియుండునాఁడు
ఘటపటాదులకంటెఁ గలుగఁడె యొకఁడు?
తను విట్టిదని వేఱ కనియెడు నాత్మ
దనువునకంటెను దా వేఱకాన
మాత్మయు నాత్మ, దేహంబును దేహ,
మాత్మయు నొడలు వేఱై యట్టు లునికి
గలుగఁ దా నుత్పత్తికర్తయు నొక్కఁ
డలరు; నొకనిచే నిఖిలాండములును
వానితోఁ బుట్టు జీవంబులవలనఁ
బూని నానామతంబుల క్రియల్ దోఁచుఁ,
బనుపడఁ బుణ్యపాపంబులు నంత
నని పొంద నరకంబు స్వర్గంబుఁ గలుగు
ననయంబు శివు మహదాజ్ఞాప్రసక్తిఁ
జనుఁ ద్రిజగత్ప్రపంచం, బట్లుగాన

కానరానివి గలుగవు నాఁగ రాదు
గానని మేరువుఁ గలుగును గాన,
యిహపరంబులుగల్గు నిదియ వేదోక్తి ;
యహితచార్వాక మన్యాయమార్గంబు,
కలికాలకలుషసంగత హేతువట్లు
వలదు నీచార్వాకవాదంబు లుడుగు ;
గర్వాంధుఁడవు, పాపగతుఁడ, వట్లయ్యుఁ
జార్వాకవాది వసద్వాదరతుఁడ !
పాత్రేతరుండవు ప్రచ్ఛన్న పాంచ-
రాత్రవ్రతుండవన్ క్రమము దోఁచెడిని,
వేదోక్తసన్మార్గ విముఖ, మజాతి-
భేద, మాత్మేచ్ఛ మహాదేవనింద
లఘుతరంబైన కలత్ర సామాన్య,
మఘమూలమగు విషయావిరోధతయు
ధర నీకుఁ బాంచరాత్రవ్రతాత్మునకు
సరియయియున్నది సరి, నట్లుఁగాక-

పాంచరాత్రవాదనిరసనము

యో పాంచరాత్రవ్రతోపాదితోప-
తాపితాత్ముఁడ ! విను త్వద్వ్రతచర్య,-
నికృతాత్మ మాంతరాళికమనఁ జనుటఁ

ప్రకటితాగమ వేదబాహ్యులై తనరు
నాదిఁ గర్మభ్రష్టులనుట నజాతి-
భేదదోషంబు నిపాదితం బగును;
అతులభవజ్వరావృతజల్పు లగుట
సతతంబు శివనింద సహజమైయుండు;
సనయంబు స్వేష్ట¹ దేవార్చనా వితతిఁ
దనరు స్వేచ్ఛాప్రవర్తనమ పాటిల్లు;
సతుల లజ్జాహీనులగుట దుష్టాను-
మతిని గలత్రసామాన్యత్వ మమరు;
జపతపోధ్యాన నిష్ఠాహీను లగుట
నుపమింప దుష్టేంద్రియోద్ధతి దొడరు;
సమయానుగతమగుచరిత మీచంద
మమర నందగుమోక్ష మదియు నట్టిదియ;
కావునఁ దస్త్రతకర్త యైనట్టి
యావిష్ణుదైవత్వ మదియెట్లు వినుము ;-
ఆది నీశ్వరుని వామాంగంబు చెమట
శ్రీదయితుఁడు జనించిన తద్విధంబు,
గ్రచ్చఱ భృగుశాపగతిఁ బదిమార్లు
సచ్చుచుఁ బుట్టుచు జనియించువిధము,

1. శివా.

నట్టి తిర్యగ్యోనులందు వసించి
ముట్టిన భవదుఃఖములఁ బొందువిధము,
శివమూర్తి వయ్యయి యవతారములను
దవిలికొల్చుచు ధన్యతముఁడైన విధము,
నొడఁబడి బ్రహ్మకు నొకమాటఁ బుట్టి
యడరి యధోక్షజుఁ డన నున్నవిధము,
నదితి కింద్రానుజుం డనునట్లకాక
యుదయించి దైత్యుల కోడినవిధము,
వేయేల, మఱి బాదరాయణుఁ డనఁగ
బోమెతకడుపునఁ బుట్టినవిధము,
ధర దేవకికిఁ బుట్టి తాఁ గృష్ణుఁడనఁగఁ
బరగి పాండవులకుఁ బనిసేయు విధము,
ధాత్రి వెండియును దత్తాత్రేయుఁ డనఁగఁ
బుత్త్రుఁడై యత్రికిఁ బుట్టిన విధము,
దగిలి దైత్యారినాఁ బొగడించికొనుచు
నొగి జలంధరునకు నోడిన విధము,
శివుఁడు దద్దైత్యుఁ ద్రుంచిన చక్ర మాది-
భవమున శివుఁ గొల్చి పడసిన విధము,
నా చక్ర మది దున్కలై పోవఁగా ద-
ధీచికి నోడి యేతెంచిన విధము,

నుపమన్యు శిష్యుఁడై యుడురాజమౌళి
నపరిమితప్రీతి నర్చించు విధము
భువిని వేయిటి కొక్కపువు గొదువైన
శివుఁ గన్నువుచ్చి పూజించిన విధము,
నవిరళభక్తిఁ జక్రార్థియై మఱియు
భవుఁ గొల్చి చక్రంబుఁ బడసిన విధము,
మృదు మేఘుమై తాల్చి మెప్పించి యొక్క
కొడుకు సాంబుండనఁ బడసిన విధముఁ,
దనరి దూర్వాసుండు దన్నినచోట
మును మచ్చయై వక్షముననున్న విధము,
ధట్టుఁడై రుక్మిణిం దన్నును బండిఁ
గట్టి యాతఁడు దోలఁగాఁ బాఱు విధము,
యతని యుచ్ఛిష్టపాయస లేపనమున
సతత దివ్యాంగుఁడై చరియించు విధము,
వాయసం బఱకాలఁ బూయనిచోటఁ
బోయబాణము దాఁకి పొలిసినవిధము,
బంభద్రుఁ డటమున్న పాసి యొక్కండ
మలుముల మఱుఁగుచు మడిసినవిధము,
మునులశాపాహతి మునలంబుచేత

---

౧. దనకంట నర్చించిన విధము.

ఘనముగఁ దన కులక్షయ మగువిధ
నరుగు దెంచి కిరీటి యపుడు శ్రాద్ధంబు
వరగ నారాయణబలి సేయు విధము,
వదియారువేల గోపస్త్రీలఁబట్టి
పొదలి చోరులు గొనిపోయిన విధము
వరశురాముని భువి బాఁపలుగొన్న
శరధిపాలై మున్ను సచ్చినవిధము,
ధరరాజ్యమొప్పించి దశరథ రాముఁ
డరిగి పేరడవిపాలై యున్న విధము,
గడుఁగూర్చు వనితఁగోల్పడి దైత్యుచే
బెడకేలుగాఁ గట్టఁబడినవిధంబు,
వ్రాలి రావణుఁ జంపి వడి బ్రహ్మహత్య
పాలయి ధరచుట్టు భ్రమియించువిధము
నిత్యు రామేశ్వరు నిల్పి యాబ్రహ్మ-
హత్యాపహృతముగా నర్చించువిధము
దరుణి నమ్మకపుచ్చి తమ్మునిఁ జంపి
సరయువులోఁబడి చచ్చినవిధము,
హరమైన తనదు మత్స్యావతారంబు
సురసింధుధరు తలచుట్టైనవిధము,
హరమగు తనదు కూర్మావతారంబు

హరు హారమధ్యంబునందున్న విధము,
హారమైన తనదు వరాహదంష్ట్రంబు
నురగాంకు ముంజేత [1]నుంచిన విధము,
హారమైన నరసింహు నంచితాజినము
పరమేశ్వరునకు నంబరమైన విధము,
హారమైన తన వామనాస్థిదండంబు
హరుచేత ఖట్వాంగమై యున్న విధము,
నల్లి జన్నమున నాహవనీయవహ్నిఁ
దెల్లంబుగాఁ దల దెగిపడ్డ విధము,
మృగరూపధారియై వగఁబాఱలేక
యగపడి తలయుఁ బోనాడిన విధము,
వారక తనదు విష్వక్సేన దేహ-
మారుద్రశూలంబునం [2]దున్న విధము
[3]గలకేతఁడై వచ్చి కామారిచేత
బలుకపాలంబులోపలఁ బడ్డ విధము,
నురులింగమూర్తి (శ్రీ) చరణముల్ గాన
కరయంగఁ జని వరాహంబైన విధము,
నూరూర [4]నేఁటేఁట మారునిఁ జంప

౧. నున్న విధంబు. ౨. దుంమ. ౩. కలికేతుఁడై; కలికేతఁడై; కలకేతుఁడై; కలికిరూపున. ౪. నింటింట

వారింపఁజాలక వనరెడి విధము,
గ్రాలుచు వ్యాసునికర మభ్రవీథిఁ
దూలియాడఁగఁ గూర్పఁజాలని విధము,
నివి యాదిగాఁ బార్వతీశుచే విష్ణుఁ
డవమానపడి గర్వ ముడఁగినవిధము,
నదియునుగాక క్షీరారామమునను
మదనారి నిల్పి సమ్మతిఁ గొల్చువిధము,
రూఢి గోవిందేశ్వరుని నిల్పి భక్తి
గూడ ద్వారావతిఁ గొల్చినవిధము,
సెలువార వారణాసిని దనపేర
నిలిపి విశ్వేశ్వరుఁ గొలిచినవిధము,
వెంపారు నింద్రనీలంపులింగంబు
నింపార సజ్జయం డిడి కొల్చువిధము,
వే యేల, విష్ణుండు విశ్వేశ్వరునకుఁ
బాయనిభక్తుఁ డై భజియించువిధము
నుగ్రాక్షుచే వెండియును నివ్విధమున
నిగ్రహానుగ్రహాన్వితుఁ డై శార్ఙ్గి
భంగంబు నొందుట, వటుగర్వ మడఁగి
సాంగంబుగా భక్తి సలిపినవిధము,
వేదాగమపురాణవివిధశాస్త్రాను-

పాదితోక్తులఁ జెప్పఁబడియెడిఁగాన
ప్రత్యయం బొం డేల పాంచరాత్రాద్య-
సత్యవ్రతముల మోక్షంబు నేకులునె ?
మానుగా నీశ్వరమహిమకు విష్ణు-
హీనతకును దృష్ట మిదియ తాఁ గాదె ?
భువిని నిత్యుం డగుశివుని భజింప
శివకరం బగుముక్తి సిద్ధించుఁగాక
ధర ననిత్యుం డగుహరిని భజింపఁ
జిరతరం బగుముక్తి సిద్ధించు నెట్లు ?
కావున వికృతభాగవతాదు లాది
గావు, విముక్తిమార్గంబులు గావు,
నీవు కేవలవిష్ణునిజసమయుఁడవు
గావు, బౌద్ధుఁడవు, నిక్కం, బెట్టు లనినఁ—

బౌద్ధవాదనిరసనము

బురము లేర్చెదునాఁడు పురహారునాజ్ఞ
హరియు సాక్షాద్బుద్ధుఁ డై యుండెఁ గాన
జలజనాభునిదశజన్మంబులందు
నిల బౌద్ధజన్మంబుఁ గలుగుట కాన,
తగఁ గూర్మవామనదాసులు గలుగ
నొగి బుద్ధదాసి లేకుండఁడు గాన,

సరి శ్రుతిబాహ్యంబు జైనబౌద్ధంబు
నరయఁ గించిద్భేద మంతియ కాన,
వెండి బౌద్ధుఁడు వైష్ణవుండు, మున్ వైష్ణ-
వుండు బౌద్ధుండు గావున, వేయు నేల,
బౌద్ధుండ ! వినుము నీ బౌద్ధంబు శ్రుతివి-
రుద్ధంబు, భవపాశబద్ధంబు, భువి ని-
షిద్ధంబు, దుఃఖ సమృద్ధంబు, పాప-
బద్ధంబు, మున్న యబద్ధ, మె ట్లనినఁ
గొఱలుమనోమయకోశంబులోన
మఱి తోఁచు విజ్ఞానమయకోశ, మదియు
బుద్ధి దా క్షణికంబు పోఁబోఁ బూర్వ
బుద్ధియం దవగతిఁ బొందించుజీవ-
సంతతివోలెను జను నుత్తరోత్త-
రాంతరబుద్ధి దా న ట్లుదయింప
నరయ సంతతిరూప మై తోఁచు బుద్ధి,
నరి నాత్మ యీబుద్ధిసంతతియందుఁ
దలుకాదు క్షణికచతుర్విధభావ-
నల నొకానొక జ్ఞానంబు సంధిల్లు,
క్షణము విముక్తిసంగత మగునేని
క్షణభంగురము ముక్తికారణం బగునె ?

యొక్కఁడొక్కఁడ యని లెక్కించి, మీఁద
నొక్కఁడొక్కం డను టుడిగి, రెం డనుచు
ముందట నొక్కండు మూఁ డంచు నిట్లు
ముంద టెంచఁగ వెన్క మొగిఁ జెడునట్లు,
లరుగ నదీప్రవాహము వీచు లుడుగ
భరితమై ముందఱఁ బాఱుచున్నట్లు,
వెలుఁగెడుదావాగ్ని వెనుక నారంగఁ
గలయ ముందఱఁ బొంగి కాలుచున్నట్లు,
గనుఁగొని విరచితాక్షరపంక్తి చదువ
వెనుకఁ [1]గ్రచ్ఛఱి ముందఱను జాఁగునట్లు,
ఖండింపకయ పాప కాయ మై, కాయ
పం డయి, పండు నేర్పడ బీజ మయ్యు,
బీజంబు మొలక మై పెరిగి, ముందటను
భ్రాజిల్ల వెనుకరూపము సెడునట్లు,
ముందట నాత్మయు ముక్తిఁ బొందంగ
నందంద వెనుకయు నడఁగు నంతేని
వడిఁ బుట్టి నిలిచి తా నడఁగునంతటన
నడి నసఁ దత్క్షణస్థాయిత్వమునకు
క్షణవాదభంగంబు గాదె యీ యుక్తి ?

౧. గ్రచ్ఛఱ; గర్తరి; దత్తిర; గ్రత్తిర.

ప్రణుతింప నెద్ది యుత్పత్తి? క్షణంబ;
యది వినాశక్షణ మగునేని నింకఁ
జమువు లేల, స్వనాశ సంగ్రస్తమైనఁ
దఱిఁదఱి నేర్చునే తా నుదయింప?
మఱి యది గార్యక్షమంబు దా నగునె?
తానును మొదలన తవిలిన విష్ణుఁ
డైన సంతతియందు నొఁగాక, క్షణము
మోక్షంబుఁ బొందిన మును వొందుఁగాక
లక్షింపఁ దన కగు లాభ మున్నదియె?
యంచిత [౧]శైవాగమాదుల మఱియుఁ
గించిద్గుణములు మిక్కిలి మీ వ్రతములు
నవియు మాటలన, సత్యము నహింసయును
నివి నిజవ్రతములం డ్రివియును లేవు,
నంపి పెట్టినఁ దింత్రు, నంపఁగాదంద్రు;
నంప సహించుట నంపుట గాదె?
బొం కీశ్వరుం డంద్రు, బొంకఁ గాదంద్రు
బొంకులలోఁ బెద్దబొం కిది గాదె?
యన్ని యీశ్వరుఁడు లేఁడంద్రు, దా నేల
యెన్నంగ బుద్ధుండు నిలఁ గల్గఁ డెట్లు?

౧. శైవగుణాదుల.

క్షణభంగురం (బగుఁ గర్మంబు.) దానఁ
బ్రణుతింపఁ దత్కర్మఫలము వొందించు
ననుటయు బౌద్ధుల కనుమతం బగుటఁ
దనరి యాబుద్ధుండు దైవ మం టెద్ది ?
సంగతి దైవంబు శశవిషాణంబు-
భంగి శూన్యం బంచు బౌద్ధాదులాది
విరచింపఁగాఁ జతుర్వింశతితీర్థ-
కరులు భూతాది త్రికాలవర్తనులు
నెన్న డెబ్బదిమీఁద నేడ్వురు మునులు
మున్ను శూన్యధ్యానములు సేయు చనికి
శమదమానుష్ఠానజపతపోధ్యాన-
యమనియమాది కాష్టాంగయోగాది
ధర్మకర్మ ఫలప్రదాత యెవ్వండు
నిర్మించుఁ ? గ్రియలకు నిర్వాహ మెద్ది?
తివిరి యుత్పత్తి స్థితి విలయ హేతు
వవునె దైవము శూన్యమయ్యె నేనియును
దెలియ నుత్పత్తి స్థితి విలయహేతు
విలఁ గానియది దైవ మెట్లునుఁ గాదు;
దలపోయ శూన్యతత్త్వము గల యదియె ?
తలపోయ శూన్యతత్త్వము లేని యదియె ?

కలదేని శూన్యంబు గాద శూన్యంబు;
గలుగదేన్ శూన్యంబు గలుగ, నె ట్లనినఁ
గలదేని శూన్య మన్ పలుకు దా బొంకు,
గలుగదేన్ శూన్య మన్ పలుకు దా బొంకు;
గాన, యహింసావిహీనులు, సత్య-
హీనుల్, క్రియాఫలహీనులు, గర్మ-
హీనులు, నిజదైవహీనులు, పుణ్య-
హీనులు నగు బౌద్ధజైనాదులకును
గలుగునే మోక్షవికస్వరసుఖము ?
తలపోసి బౌద్ధ! వాదం బుడ్గు, మట్టి
బౌద్ధంబు [౧]సిఱుతలబంటియు లేదు
సిద్ధంబుగా శైవసిద్ధుల కనిన

జైనవాదనిరసనము

నం దొక్క లవమాత్రమగు జైనవాద
మం దెంత గాన; మాయాద్యులలోన
దేవరదాసయ్య భావజాంతకుఁ డ-
దైవంబనుచు జైనతర్కంబు నూఁకి
దర్ప మేర్పడ ఘటసర్పంబుఁ [౨]దోడఁకి

౧. గిరుతల ('నాభిగుల్ఫ ప్రమాణం' అని సంస్కృతానువాదము.) ౨. వోదికి; నూఁకి; నిండి; తోఁటికి; తోడికి.

సర్వాంకు నుత్తరేశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠించి
పౌనపరి వట్రిల్లఁ బొట్లచెరువ్వనను
వసదు లేణ్ణూఱును వ్రచ్చివైపించి,
వెసఁ జినప్రతిమల విటతాటమాడి,
యెసగునాఁ డీజైను లెక్కడ ననిరి?
భావజాంతకు భక్తవరుఁడు వెండియును
గోపూరి బ్రహ్మయ్య నా వీరగణము
వేర్కొని జైనులపై రడఁగింపఁ
దర్కంబునం దోడి ధాత్రిలోపలను
మంత్రసిద్ధుల మంచు మదియించి దహన-
మంత్రంబుచే నొక్కమట్టిఁ గాల్చుడును
మంత్రంబులకు రాజమంత్రంబు మూల-
మంత్ర మనుష్ఠించి మానితభక్తి
నడరంగ మును భస్మమైయున్న మట్టిఁ
బడసి కోపూరిలోపలఁ గలయట్టి
వసదు లన్నియు వ్రచ్చివైపించి మహిమ
నెసగునాఁ డీజైను లెక్కడ ననిరి ?
యదియునుఁగాక యేకాంతరామయ్య
విదితభక్తిస్ఫూర్తి విలసితకీర్తి
నబ్బలూరను సముద్యన్మహామహిమ

నుబ్బుచు జైనుల నుక్కడఁగించి
యప్పురి వసది నాఁడాదిగా నిల్వ
కప్పడ పడియెడ మని శాప మిచ్చెఁ;
గటకంబునందు ప్రఖ్యాతిగా మఱియుఁ
బటుకీర్తి బండారు బసవన్న యలర
నసమాంబకుఁడ దైవ మని ప్రతిష్ఠించి
యొసగంగ శిర మిచ్చి యోడ్డినంబులకు
వఱలంగ నప్పురి వాడవాడలను
మెఱయుచు నాడుచు మఱియొండు శిరము
వడసి జైనుల నెల్ల భస్మంబు సేయు
నెడ నాఁడు మీ జైను లెక్కడ ననిరి ?
కృతకృత్య వతివళిగెను వైజకవ్వ
వతి ధిక్కరించి సద్భక్తిపెక్కువను
జనుదెంచి చనుదెంచి చక్కన వసదిఁ
గని భవాలయ మని కరములు మొగుప
నట జినప్రతిమరూ పప్పుడ వ్రస్సి
పట పట వ్రక్కలై పడఁగ మధ్యమున
వైజనాథుం డుమావరుఁ డుదయింప
వైజకవ్వయు వికస్వరభక్తిమహిమ
వసుధ జైనుండను వార్తయు నడఁప

నెసగునాఁ డీజైను లెక్కడ ననిరి ?
మాఱులిగెను భక్తిమంతులు మఱియు
నారంగ హిరియ నాగయ్యగా రాది
వీరావతారులు వీర లనంగ
నారంగఁ బదుమువ్వ రసమానయశులు
వసిగొని జైనుల వధియించి హిరియ
వసదిన శివు మహేశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠించి
యసమకీర్తి ప్రతిష్ఠాచార్యమహిమ
నెసగునాఁ డీజైను లెక్కడ ననిరి ?
యదిగాక వెండియు నాదయ్య యనఁగ
మదనారి సద్భక్తి మతిఁ బులిగెఱను
వసదులఁ దక్క నీశ్వరనివాసములు
వసది జినుఁడె తక్క నెసగులింగములు
జైనమూర్తుల తక్క సద్భక్తవరులు
గానరామికిని దుఃఖంబు నొందుచును
జూడ నక్కజమగు సురహొన్న వసది
గూడ నాస్వామికి గుడి యెన్న డగునో !
పట పటఁ బగులంగఁ జటచటఁ బాయఁ
బటుతరంబుగ జినప్రతిమమధ్యమున
శివుఁడు సౌరాష్ట్రంబు శ్రీసోమనాథుఁ

డవికల్పమతి నెన్న డవతరించెడినో !
పొందారఁ దత్స్వయంభూలింగమూర్తి
యందు ముక్కన్ను నొప్పగు చతుర్భుజము
నందివాహనమును నగజ దాపటను
సుందరతరజటాజూటవిభూతి
గర మొప్ప సాకారకలితదివ్యాంగ
మరు దరు దన దృషదంతరంబునను
నున్నతం బగు తదీయోరులింగంబు
నెన్నడు గందునో యేఁ గన్నులార !
వంతయుఁ జింతయు వలపును సొలపు
నంతకంతకు నెక్కు డయ్యెఁ దానిట్లు
దొంబదియేఁడులు దొడిఁదొడిఁ జనునె ?
సొంబుండు నాయర్థి ౧సలుపఁ, డిం కేన
పోదు (శ్రీ) సౌరాష్ట్రమునకు, సోమేశు
నాదటఁ గొనివత్తు, నట్ల దర్శింతు,
ననుమాన మిం కేల యనుచు నాదయ్య
సనఁజన నొక్కయోజనమాత్ర యంద
యతిసుఖి యతివృద్ధుఁ డతికృశాంగుండు
నతిబలహీనుండు నగుటఁ గాఁ జేసి

---

౧. సలుపండు నింక.

చరణముల్ వ్రయ్యంగ, జానులు వావఁ,
గరతలాగ్రముల రక్తములు వింజింప,
ఖరతరాతపసముత్కట తీవ్రనిహతిఁ,
బొరిఁబొరిఁ గన్నుల బొమలు మూయంగ
నడుగెత్తరాకయు నడు గిడరాక,
కడుఁగడు ముందఱఁ గానరాకయును,
జలమును నతిసాహసంబును గలిగి,
తలరక యజ్జమీఁదన యజ్జలిడుచుఁ
దడదడఁ జాఁకుచుఁ దగులుచు మతికి
వడిఁ దెచ్చికొనుచుఁ బోవక నిలుచుచును,
వడవడవడఁకుచు, వ్రాలుచు, నట్లు
పడిపడిలేచుచుఁ, బథముఁ గన్విచ్చి
చూచుచుఁ, బోవక చూచుచు, నెదురు
సూచుచుఁ, జనుచు, రాచుచును, గూయుచును,
"నోసోమలింగంబ, యోసోమలింగ,
యోసోమనాథయ్య, యోయయ్య, జియ్య,
యోదేవదేవ, మహాదేవ, యోయు-
మాదేవ, మాదేవ, మాధవవినుత,
యజహరీంద్రాసాధ్య, త్రిజగదారాధ్య,
నిజభక్తసాన్నిధ్య, నిష్టైకసాధ్య,

గతనతజనతాప, కారుణ్యారూప,
సితకరకీర్తి, సంచితదయాస్ఫూర్తి,
గౌరీసనాథ, గోకాంతావరూథ,
చారుప్రమథయూథ, సౌరాష్ట్రనాథ,[౧]
యనుచుఁ గీర్తించుచు నట్లు యేఁగంగ
ననఘు నాదయగారి యతిభక్తిరతికిఁ
బాదలు శ్రీసౌరాష్ట్రపురవరాధీశుఁ
డెదురేఁగుదెంచి సోమేశుఁ డాక్షణమ
జనులు జైనులు విస్మయమంద, నంద
జినునిమధ్యంబుఁ జెచ్చెఱ వ్రచ్చికొనుచు
సాంగ సాకార స్వయంభూ ప్రసన్న
లింగావతారమ ట్లంగీకరించి,
యంత నాదయ్య కామ్యార్థముల్ సలిపి
వంతయుఁ జింతయు నంతయుఁ బాపి
సారకటాక్షవీక్షణసంజనిత ద-
యారసామృతవార్ధియం దోలలార్చి
జైనకోలాహలశక్తియు, నవిక-

౧. 'జితమదనవికార చిరదయాపూర' అని యొకయధికపాఠ మిచటఁ గొన్నిప్రతులలోఁ గానవచ్చుచున్నది. దీనికి సంస్కృతానువాదము లేదు.

వాదప్రకరణము

లానూనభక్తియు నవి యుక్తి నొసగ,
నాజైనమునుల నాదయ్య భంజింప
నీజైనమునులుదా రెక్కడ ననిరి?
మఱి పిల్లనయనారు మధురలోపలను
దఱిఁదఱి జైనులు దల్లడంబంద
నెఱిఁ గూనపాండ్యుఁడ న్నిఖిలావనీశు
పొఱడుపోయిన వీపుపొఱుపుపోఁ జేసి
ప్రతిపక్షు లగు జైనబౌద్ధులతోడఁ
బ్రతియొగ్గి శివమంత్రపత్రంబు వ్రాసి
జినమంత్రపత్రంబు మనుజేశుచేతఁ
బెనుపగు మంటలోఁ బెట్టఁ బంచుడును
సురసుర దావాగ్నిఁ [1]జొక్కాడు గమరు-
పరుసున జినమంత్రపత్రంబు గమర
వరసరోవరములో వనజాత మున్న
పరుసున శివమంత్రపత్ర మొప్పార,
ధర జినమంత్రపత్రంబును మఱియుఁ
బరువడి శివమంత్రపత్రంబుఁ గూర్చి
కావేరి యుప్పొంగఁగా [2]మధ్య వైవ
వావిరి జినలేఖ వఱితి పాలయ్యె

౧. సుడిమాది. ౨. నడ్మ.

శివమంత్రలేఖ యచ్చెరువు వట్రిల్ల
భువి నేటి కెదురెక్కఁ బొరిఁబొరిఁ బట్టి
కూడ జైనుల నెల్లఁ గొట్టు లెక్కించి
[1]కూడిమై వసదుల రూపడఁగింప
నవి యేల వేయు, జైనాధికు లెల్ల
భువి లేరె? నాఁ డెందువోయిరి ?—మఱియు,
నదిగాక నిడుమారఁ డను చోడనృపతి
వెదకుచుఁ దన యేలు విశ్వధరిత్రిఁ
గల జైనమునుల నొక్కటఁ బిలుపించి
వలయు తర్కంబుల వారి నోడించి
తవిలి క్రాఁగిన [2]కొర్ల తలలు గ్రిందుగను
దివియ నాఁ డొం దేఁగితిరి మీర లెల్ల
వారక మఱియును వాగీశనాయ-
నారిని బట్టి నానావిధంబులను
జ్వాలనార్చులను నూఁకఁ జెదంతిఁ గట్టి
జలముల ముంప, విషముఁ బ్రయోగింప,
మహితపంచాక్షరీమంత్రంబుచేత
దహనేభ జలవిషోద్ధతి దర్పమడఁచి
యజైనముఖ్యుల నందఱఁ జంప

౧. ప్రోది. ౨. కొల్ల.

లజ్జలే[1] కాముసుల్ నాఁ డెందు సనిరి?
ధర వెండియును శివార్థం బొక్కకోలను
సరి నిరిత్తాండి యఁట జాత్యంధుఁ డర్థిఁ
గావింపఁ, గావింపఁ, గడఁగి విఘ్నములు
గావింపఁ గావింపఁ గడుఁగడు సొలసి
పన్నగాంకునిచేతఁ బటుభక్తి రెంపు
గన్నులుఁ బడసి, విఘ్నము లాచరించు
జైనులకన్నుల క్షణమాత్రఁ జెఱుప
నాన లేకీమునుల్ నాఁ డెందు సనిరి ?
నమినందియను గణనాథుండు మఱియుఁ
బ్రముదితభక్తి దీపములు నిత్యంబు
వేయేసి ముట్టించి విశ్వేశు నీశుఁ
బాయక రేయును బవలును గొలువ
నాయూరఁగల జైను లసహానంబునను
నేయి[2]గరింబెడుఁ బోయకయున్నఁ
బ్రతియొగ్గి వేయుదీపములు వేదాను-
గతశుద్ధ లింగోదకముల వెలుంగ
ముట్టించి యాజైనముఖ్యుల పసులఁ
బిట్టు సావంగ శపించి యయ్యూర

౧. దీమునుల్. ౨. గరిఁబెడును; గరంబెడు.

వసది జైనుం డనువార్తయు నడఁచె,
నెసగ నాఁ డీజైను లెక్కడ ననిరి ?
తొండమండలమున వెండియు సాంఖ్య-
తొండఁ డబ్భువి జైనమండలం బగుట
గుడియు లింగంబు భక్తుం డనువార్త
వుడమిఁ బుట్టదు, విన్నఁ బొరిగొంద్రు, గాన
కుసుమముల్ దేరామి గుడికిఁ బోరామి
భసితం బలఁదరామిఁ బ్రచ్ఛన్నబౌద్ధ
వేషంబునను నిత్యవిధి మూఁడు సేసి
పాషాణములు పుష్పభావన యలర
నడువోలంబునను జీర్ణశివాలయంబుఁ.
బొడగని బౌద్ధుండపోలెఁ గన్నులకుఁ
మాపీటిపొంత సీమహి సీకు నుండఁ
గావచ్చునే కంటిఁ గంటిఁ బోరాదు
శివ ! నిన్ను జాలపాల్సేదు, నాకుఁ
దవిలి నిత్యంబు వ్రతం బిది యనుచు,
మూఁడుసంధ్యలయందు ముమ్మూఁడుజాలు
వోఁడిగా నద్దేవుఁ బూజింపుచుండ
నదియొక్కనాఁ(1)డూర నగ్గుడినడుమ

౧. డూరి య.

నదిగట్టి పాఱ, వానయు బిట్టు గురియ
నెట్టును శివుఁ గొల్వ నేఁగ రాకున్న
నిట్టుపవాస మేన్దినము లుండంగ
నిట్టి నేమంబును నిట్టి వ్రతంబు
నిట్టి చలంబును నేరికిఁ గలవె ?
యిద్ధర నీతండ బౌద్ధోత్తముండు
బద్ధవైరంబున భవు ఱాల వైవఁ
బోరాక కటకటా ! పొగులుచున్నాఁడు,
వారక నిట్టుపవాస మెన్నాళ్లు
బ్రతిమాలఁ గూడ్దినఁ బాడియె యిట్టి
వ్రతియుండఁగా నిజవ్రతులకు ననుచు
ననయంబు జైన బౌద్ధావళి సాంఖ్యుఁ
గొనియాడుచును గొల్చికొని యిట్టు లుండ
నంత నదీప్రవాహంబు పొంగుడుగ
నాంతరభక్తి మితాంతరోద్ధతిని
దప్పఁ దద్వ్రతభావ దన బ్రదు కింకఁ
జెప్పకు చెప్పకు శివుఁడు గైకొనునె ?
పలికిన వ్రతములు పరిపూర్తిగాక
తలరి యేగుడువంగఁ దా నసదగునె ?
వగవ ముప్రొద్దు నీశ్వరుఁ గొల్చువ్రత మొ,

యొగి నుపవాసంబు లుండెడువ్రతమొ,
పొలుపార నుపవాసములు నుపవాస-
ములు వ్రతంబులు వ్రతంబులు గూడ నిట్టి
శత సహస్రోపవాసములు దదీయ
సతతభాషావ్రతచర్య దా నగునె?
కాన, యీ మర్త్యలోకంబున నునికి
గానేర దది దీరఁగాఁ బరోక్షమున
నీ బౌద్ధు[1]లెక్కడ నేమి దలంతు
రో, బుద్ధిగా దీశ్వరుని నిల్పి పోవ
నవి యేల మఱి కదా యవ్విచారములు
దవిలి నా నిత్యవ్రతప్రచర్యకును
నేనుదినంబుల కెన్నంగ నలువ-
దేను ఆ లొండొండ యేయంగ జాల
వరుస నన్నిట యెత్తువచ్చు పాషాణ
వరపువ్వు మొక్కటి వగఁ బూన్తుననుచుఁ
గో! యని యొక పెద్దగుం డెత్తివైవ
నా యీశ్వరుండు నోహో! యంచు నగుచు
శిరమున కడ్డంబు గరము లొడ్డుచును
హరుఁ డాక్షణంబ ప్రత్యక్షమై నిలిచి

౧. లిక్కడికేమి.

'మెచ్చితి సాంఖ్య! నీ మేదురభక్తి,
కిచ్చెద వేఁడు మభీష్టార్థ' మనుడు
శాక్యుఁ డంతకుమున్న సక్కఁ జాఁగిలుచు
వాక్యసంస్తోత్రపూర్వకముగ మ్రొక్కి,
'వేయును నవి యేల, నినుము విన్నపము,
నా యాచరించు నన్యాయంపుభక్తి
న్యాయంపుభక్తిగా నవధరించితిరి
యేమెడ నిది సాలదే దయాంభోధి!
కరుణాపరిష్కార! కారుణ్యపూర!
భరితగుణాత్మ! కృపాపరతంత్ర!'
యనుచు వెండియు మ్రొక్క హరుఁ డాక్షణంబ
యనుపమ కనక దివ్య విమానమునను
గొనిపోయెఁ గైలాసకుధర మేఁగుచును
జిన¹బుద్ధ ముఖ్య ²సంచిత సమయములు
మును దొండమండలంబున నిస్తుషముగ
ననఘుండు సాంఖ్యుడై నారు శపించి
జైన బౌద్ధాది దుస్సమయముల్ దుడువఁ-
గా నాఁడు లేరె యీ జైను లిద్దరను?
గావున జైనతర్కము లుడుగుఁ" డని

---

౧. బంధు. ౨. కల్పిత.

వావిరి జైనాదివాదుల నడఁచి,
చండతార్కిక జయ[1]శౌండమండనుఁడు
ఖండనాఖండన క్షమత వేదోక్త-
పరిచితా ప్రతిహతోపన్యాస సరస-
సరళ తదుత్తర శబ్దజాలముల
దండి [2]పూర్వాక్షేపతార్కిక ప్రశ్న
ఖండించుచును బండితుండు సర్చింపఁ
బడు నుత్తరాక్షేప పరిమిత ప్రశ్నఁ
దొడఁగి చేయుచుఁ, దాన తుడుచుచు, నిట్లు
వివి ధాన్యసమయుల విటతాటమాడు
శివభక్తసింహుని జితపరసమయుఁ
బరమ పాండిత్య ప్రభాసమన్వితుని
సురుచిర శుద్ధయశోవిరాజితుని
ననఘుని మల్లికార్జునపండితేంద్రుఁ
గనుఁగొని బౌద్ధుఁ డాగ్రహము వట్రిల్ల
ననిమె '[3]నెట్టెట్టూ? మహాదేవుఁ డనఁగ
నెనయంగ నొకదైవమే? నిక్క మెట్లు
శ్రుతిపేర్మిఁ బలుకనేరుతుగదా యనియు
నతివాదములు పెక్కు లాడెదు[4]రేఁగి,

---

౧. కాండ; శౌర్య. ౨. పూర్వోత్ప్రేక్ష. ౩. నెట్టెట్టా. ౪. చెలఁగి.

హరివిరించులుఁ గాన రనియెదు శివుని,
హరుఁ డాదిమధ్యాంతవిరహితుఁ డేని
హరికిఁ బుట్టినబ్రహ్మ కట[1] పుత్త్రుఁడైన
సరసిజాహితు నెట్లు జడలలోఁ దాల్చె ?
నభవుఁ డేనియు నెట్టు లజు లలాటమునఁ
బ్రభవించి మఱి యేల బ్రహ్మ నధించెఁ ?
గల్యాణ పరమ [2]మాంగల్యాంగుఁ డేని
శల్యాజినము లేల [3]తాల్యుఁడై తాల్చె ?
నీక్షింప నిఖిలలోకేశ్వరుం డేని
భిక్షాటనమునకుఁ బ్రీతి [4]నెట్లరిగె ?
నద్దివ్యమైన వాహనము లుండంగ
నెద్దు వాహనముగా [5]నెక్కెడి దేమి ?
గంగ నెట్టులు దాల్చెఁ గామారి యేని ?
యంగ మెట్టులు సగం బంబిక కిచ్చె ?
సగమాఁట దేవర సర్పించిచూడ
జగదండకోట్ల కీశ్వరుఁ డెట్టు లయ్యె ?
నగ్నుఁడై యేల వనంబులఁ దిరిగె?
నగ్ని యెట్టులు నేతి కాయుధం బయ్యె ?

---

౧. పౌత్త్రు. ౨. మాంగల్యుఁడేనియును. ౩. తాల్యతం. ౪. నెట్లేఁగె. ౫. నెక్కుట.

నరయ దివ్యాభరణాంకుఁడే నెట్టు
లురగంబుఁ జేసె యజ్ఞోపవీతముగ?
ననమసుధారసం బమరుల కిచ్చి
విస మేమిటికిఁ ద్రావె వెక్కసంబుగను ?
హరుఁడు దా హరినయనార్చితుండేని
హరిహరుం డనఁగ నెట్లయ్యె నొకండు ?
యజ్ఞేశుఁడేనిఁ గ్రియాదక్షు దక్షు
యజ్ఞ మేఁటికిఁ ద్రుంచె నమరులఁ జెఱిచి?
బ్రహ్మాండకోట్లకుఁ బతియేని నిట్లు
బ్రహ్మాండ మెట్టులు భస్మంబు సేసె ?
సచ్చిదానందభాస్వరమూర్తియేని
నిచ్ఛమై నొలుకుల [౧]నేల వసించెఁ ?
గావున న ట్లమాంగల్యస్వభావు
దేవు విరుద్ధ సందీప్త ప్రభావు
విపరీతచరితు దుర్వేషు దుశ్శీలు
నపవిత్రు నొక దైవ మని సమర్థించి
పలికెద విదియు నీ పండితత్వంబు-
కలిమియొ ? విద్వన్నికాయంబు నగరె ?

---

౧. నెట్లు చరించె.

వా ద ప్ర క ర ణ ము

పాద పద మింక నీ పాత్రంబుఁ గట్టి
చదువులు గిదువులు సాలింపు, మనుడు-

ఇందుధారణము

నిందుధారణముఖ్యహితమహామహిమ
నిందు శేఖరునకు నిందగాఁ బలుక
నిగ్గారు నక్షయనిధి యభాగ్యునకు
బొగ్గులై పెంచులై భువిఁ దోఁచునట్లు
పరమేశుమహిమ పాపప్రచారులకుఁ
బరికింప వికృతస్వభావమై తోఁచుఁ
దప్పేమి యని పండితస్వామి నగుచు
నొప్పఁ బురాణాగమోక్తుల వినరె ?
చంద్రకళావతంసస్ఫురన్మౌళి
సంద్రునిఁ దాల్చిన చంద మెట్లనిన,-
బ్రహ్మోక్త వివిధపురాణాదిన్మైన
బ్రహ్మవైవర్తపురాణ సంహితల
జీవితేశ్వరుసభఁ జిత్రగుప్తుఁడు న-
భోవీధి సౌవర్ణపుష్పకారూఢు
లై చనువారల నద్భుతం బంది
చూచి నీలోకంబుసారక, నిక జీరి-

క్కైననుగొనక, నీయానతి లేక,
యానతుల్ గాక చయ్యన మీఁదిలోక-
ముల కేఁగుటేమి యిమ్ముల నీర లనుచు
నలరుచు ధర్మరాజతని కిట్లనియె—
దక్షుండు సెలువారఁ దనయల శశికి
నీక్షించి యిరువదియేడ్వుర నిచ్చి
పడఁతుల కొక్కరూపమునన యిచ్చ
నడపుమీ యని ప్రార్థనము సేసి పోవ
నాహిమకరుఁడు భార్యావళిలోన
రోహిణీసతి కతిస్నేహంబు సేయ
నున్న కాంతలు దమ కొక్కరూపమున
మన్నింపఁడని తమ మగనిపైఁ [1]బొలపు
నెఱుఁగింపఁగా దక్షుఁ డెంతయుఁ గినుక
బఱితెంచి 'యో పక్షపాతి ! శశాంక !
నానాఁటికినిఁ గళాహీనతఁ బొంది
తూనిక దఱుగుచు మే నాశ్రయింపు'
మని శాప మిచ్చుడు, హరుని గుఱించి
చనుదెంచులోనన సకలలోకములు
నక్కజపడ 'నమా' యను నొక్కకళయుఁ

[1]. పొలవు; పోఁయు.

దక్కఁ దక్కిన కళల్ దఱిగి వెండియును
జలజారి భువిఁ జక్కఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి,
'మలహర ! వాగ్దేవ మాధవవంద్య !
యక్షయ ! విశ్వేశ ! యంబికారమణ !
రక్షింపు' మనుచుఁ గార్యము విన్నవింప
'నోడ కోడకు' మంచు నున్నయాకళయుఁ
జూడాగ్రమున నుమేశుండు ధరించి
'దక్షుని శాపోక్తిఁ దఱుగ నానాఁటి
కీక్షితి మాకృప నెక్కు నానాఁటి
కొక్కొక్కకళ'యంచు నుడువల్లభునకు
ముక్కంటి దయసేసి మును సురల్ వొగడఁ
దఱి నాఁడునాఁటికిఁ దఱిగెడు కళలు
గఱికంఠు కరుణ జగద్ధితంబయ్యె
నలి 'నమా' నామకళామాత్ర మనఁగ
లలి 'నమా' నామకళను దాల్చె దివస,
మదియ యమావాస్య యననొప్పె నాఁడు
మదనారి నేకాగ్రమానసు లగుచుఁ
జెదరనిభక్తి భజించినవారు
సదమలలీల నీ చనియెడువారు'
నని చిత్రగుప్తున కంతకుఁ డంత-

యును జెప్పెఁ గాన [1]సమున్నతలీల
నిందుకళామాత్ర మీశుండు దాల్చు
నిందుధరుండగు నింతియ కాక
చింతింప నాదిమధ్యాంతవర్జితుఁ డ-
నంత వేదాంతవేద్యప్రభావుండు
హరివిరించుల కగోచరుఁ డగు శివుఁడు
హరుఁడు విశ్వాధికుండైన యీశ్వరుఁడు
వనయంబు శశి మోచికొని యున్నవాఁడె ?
వనజారి దలనున్నవాఁడె ? [2]యట్లయిన
దివిఁ [3]దిరిగెడునట్టి తిమిరారి బొంకె ?
భువిఁ జందురుఁడు వేఱపుట్టెనె యొకఁడు ?
[4]శ్రీకంఠుజడలపై శీతాంశుఁ డున్న
నాకసంబునయందు లేకుండవలదె ?
యటుగాన నవతంసమయ్యెఁ దత్కళయు
నిటలాక్షునకు నిది నిందయే ? మఱియు,

బ్రహ్మముఖానావిర్భావము

వనజుని లలాటమున నుదయించె
మనసిజసంహారుఁ డనవెట్లు వచ్చు ?

౧. సముత్తంస. ౨. యెట్లొసరి; యెట్లయిన. ౩. దిరుగాడెడి. ౪. 'ఆకసంబున యజ్జారియున్నేని, శ్రీకంఠుజడలపై లేకుండ వలదె?' — ఈపాఠము కవ్యభిప్రేతము కాదు. చి. నా.

నిల 'స్వేచ్ఛయా చింతయే చ్ఛివం' బనఁగ
నలరి యీశుఁడు శివుఁ డంబికాధవుఁడు
హరుఁడు ముక్కి లీలార్థమై యేఁది సృష్టి
విరచింపఁదలఁప నవ్విధియు విష్ణుండు
నరి * 'మదంగస్వేదసంభూత' యనఁగఁ
బరగు దక్షిణ వామభాగాంగములను
దొరఁకెడు ఘర్మబిందువులను బుట్టి
హరునకు సాష్టాంగులై ప్రణమిల్లి
చను 'యస్యపాదరజస్స్పర్శ' యనఁగ
ననసిజారి పదకమల దివ్యరేణు
పటలసంగతి హరిబ్రహ్మల కయ్యె
స్ఫుటగతి సత్త్వరజోగుణత్వముల
నావనజుఁ డంత నఖిలాండకోట్లు
గావించి కావించి గర్వించి మించి,
తాన పరబ్రహ్మ, తాన యీశ్వరుఁడఁ
దాన దైవం బని కానక పలుకఁ
దద్రజోగుణశక్తి దక్కువపడుడు

---

* 'మదంగస్వేద సంభూతా' అను శ్లోకభాగ మీద్విపదలో నిముడలేదు. 'సంభూతా' అనుదానిని 'సంభూత' యని వ్రాయ వలసివచ్చినది. చి. నా.

నుద్వృత్తి [1]యడఁగి [2]గర్వోద్ధతి [3]దక్కి,
నిటలాక్షుఁ దొల్లింటినియతి గణించి,
స్ఫుటవీరఘోరతపోనిష్ఠ పేర్చి
నాలుకల్ గోసి పినాకికి [4]బూన్చుచును
కేలుఁబగళ్లు సల్లీలఁ గొల్చుచును
నష్టవిధార్చనం బాచరింపుచును
నష్టాంగయోగవిశిష్టసంగతిని
బద్ధాసనస్థుఁడై పరమేశు హృదయ-
పద్మసద్మంబున భరితుఁ గావించి,
రంజిల్లు వామచరణమూల మూఁది,
*యంజూషబంధంబున ట్లాచరించి,
యొలయు ప్రాణాపానయోగంబు గీలు-
కొలిపి, యంతర్యోగ కుశలత మెఱసి,
యాది మండలమున నాకుంచనము ని-
పాదించి, సుప్తసర్పముఁ జాఁగఁజోఁపి,
యాసక్తి సూర్యశశాంకులఁ గట్టి,

౧. దక్కి. ౨. గర్వోన్నతి. ౩. యడఁగి. ౪. బూన్చుడును.

* సంస్కృతానువాదములో 'మంజూషబంధ' మని యున్నది. 'మంజూషబంధంబు' అనుపాఠము సరియైనయెడల యతి తప్పును.

నాసాగ్రమున దృష్టి నలి నాటుకొలిపి,
తనరారి యంతర్నితాంతమై వెలుఁగు
తనుఁ దమ్మి దొంతు లూర్ధ్వముఖంబు సేసి,
యంచితంబుగఁ గ్రింది పంచపద్మములు
పంచానన ప్రభ ప్రజ్వరిల్లంగఁ
దుదిమించి వెలుఁగొందు ద్వాదశాంబుజాత-
మది పుష్పమంటపోద్యల్లీల మెఱయ
నగు 'లలాటే చింతయన్ బ్రహ్మ' యనఁగ
వగఁ 'దప స్యగ్రే వ్యవస్థితో' యనఁగఁ
దత్పరదేశ నితాంత మధ్యమునఁ
జిత్పరంజ్యోతి రంజిత దివ్యదేహు
భవుఁ దదావహానాది పంచోపచార-
సవిశేషవిధులఁ బ్రసన్నుఁ గావించి,
సురప నేత్రార్థ వాసుకి వదనార్థ-
పరిమితదళ పరిస్ఫురితాబ్జ జనిత-
సుకర నిష్యందమాన కళంక రహిత-
మకరందధారల మజ్జనం బార్చి,
బంధురలీల నా పద్మంబుఁ బూన్చి,
సంధిల్ల భక్తివాసన ధూపమిచ్చి,
వెలుఁగు నాత్మజ్యోతిని నివాళినిచ్చి,

తులుకాడు వేదసూక్తులఁ బ్రస్తుతింప
దేవుండు ఫాలప్రదేశంబునందు
నావేళ కపుడు ప్రత్యక్షమై నిలిచి,
యిచ్చ మెయ్యది నీకు, మెచ్చితి, వేఁడు
మిచ్చెద నావుడు నిలఁజాఁగి మ్రొక్కి-
స్రష్టయు బ్రహ్మేశ్వరాష్టకంబందు
దుష్టి [1]నా శివుని [2]సంస్తోత్రంబుసేసి,
సృష్టికర్తృత్వంబు శివునిచేఁ బడసె;
సృష్టి సేయుచు విరించియుఁ దొంటియట్ల
వర్తించుచుండె నవారిత రుద్ర-
మూర్తి యంతర్ధానమునఁ బొందె, నంత ;
నిదియొక్క నిందయే యిల, నట్లుఁగాక—
సదమలస్థితి నట్లు షట్సమయులకుఁ
దమ తమ నియమముల్ ధ్యానైకనిష్ఠ
దమ తమ హృదయపద్మంబులఁ దోఁచు
నంతన వారి కమ్మ్యైవేల్పులాత్మ-
సంతతు లగుదురె స్వాములకాక
యననేల, కాష్ఠంబునం దుదయింప
ననలుండు గాష్ఠంబుతనయుఁడె తలఁప ?

---

1. గా. 2. బ్రస్తుతులొనరించి.

ఘనలార శిలలయం దావిర్భవింపఁ
బసిఁడి పాషాణంబుఁబుట్టియే తలఁప?
నొలయుచుఁ బృథివిపై నుదయించునంత
నలరుభూజములే స్వయంభులింగములు ?
నరయంగఁ [1]గంబమునం దుదయించె
ధర నొకఁ[2]డందు రాతఁడు దాని కొడుకె ?
కమలాసను హిరణ్యగర్భుఁ డన్నట్టు
లమర దత్తాత్రేయుఁ డన్నట్టు హరిని
గమలనాభుని నధోక్షజుఁ డన్నయట్లు
గమలజుఁ డన్నట్లు గమలజు, మఱియు
నింద్రుని తల్లి కుపేంద్రుఁడు పుట్ట
నింద్రావరజుఁడని యెన్నినయట్లు
స్థిరమతి దివిజుల దివిజులన్నట్లు
వరగఁ [3]గుంభజుని గుంభజుఁ డన్నయట్లు
నమరసింహ హలాయుధాది నిఘంట్ల
నమరెడు పాణినీయాది శాస్త్రముల
హరుఁ డజనిటలజుండను సూక్తి గలదె ?
పరమపాతక మిట్లు వఱకంగఁ దగునె ?”

౧. గంభము. ౨. డందురాతఁడు; డంద్రునాతఁడు ౩. నగస్త్యు.

కపాలాస్థిమాలా చర్మధారణము

శల్యముల్ మఱి యమాంగల్యముల్ వివిధ-
లౌల్యంబు లెట్లు దాల్పంగ నంటేని,
నగణితాతీత కల్పాంతర ప్రలయ-
విగత చతుర్ముఖ విష్ణుకపాల-
నిక రాస్థిమాలికా ¹నిచయ సన్నద్ధ-
సుకర పింగల జటాజూట కోటీర-
విలసనప్రభలు సాక్షులుగావె తలఁప
నెలఁదాల్పు మహిమకు నిత్యత్వమునకు ?
దివ్యవక్షస్స్థల దీపితాతులిత-
నవ్యలతామధ్య నాయకరత్న-
సుకర ప్రకల్పిత సూకరదంష్ట్ర-
నికర తత్కూర్మాస్థి నిచయదీధితులు
దులుకాదు ప్రతిభహేతువుగాదె తలఁప
నెలఁదాల్పు మహిమకు నిత్యత్వమునకుఁ ?
గలయంగ సర్వాంగములఁ దేజరిల్లి
వెలుఁగు సురాసురాదుల కపాలములు
గలి గాస్థిచయములు గరిగావె తలఁప
నెలఁదాల్పు మహిమకు నిత్యత్వమునకు ?

---

౧. నికర.

భ్రాజిత నిజదివ్య పాదాంబుజాత-
పూజిత హరినేత్ర పుండరీక ప్ర-
మిలితైకరుచులు నిమిత్తముల్ గావె
నెలఁదాల్పు మహిమకు నిత్యత్వమునకు ?
వలమూఁపుమీఁద [1]శ్రీవరు కళేబరము
నలరారు డాచేత నజు కపాలంబుఁ
గల దివ్యదేహంబుగాదె కారణము
నెలఁదాల్పు మహిమకు నిత్యత్వమునకు ?
నిత్యుండ నేన, యనిత్యు లందఱును
బ్రత్యయం బిదియను భావనదోష
హరివిరించ్యాదుల యస్థులుఁ దలలు
హరుఁడు మున్ గరుణమై ధరియింపకున్న
నా ముముక్షులకు స్వర్గాపవర్గాది
కామితసుఖము లే క్రమమునఁ గలుగు
హరి కమలజ కపాలాస్థిసంగతుల
హరుఁడు దా నపవిత్రుఁడగు నే తలంప
హరియును బ్రహ్మ నిజాస్థిమాలికల
హరుఁడు దాల్పఁ గృతార్థులై రెట్లులనిన,
చారు గంగానదీ సంగతాస్థులును

---

౧. శ్రీధరు.

వారక పరమపావనములు గావె?
భంగురతరశల్యసంగతిం జేసి
గంగాప్రవాహ మమాంగల్య మగునె?
తనర గంగాసంగత నిజాస్థిచయము
లనయంబుఁ బరమపావనములై వెలుఁగు
నాజీవులకును స్వర్గాదిభోగములు
బ్రాజిల్ల మీఁదట బ్రదుకవే? యట్ల
పొదలు మీఁదట బ్రహ్మపదవికి విష్ణు-
పదవికి నివి బీజభావముల్ గావె?
హరివిరించుల కపాలాస్థు లట్లగుట
ధరియించు నది వికృత¹ప్రకారంబె?
కావున నింద్యముల్ గావు; సర్మములు
దా విహితంబులే తాల్ప నందేని
నన్నొక్క మును హిరణ్యాక్షు వధించి
తన్నుఁ దా మఱచి మదగ్రస్తుఁ డైన
నరసింహునకు నల్గి శరభరూపంబు
ధరియించి త్రుంచి యాతనిచర్మ మొలిచి
యలరి లోకముల సంహారంబు సేయు
²పులిరక్కసునిఁ బట్టి నిలువుతి త్తొలిచి

౧. ప్రభావంబె. ౨. పులియగు రక్కసు నిలుతిత్తి యొలిచి.

హరివిరించ్యాది సురాసురాదులను
బరిమార్చు తగ్గజాసురు మెట్టి వచ్చి
మృగరూపమై పాఱఁ దెగిపడనేసి
నగధరు కృష్ణాజినంబొల్చి హరుఁడు
గవచంబుగాఁ దొడ్గెఁ గద్దెఁ దాపించె
నివి నింద్యములె సుమహత్త్వతల్ గాక?

ఉమాపతిత్వము

యొఁడురూపము సగంబైన దేవునకుఁ
బోఁడిగానెద్ది ప్రభుత్వముం దేని,
మొదల దక్షబ్రహ్మ కుదయించి గౌరి
మదనారిఁ దమ తండ్రి మతిదప్పి పలుక
దేవి[2]యత్యుద్ధతి దేహంబు నాత్మ-
పావకునకు[3] హవిగావించి, మీఁద
సరి నవినాభావ సంబంధలీల
హరు వామభాగంబునం దుండఁబడయ
నీశ్వరుం డర్ధనారీశ్వరుం డనఁగ
శాశ్వత ప్రతిభమైఁ జను, నట్లుఁగాక
పలుమఱు 'మాతా చ పార్వతీ' యనియు

---

౧. కట్ట; కట్టు. ౨. యత్యద్భుత. ౩. హవిర్భావనసేసి.

నిలఁ 'బితా దేవో మహేశ్వర' యనియు
హరివిరించి సురాసురాదులు గొలువ
హరుఁడును గిరిజయు నగుదురు గురులు
నడిసన "[1]ఖాండిక్యశాఖయం దెన్నఁ
బడు 'స పతి శ్చ స పత్నీ చ' యనఁగ
సరి నేకలింగ నిష్ఠాపరతంత్ర
పరమ వీరవ్రత బంధురనిష్ఠ
'తావత్ త్వమేవ మాతా చ పితా త్వ-
మేవ' [2]యస్వర మాహేశ్వరావళికిఁ
దల్లియుఁ దండ్రియుఁ దానయై [3]నుతుల
కెల్లయై యర్ధనారీశ్వరత్వంబు
హరుఁడు ధరించె మున్నట్టిదకాదె ?
సరి నెఱుంగరె ? పరసమయుల్ గుమతులుఁ
గొంకక 'వజ్రచక్రాంక సరోరు-
హాంకం' బనుచు మ్రోయ వ్యాసాష్టకమున
ముంజేతి కంకణంబున కద్దమేల ?
రంజిల్లు వ్యాసకరము సాక్షిగాదె ?
జగములు శివశక్తి సంపుటంబగుచు
నెగడంగఁ గానరె? నిందయే ? మఱియుఁ,

---

౧. గాండీవ; ఖాండవ; కాండవ. ౨. యన్ లీల. 3. సుతుల; మతుల.

హాస ప్రకరణము

భిక్షాటనము

త్ర్యక్షుండు త్రిభువన రక్షకుం డెట్లు
భిక్షాటనముఁ జేసెఁ బ్రీతి నందేని
భ్రమఁ దార తార కర్తలమంచు హరియుఁ
గమలసంభవుఁడును గర్వించి పలుక
హరివిరించులగర్వ మడఁగింతు, నాదు
చిరమహాత్త్వముఁ బ్రతిష్ఠింతుఁ బొమ్మనుచుఁ
గలుపించి యేతెంచి కాలరుద్రుండు
దలరక యజు మీఁదితలఁ ద్రుంచివైవ
నామహాబ్రహ్మ దా సాష్టాంగ మెఱఁగి
సోమాష్టకమున సమున్నతిఁ బొగడి
బ్రహ్మశిరోహర! బ్రహ్మాత్మ! వరద!
బ్రహ్మేశ! శ్రీపరబ్రహ్మస్వరూప!
హర! మత్కపాల మీ యవనిపైఁ బడినఁ
బరిహృతంబగుఁ జగత్త్రితయియుఁగాన
మీకరోదరమున నీకపాలంబుఁ
జేకొని తాల్చి రక్షింపవే యనుచు
నలువ దా విజ్ఞాపనం బాచరింప
నలరుచు నట్లకాకని దయదొడఁగి
కాలరుద్రుఁడు దత్కపాలంబుఁదాల్చి

త్రాలుచు విష్ణులోకమున కేతెంచి
వాలి తన్నెదుర విష్వక్సేనుఁ బొడిచి
శూలాగ్రమున సెత్తి సురలుభీతిల్ల
కలకేతఁడగు నథోక్షజు రక్త మజుని-
బలుకపాలంబులోపల నించి మించి
నెట్టణ గర్వించినట్టివారలకు
నిట్టిద గతియని యిల విజృంభింప
వడఁకుచు మృత్యుదేవతయు దేవతలుఁ
దొడరుఁ దన్మూర్తి యద్భుతలీలఁ గాంచి,
"హర! దేవదేవ! మహాదేవ! యీశ!
శరణం"బనుచు జయ జయ రవం బెసగ
నంతంత సాష్టాంగులై ప్రణమిల్లి,
"కంతుసంహార! త్రిజగత్కర్త! హర్త!
యజహరిదర్పాపహరణ! రౌద్రాక్ష!
యజశిరోహర! ముకుందాస్థిదామాంక!
నేటి 'బ్రహ్మాణశ్చ దినే దినే' యనఁగఁ
దటి 'నసంఖ్యాతా పితామహా' యనఁగఁ
గూలారఁ గోటానఁగోటులఁ బ్రలయ-
కాలంబునం దసంఖ్యాతంబులైన
యట్టి బ్రహ్మలను బ్రాహ్మణులను ద్రుంప

నట్టిచో మీకు నేహత్య ప్రాపించెఁ ?
దన కూఁతుఁ గవియు పితామహుఁ ద్రుంప
ననలాక్ష ! మీకు నేహత్య నాఁడయ్యె ?
దక్షప్రజాపతి తలఁ ద్రుంచునాఁడు
నక్షయ ! మీకు నే హత్య ప్రాపించె !
నిత్య స్వతంత్ర వినిర్గత బ్రహ్మ-
హత్యాది పంచమహాపాతకౌఘ-
విపులదయాత్మ ! నీ విపరీతమూర్తి
నుపశమింపవె దేవ ! యుడురాజమౌళి !
భాగీరథినిబడి [1]బ్రాహ్మలు సావ
భాగీరథికి హత్య ప్రాపించు నెట్లు ?
దావాగ్ని భూసురోత్తముఁ [2]డును జావ
దావాగ్ని కెద్ది పాతకము సిద్ధించు ?
నితరులదృష్టికి నెట్లుండునో వి-
గత సకలాద్వైత కరుణావిధేయ !"
యనుచుఁ బ్రార్థించుచు నభయార్థు లగుచు
ననుపక్తి వెండియు నభినుతుల్ సేయ
నదియు భిక్షాటనంబన నొప్పెఁగాక
విదితంబుగాఁ బెఱవిధి గలదెట్లు ?

---

౧. బ్రాహ్మణుల్. ౨. డొందు ; డోకఁడు.

భవుచేతి కమలసంభవు కపాలంబు
భువి 'నార్ధమ ప్యభిపూరితం' బనఁగ
ననవధియుగము లాహరిలలాటమున
ఘనముగఁ దొరఁగు రక్తప్రవాహమున
నెఱియ నర్ధార్ధంబు నిండద యనినఁ
గఱకంఠుపాత్రకుఁ గలదె భైక్ష్యంబు?
నరయంగ నవికలాజాండ సంఘములు
హరుగర్భ[1]కోణంబునం దొక్కవలన
జనియింప మఱియు నీశ్వరుఁడుఁ దా నెఱుఁగఁ
డనిన నయ్యాశున కాఁకలివోవ
భిక్షమ లెవ్వరు వెట్టెద? రతని
కుక్షి యేక్రమమునఁ గూడంగనిండు?
మొదల బ్రహ్మకు బ్రహ్మపదవియు, విష్ణు-
పదవి విష్ణున, కింద్రపదవి యింద్రునకుఁ
దెల్ల[2]నిచ్చిన దేవదేవున కేల
యిల్లిల్లు దప్పక యేఁగ భిక్షులకు?
హరివిరించి మదాపహరణార్థమైన
హరుని భిక్షాటనంబను విజృంభణము
నది యీశ్వరునకు మహత్త్వంబుగాన

౧. గోళ. ౨. మిట్లిచ్చిన దేవునకేల.

వాదప్రకరణము

యిది యోగనిందయే ? యిదిహాత్య యగునె ?
పంచవక్త్రుఁడు వరబ్రహ్మ దానజుని
పంచమశిరము నేర్పడఁ ద్రుంచివైచె,
నిగ్రహానుగ్రహాన్వితపరాక్రమ స-
మగ్రత దుష్టుల మర్దించుచున్న
కర్తకుఁ ద్రిభువన భర్తకు, సకల
హర్తకుఁ దప్పె యన్యాయులఁ జంప
నంగజసంహారుం డదియునుఁగాఁక
గంగఁదాల్చుట యేమి గారణంబనినఁ

గంగాధారణము

ప్రవితత సకలపురాణాదిమైన
శివపురాణోక్త ప్రసిద్ధప్రయుక్తి
రాజితంబగు నా పయోజలరాశి
భ్రాజిల్లు నాదిఁ జంద్రసమాగమమునఁ
బుట్టి తారాపథంబున వెల్లివిరిసి
బిట్టుబ్బి దెసలకు నిట్టద్రోచుడును
దేలుచు జగములు దెప్పలువోలెఁ
దూలంగ గంగ యద్భుతలీలఁ బొంగ
హరి విరించి పురోగమాసుర సురని-

కరము గరము భయాక్రాంతాత్ము లగుచు
నఖధులు వెట్టుచు భువిఁ జాఁగి మ్రొక్కి
భవున కప్పుడు విన్నపం బాచరింప
మెల్లన నవ్వుచు మృడుఁడు దద్గంగ
మల్లికాదళభాతి వహాళి ధరించి
నాకోపకంఠంబునను[౧]దదీయావ-
లోకనంబున దేవలోకంబు బ్రదుక
నాకాశగంగ దా నందప్పుదాంశ
మాకలితకంఠుఁ డుద్యల్లీల నునిచె
హరుఁడు జగద్రక్షణార్థమై గంగ
ధరియించె నదియు నింద్యమె? యట్లుఁగాక——

గంగావతరణము

యసమలోచను వహాళియందున్న గంగ
వసుధ [౨]కెవ్విధమున వచ్చెనంటేనిఁ
గపిలుని కోపాగ్నిఁ గాలిన సగర-
నృపసమూహంబున కపవర్గపదవి
గావింప నావియద్గంగఁ బృథివికిఁ
* [దేవలెననుచుఁ] దద్దేవి గుఱించి

౧. దదియ్యా. ౨. కు మున్నెట్లు. * ఈ పాఠము నాది. మఱి యేపాఠమునకును నన్వయముకుదుర లేదు. చి. నా.

వారి మనుమఁడు భగీరథుం డనఁగ
ధీరత నతివీర ఘోరతపంబు
నాకాంక్షమైఁ ద్రికోట్యబ్దముల్ సలుప
నాకాశగంగ ప్రత్యక్షమై నిలిచి,
మెచ్చితి, నీకోర్కి నిచ్చెద, నిలకు
వచ్చెద, నాదు ప్రవాహంబు రాక
కోర్వదు భువి, గాన శర్వు భజింపు,
సర్వలోకాధీశు జడల వసించి
యరుగు దెంతు ననుడు నా భగీరథుఁడు
హరునిఁ బ్రసన్నుఁగా నట్లు మెప్పింపఁ
గామారియును జటాగ్రం బట్టు సాఁచ
నా మహాగంగ గృతార్థతానియతి
నసమ తదీయ జటాగ్ర భాగమున
వసియించి తజ్జటా[1]భసిత మధ్యమున
నింకుడు నతఁడు మహిమ్న సద్భక్తి
శంకరు మఱియుఁ బ్రసన్నుఁగాఁ బడయ
'నంగుష్ఠ తర్జనీభ్యాం స *భస్మా' యా-
నంగ నీశుఁడు జటాసంగత భూతిఁ
జిటికెన వ్రేల నంగుటము గోరంద

---

౧. వట. * గణముకోసము దీర్ఘము.

యటు గొంత సంధించి యవనిపై [1]విద్రవ
ధర 'నఖాగ్రాదపత' త్తనఁ బృథివిఁ
బరగె నఖాగ్ర సంభవలీల గంగ;
దుది 'భస్మవర్ణం తతో జలం' బనఁగ
నదియును భస్మవర్ణాంకమై యిట్లు
క్షితి హితార్థమును భాగీరథి గంగ
యతుల నదీప్రవాహ స్వరూపమునఁ
బఱపెఁ దత్సగరులపై భగీరథుఁడు
నఱలేక తమ వంశము ట్లుద్ధరించె
నిదియు శైవపురాణ విదిత ప్రయుక్తి;
యదిగాక మూలాగమాదులలోనఁ
జారుతరంబగు స్వచ్ఛంద-లీల

గంగోత్పత్తి

భైరవాగమమునఁ బార్వతీసతికి
వరుఁడు భూమండలవర్ణన లేక
సురగిరి వర్ణించుచును దన్నగంబు
నాల్గుదిక్కుల గంగ నరలోకమునకు
నాల్గుభాగంబులై నలిఁదిగె ననెడు

---

1. విదుర. 2. లలిత.

హరునకు గిరిజ కరాబ్జముల్ మొగిచి
'సరిగఁ దా 'యస్య ప్రసాదేన' యనఁగ
మహీ 'సురసిద్ధసమస్కృతా' యనఁగ
మహీ సురసిద్ధసమస్కృత గంగ
యాది నెట్లుదయించె నాదట శోఁ బ్ర-
సాదింపవే దేవసత్తమ! యదియు
సురగిరి కేమి ప్రస్తుతమున వచ్చెఁ
గరమెట్లు నరలోకగామినియయ్యె'
ననుడు 'గంగాయాస్తు' అన 'సముత్పత్తి'
మనఁ 'గథయిష్యామి' యన 'సువ్రతే' య-
నను బార్వతీశుఁ డన్నాతి వీక్షించి
వినుము గంగోత్పత్తి వివరింతుఁ బ్రియుఁడ
నయి 'జగన్మాతా మహాదేవి' యన వి-
నయమొంద మును జగన్మాతవై వెలుఁగు
నీవు దొల్లియుఁ దనదేవివ యిట్లు
గావున లోలాక్షికస్వరబుద్ధి
నొక్కనాఁ డేమర్గకుండంగ వెన్క-
దిక్కున నీవు నేతెంచి మేలంబు
దళుకొత్త నాదు నేత్రంబులు మూయ
జలజాక్షి! ఫాలవిశాలలోచనము

విచ్చితి నాకన్ను విచ్చిన నంతఁ
జిచ్చు హేమాచలశృంగంబు దాఁక,
నతిభీతి నీవు నాయంఘ్రుల కెఱఁగి
కతమేమి దేవ! యీకన్ను విచ్చుటకు
నావుడు సస్మితాననరుచు లెసఁగ
'దేవి! నాకన్నులు దినకరశశులు,
నీవుగప్పుటయును నిఖిలలోకముల
కావృతంబుగఁబర్వె నంధకారంబు,
నీకరంబులు ద్రోవనేరక యేను
లోకత్రయంబును లోవెలుఁగింపఁ
దెఱచితిఁ, దెఱచిన దీని కేమియును
వెఱవంగవల దరవిందనిభాస్య;
నీమూసినపుడు నానేత్రంబులందు
భామిని! యానందబాష్పముల్ గ్రమ్మ
విడుచుడు నీపది[1] వ్రేళ్లను దుదలఁ
దొడఁదొడఁ బుడమిపై[2] దొఱఁగె బిందువులు,
వది ప్రవాహంబులై పాఱ నందొక్క-
నది మముఁ బ్రార్థించి నారాయణుండు
గొనిపోయె నందు వైకుంఠలోకమున

౧. వ్రేళ్లతుదలను. ౨. బడియె.

జనుల నెల్లను గృతస్నానులఁ జేయ;
బ్రహ్మ యం దొకనది భక్తిన న్వేఁడి
బ్రహ్మలోకమున కేర్పడఁ గొనిపోయె;
నాకలోకమునకు నన్నుఁ బ్రార్థించి
నాకేశుఁ డందొక్క నదిఁ గొనిపోయె,
నదియును శశిమండ లావృతయగుచుఁ
జదలేఱు నా నొప్పె స్వర్గంబు పొంత;
నున్న యన్నదు లేదు నుప్పొంగి నిండి
సన్నుత గంగాప్రశస్తనామమున
ముల్లోకముల వెల్లి ముంచు నావేళఁ
దల్లడపడి బ్రహ్మ దామోదరేంద్ర-
సకల సురాసుర సంఘు మేతెంచి
చకితాత్ములై చక్కఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి,
'యభయ మభయమయ్య యంబికానాథ!
యభయ మభయమయ్య యఖిలాండనాథ!
శరణయ్య శరణయ్య శమితసురార్తి!
శరణయ్య శరణయ్య శాశ్వతమూర్తి!
రక్షింపు రక్షింపు రజతాద్రివాస!
రక్షింపు రక్షింపు ప్రమథవిలాస!
యుద్ధత గంగా మహోర్ములఁ బాపి

యుద్ధరింపుము మమ్ము నుక్షేంద్రవాహా!'
యంచు నన్ బ్రార్థింప నల్లరి తద్గంగ
మంచుబిందువుఁ బోలె వాలిఁ దాఁ దాల్ప
నంత న య్యజహరీంద్రాది గీర్వాణు
లంతంత ధరణి సాష్టాంగులై మఱియు
'గరళాగ్ని మూఁడులోకంబులఁ గాల్ప
ధరియించి కాచితి దండ్రి! యీనాఁడు,
మూఁడులోకంబుల ముంచిన గంగ
నేఁడు దాలిచి మమ్ము నెఱయఁ గాచితివి
గంగాప్రవాహోదకవిలోకనమున
మంగళంబయ్యె నమర్త్యలోకంబు
గావున మర్త్యలోకంబును నిట్ల
పావనంబుగఁ జేయఁబనుపవే శీఘ్ర-
గతి' ననవుడు మహాగంగాప్రవాహ-
పతనవేగంబునఁ బగులు ధరిత్రి
యనుచు మదీయ జటాగ్రకేశంబు-
కొనఁజాఁగి సౌవర్ణకుధరంబుమీఁదఁ
బడి నలుదిక్కులఁ బాఱంగఁ జేయ
వడి భువనములఁ బావనము సేయుచును
నదియు సీతాహ్వాయ మనఁగఁ బూర్వమున

వదలకచని పూర్వవారాశిఁ గలసె;
దక్షిణంబునను ౧సుచక్షు నాఁ బరగి
యక్షీణగతి దక్షిణాంబుధిఁ గలిసె;
నలిఁ బశ్చిమమున సునంద నాఁ బరగి
యలరుచుఁ దత్పశ్చిమాంబుధిఁ గలిసెఁ;
బొనరుచు నుత్తరంబున రుద్రసోమ
యనఁగూడె నయ్యుత్తరాంబుధి' ననుచు
నున్నత గంగాసముత్పత్తివిధము
మున్ను లోకములెల్ల ముంచినవిధము
వెఱచి విష్ణ్వాదులు మొఱవెట్టువిధము
మఱి దేవుఁ డాగంగ జటాళి ధరించి
విష్ణువిరించుల వివిధలోకముల
జిష్ణుముఖ్యులను రక్షించినవిధము
*[సురలప్రార్థనఁ జేసి జూటంబుగంగ
ధరణికి బిందుమాత్రమునను హేమ
నగముపైఁ బడి యది నాల్గుదిక్కులను
దిగి వేఱువేఱ ఘటిల్లు నామముల

౧. సుదక్షు ; సుదేక్షు.

* కుండలీకరణము చేయఁబడిన పంక్తులు పూర్వముద్రణమున లేవు.
చి. నా.

నాల్గుదిక్కులఁ బుణ్యనదులుగా నొప్పి
నాల్గువారిధులకు నడచినవిధముఁ
జొప్పుచు నాగంగ భువిని మర్త్యులను
బావనంబుగఁ జేయఁ బాల్పడ్డ విధము
దేవుఁ డానతియిచ్చె దేవికి నిట్లు]
గావున నదియ గంగాసముత్పత్తి

త్రివిక్రమ ఖండనము

యదిగాక బలిదాన మడుగంగవచ్చి
మదియించి తొంటి వామనరూప ముడిగి
ప్రోడఁ ద్రివిక్రమరూపంబుఁ దాల్చి
మోడక మీఁదికి నొక్కకా లెత్త
నాకాలిఁ గడిగెఁ దా నటఁ బద్మసూతి
యేకోదకంబైన లోకముల్ ముంప
గాలి మున్నా బ్రహ్మ గడిగిన నీర
యీ లోకముల ముంచె నింత నీరికిని
నిండారు బ్రహ్మాండనిభమైన యట్టి
భాండ మయ్యెడఁ బెట్టి పట్టె నెవ్వండు ?
నిల నింత నీరు మున్నెచోట నుండె ?
నెలమిఁ దెచ్చిన [1]బుధుఁ డెవ్వఁ డిచ్చుటికి

[1] బంధు.

మును గాలిఁ గడిగించుకొనినయతండు
దనకాలి నీరికిఁ దానేల బెదరె?
ఘనమదియట్లు లోకములకుఁ గాక
తనకాలి నీరిది దనకు ఘనంబె?
జనముల రక్షింపఁజాలినయతఁడు
మొగి నీశ్వరున కేల మొఱవెట్టవచ్చెఁ?
పుండరీకభవు కమండలువునకు
నిండారి మున్నున్న నీరయ్యెనేనిఁ
దనకమండలు సముద్గతజలంబునకు
మును శివునకు నేల మొఱవెట్టె నజుఁడు?
నొడఁబడ విష్ణుపదోద్భూత యనఁగఁ-
బడు వియద్గంగ శ్రీపతికాలినీరె?
హరియనఁ గప్పకు హరియన హరికి
నరయఁ బేరొక్కఁడైన హరి గప్పయగునె?
విష్ణుపదం బన విష్ణుకాలికిని
విష్ణుపదం బన విదితంబు దివికిఁ
బేరొక్కఁడైయున్న కారణంబునను
నీరజాక్షునికాలు నింగి దా నగునె?
ధాతుయౌగికయుక్తిఁ దలపోయ శబ్ద-
జాతార్థములు వెఱచందముల్ గావె?

హరికాలిసీ రిది యనువార లతని
మరణంబుఁదలఁపరే ? మఱియట్లుఁగాక,
యిలఁగ్రొవ్వ యెట్లు గాలెత్తుమఁ దన్నఁ
గలుపించి యాత్రివిక్రముని భంజించి
కాలునిఁ దలతోన కోలెత్తు విఱచి
శూలి ధరించె మున్ గేల ఖట్వాంగ
గతిఁ 'త్రివిక్రమ మహాకంకాళ' యనుచు
నతుల మహానాటకాదుల మ్రోయఁ;
గాలు గల్గినఁ గదా కడుగు నొక్కండు ?
గాలు గల్గినఁగదా కడగించుకొనుట ?
దలఁప నెచ్చటనైనఁ దా నూరులేక
పొలమేర గల్గునే భువిఁ ? బురాణోక్తిఁ
జనఁగ 'గ్రామోనాస్తి' యనఁగఁ 'దత్సీమ'
యనఁ గాలులేక నీ గది యెట్లు గలిగె ?
మూల మట్లునుఁగాక మొగిఁ ద్రివిక్రముఁడు
గా లూర్ధ్వలోకమున్ గడవఁ జూచుడును
నవిరళంబైన బ్రహ్మాండకటాహ-
మవియుడు మీఁది జలావరణంబు
నీరు పొచ్చుడు దివి నిండెనేనియును
నీరజాక్షుని కాలి నీరు దానగునె ?

జహ్నునిలోఁ జొచ్చి జానుల వెడల
జాహ్నవి యను పేరు సంధిల్లునట్లు
హరికాల నది వుట్టె నట్లయ్యె నేసి
హరిచరణోద్భూత యను పేరు వలదె ?
తెల్లంబుగా సురదీర్ఘికయంద్రొ
తెల్లంబు వైష్ణనదీర్ఘికయంద్రొ ?
యరయ స్వర్ణదియనంబరగునో కృతుల
హరిలోకనది యనంబరగునో కృతుల ?
ధర వియద్గంగనాంబరగునో కృతుల
ధరఁ బాదగంగనాఁబరగునో కృతులఁ ?
దవిలి సత్కృతుల మందాకినియంద్రొ
భువిఁ జెప్పఁగలదొ వైష్ణవియనుపేరు ?
నీ యథాకథన మి ట్లెఱుఁగక భ్రమసి
పాయక తప్పులువలుకు పాతకుని
క్రొవ్వేద వాని ముక్కున నోరఁ దోఁకఁ
బ్రువ్వులు దొఱఁగవే భువిఁ గొండలుగను,
నదిగాక యిట్టి దురాత్ములు సదువు
చదువులు వినఁజన్నె ౧సభ్యేతరములు ?
నిన్నఁగా దటమొన్న నీరజోదరుఁడు

---

౧. శంభుభ క్తులు.

బన్న పఱ్చుచు బలి బంధంబు సేసి-
నంతఁ ద్రివిక్రముండై కాలు సాఁప
నంతరిక్షంబున నంబుజభవుఁడు
దనదు కమండలూదకమునఁ గడుగఁ
జనియించెనట యాదిసంభవ గంగ!
యిట్టి విరుద్ధంబు లీయబద్ధంబు
లెట్టు వినంగ సహింపఁగవచ్చు?
నీలకంఠుఁడు భవానీ వల్లభుండు
లీలమై గంగదాల్చిన మఱి పెక్కు-
యుగములు సనఁజన నొక ప్రసంగంబు
జగదంబ పార్వతి సన్నుతి వేఁడ
భవుఁడు సదానంద భరితాత్ముఁడగుచు
నవు 'జగన్మాతా మహాదేవి' యనుచు
రతి 'మమ పత్నీ పురా హి సా' యనుచు
నతులిత ప్రీతి దుల్కాడ శంభుండు
గంగాసముత్పత్తి క్రమముఁ, దా మఱి
గంగ ధరించిన క్రమమునుఁ జెప్ప
నంత ననేక మహాయుగార్బుదము
లంతరింపఁగ సముద్యత్తపోనియతిఁ
బృథివికి మఱి భగీరథుఁడను నృపతి

గథనీయ యగు నీయద్గంగఁ దెచ్చుదును
గరము భాగీరథీ గంగనా మఱియు
వరకీర్తి లోకపావనలీల నొప్పె,
నిట వామనుని కాల నెసగెనే గంగ
యటఁ దొంటి మత్స్య కూర్మాదివరహా-
నరసింహామూర్తులు నాఁ డెట్లు గలిగె?
హరహర! నేఁ డెట్లు హరికాలఁ బుట్టె?
హరియవతారాది యనఁజను మత్స్య
మరుదొందఁ దద్గంగయంద జనించి
యెలమి నగస్త్యుదోయిటికి నేతేర
నలి నగస్త్యుఁడు దర్పణము సేసిచేసి
యమ్మీను స్వర్గమయంబౌట నతిము-
దమ్మున నర్ఘ్య[౧]మెత్తక చూచుచుండ
'విడువు మంజలి, దాను విష్ణుండ, భృగుని
కడిఁది శాపమున నీకాయంబుఁ దాల్చి
మహి జనించితి' నంచు మత్స్యపురాణ-
మహితసంగతి నీశు మహిమ నిష్ఠించె,
నదిమున్నొ యిదిమున్నొ? యీగంగ యెట్లు
గదిసి యీవామను కాల జనించె?

---

౧. మెత్తుక.

నదియునుఁగాక కూర్మావతారమున
మొదలఁ వారాశియందు దుదయించి యట్లు
భాగీరథీతీర పావనభూమి
నాగమోక్తిగ మునులందఱు వినఁగ
రచియించెఁ గూర్మపురాణప్రయుక్తి
నచలితభక్తి మహాదేవు మహిమ
యదిమున్నొ యిది మున్నొ? యాగంగ యెట్లు
గదిసి యావామనుకాల జనించె?
నదిగాక తద్వరాహావతారమున
ముదమున నట్లు సన్మును లెల్ల వినఁగ
సుస్థితి 'గంగాతటే స్థితే' యనఁగ
నాస్థ వారాణసియందు వసించి
రమణ వరాహపురాణంబు సేసి
యమృతాంశుమౌళి మహత్త్వంబుఁ దెలిపె
నదిమున్నొ యిది మున్నొ ? యాగంగ యెట్లు
గదిసి యావామనుకాల జనించె ?
నదిగాక మును నృసింహావతారమున
నదమల ప్రీతి శ్రీశైలంబునందు
దివురు నావాహన తీర్థంబునందు
భువి సరస్వతియనఁ బొలుచు నాకాశ-

జాహ్నవీ దీర్ఘికా సరళ పాతాళ-
జాహ్నవీ దీర్ఘికా సంగమంబునకుఁ
బోరిఁబోరి వచ్చుచుఁ బోవుచునుండు
నరసింహశైలమున విరచించి యందు
ననుదెంచి నదిఁ గృతస్నానుఁడై యంద
చని నరసింహేశు శరభేశు దేవ-
దేవు నావాహన తీర్థాధివాసు
భావించి యనిశంబు భజియింపుచుండ
నదిమున్నొ యిదిమున్నొ? యాగంగ మెట్లు
గదిసి యూవామనుకాల జనించె!
నదిగాక వామనుఁ డబ్జాండంబు
గదియఁ గాలెత్తిన గర్వంబుసూచి
కమలసంభవుఁ డుమాకల్యాణవేళ
నమృతాంశుశేఖరుఁ డసమకారుణ్యా
మతిఁ దనకొసగు కమండలూదకము
ధృతి వియద్గంగాదతీర్థ జలాస్త్ర-
ములచేత నుపశమంబుగఁ జేతఁగాక
కలయఁ ద్రివిక్రము కాల్గడుగుటయె?
యంబువుల్ గైదువులగునె యంద్రేని
నంబువుల్ గైదువులగుట వినుండు—

ఆమహిషాసురహరణంబువేళఁ
గామించి దుర్గకుఁ గాలకంఠుండు
శూలాయుధమ్ము, విష్ణుండు సక్రము, వి-
శాలకమండలు జల మబ్జభవుఁడు,
నమరేశ్వరుఁడు వజ్ర, మఖిలదేవతలుఁ
దమతమ దివ్యాయుధంబుల నొసఁగ
నరయ మార్కండేయ మను పురాణమునఁ
బోరి 'బ్రాహ్మణీమంత్ర పూతేన' యనఁగ
క్షితిఁ 'గమండలు జలాక్షేపేన' యనఁగ
సతి కమండలు జలాస్త్రము యుద్ధతికి
నగపడి మహిషాసురాదులు మడిసి
రొగి 'హతవీర్యా హతౌజసః' యనఁగ
నటుగాన బ్రహ్మచే నవగతిఁ బొందెఁ
గుటిలవామనుని కా; లటుగాక మఱియు
గిరిజాకరాంగుళ కీలితహర్ష
హరనేత్ర[1]జనిత గంగాంబువు లెట్లు
హరిపాద[1]జనిత గంగాంబువులయ్యెఁ ?
బరికింపనిదియు నబద్ధంబు గాదె ?
తనపాదజలములు దనకెట్లు గలిగె

౧. సంజనితాంబువు.

ననయంబు నర్ఘ్యపాద్యాదిక్రియలకు
హరిప్రతిష్ఠా సమయాభిషేకాది-
కరణాది మంత్రసంస్కారకక్రియలకు
నన్నపానాది సమన్వితక్రియల
కెన్న నర్హంబె, [1]మే మెఱుఁగరుగాక ?
యిట్టి ప్రత్యయము లనేకంబులుండ
నెట్టు వల్కఁగవచ్చునే తార్కికులకు
నదియునుగాక మున్ హరియును హరుఁడు
గదిసి యొక్కండైన [2]క్రమ మెట్టులనిన-
హరుఁడు దా హరిగాఁడు, హరిగాఁడు హరుఁడు,
హరి గుహాసురహరణార్థమై వచ్చి
హరునకు సాష్టాంగుఁడై ప్రణమిల్లి
కరములు నిజమస్తకంబునఁ జేర్చి
"హరుఁడ ! శాశ్వతుఁడ ! వ్యాఘ్రాజినాంబరుఁడ !
హరుఁడ ! యీశ్వరుఁడ ! శశాంకశేఖరుఁడ !
హరుఁడ ! శంకరుఁడ ! యుమార్ధాంగధరుఁడ !
హరుఁడ ! మద్వరుఁడ ! దయాసరిద్వరుఁడ !
హరుఁడ ! చిద్వరుఁడ ! నతాఖిలామరుఁడ !
హరుఁడ ! కర్మహరుఁడ ! హతగజాసురుఁడ !

౧. యే మెఱుఁగరు. ౨. కథన మెట్లనిన.

హరుఁడ! సముద్యన్మహాగుణప్రసర!
హరుఁడ! గుహాసురుఁ డనునొక్క యసుర
యేచి సురలనెల్ల నేఁపుచున్నాఁడు
నాచేత మీచేత నలినజుచేతఁ
జావఁ; డొక్కనిచేతఁ జావకుండంగ
భావజారి! వరముఁ బడసినవాఁడు;
ఆరక్కసునిఁ జంప నతులితశక్తి
వారక కృపసేయవలయు, నెట్లనిన
జహ్నుకన్యావతంసా! నీదురుద్ర-
చిహ్నలఁగాని భగ్జితుఁడుగాఁ డసుర,
సిరదయామతి రుద్రచిహ్నలు నాకుఁ
గరుణింపవే జగత్కంటకారాతి"
యనుచుఁ బ్రార్థింప శివాజ్ఞాపనమునఁ
దన దేహమున వామదక్షిణార్ధముల
నరుదొంద శంఖ చక్రాదిచిహ్నంబు
లరుదగు రుద్రచిహ్నములు ధరించి
హరు సముద్భట మహాదాజ్ఞాప్రశక్తి
హరి గుహాసురుఁ ద్రుంచె, నదియాదిగాఁగ
హరి హరుఁడననొప్పె నంతియకాక
హరుఁ డగు నే హరి? యట్లయ్యె నేని

నొగి లక్ష్మియును గౌరియును నర్ధమర్ధ-
మగుశక్తి వలువదే హరిహరాంగునకు?
వారక పుట్టినవాఁ డొక్కరుండు
ష్వారకుమారుల మాడ్కిఁ గావలదె?
కుందక హరిహర గుళ్లమీఁదటను
బందియు నందియుఁ బరగంగవలదె?
హరిహరుఁ డనుమాత్ర హరియును హరుఁడు
సరియనికొలుచు దానరుల ఫాలములఁ
దిలకంబు నిడుబొట్టు దిరుమన్ను భూతి
వలదె వారికిఁ గాకి[౧] వ్రాఁతల పగిది?
హరిహరాంగము లేక మనిమెడు నరులు
వురిగొను సర్వాంగములును బద్మంపుఁ
బూసలుఁ బటికంపుఁ బూసలుఁ దులసి-
పూసలు రుద్రాక్షములుఁ దాల్పవలదె?
హరిహరుఁ బూజించు నతగుల కొక్క-
హరిహరలోక మెందైనను వలదె?
య్యూహింప నిటువంటి వొక్కండు లేమి
సీహరిహరులు దా రేక మెట్లైరి?
యొగి ‘ యథా స్యాపానయో స్సామ్య ’ మనఁగఁ

౧. వాతుల.

దగు సూతసంహితార్థము విచారింప
నగునె సమాన మాస్యాపానరంధ్ర-
యుగ మొక్కయెడలన యుండు, నుండియును
నడరు నుత్తమ మధ్యమాధమాంగంబు
లాడ లొక్కటనయుండు, నున్న సమంబె?
హరిహరాంగము లేకమై మేననున్న
హరునిసమానమే హరి? యట్లుగాక
ధర *హిరణ్యాక్షుడన్ దైతేయుఁ ద్రుంప
హరి నరార్ధంబు మృగార్ధంబు ననుట
నరుఁడు సింగంబు [1]నెన్నఁగ నొక్కఁడనినఁ
గరణియె? [2]సింగంబు నరుఁడు దానగునె?
యానరహరి హిరణ్యాక్షు వధించి
తానహంకారమదగ్రస్తుఁ డగుడుఁ
ద్ర్యక్షుండు నరసింహు హరియింపఁ దలఁచి
పక్షిరూపార్ధ మేర్పడ మృగరూప
మర్ధంబునై నరహరిఁ ద్రుంచెఁ; దత్ క్ష-
ణార్ధంబునను శరభాహ్వాయం బెనగ

---

* 'హిరణ్యకశిపు' అని యుండవలెనేమో. కాని యే ప్రతి యందును నాపాఠము గానరాదు.

1. ననలి. 2. నరుఁడుసింగంబు.

హరుఁ డిట్లు నరసింహహరణార్థముగను
ధరియించె మృగపక్షితనువు లంతటన
మృగమును బక్షియు మితి నొకఁ డనిన
పగిది నమ్మృగమును బక్షియు సమమె?
స్ఫుటవీరఘోరతపోనిష్ఠ పేర్మి
నిటలాక్షు గౌరి సాన్నిధ్యగాఁ గొలిచి
పతిదేహ మర్ధంబుఁ బడసినంతటను
సతిగాక గౌరి యీశ్వరుని సమంబె?
కావున హరిహరాంగము గగ్గైనేని
వావిరి నొకఁ డనవచ్చునె? మఱియు
హరిహరవాద శబ్దార్థప్రయుక్తి
హరిహరుఁడన నొక్కఁ డనియెదేన్ వినుము-
కాముని హరియింపఁగాఁ గామహరుఁడౌ?
గాముండు హరుఁడు నిక్కం బొక్కరుండౌ?
కాలుని హరియింపఁగాఁ గాలహరుఁడౌ?
కాలుండు హరుఁడు నిక్కం బొక్కరుండౌ?
త్రిపురముల్ హరియింపఁ ద్రిపురహరుండౌ?
త్రిపురముల్ హరుఁడును దెల్లి యొక్కండౌ?
కర్మముల్ హరియింపఁ గర్మహరుండౌ?
కర్మముల్ హరుఁడు నిక్కం బొక్కరుండౌ?

యనయంబు వేదంబు 'హారిగ్ం హారంత
మనుయాంతి దేవ' నా హరి హరించుటను
ధృతి 'హర ఇత్యు[1]చ్యసే తతో' యనఁగ
శతధృతిముఖ్యుల సంహరించుటను
మఱియు 'సర్వం విష్ణుమయ' మను హరిని
నఱిముఱి సర్వంబు నటు హరించుటను
హరిహరుండను నామ మయ్యెఁ గా కిట్లు
హరియును హరుఁడు నైక్యముగారు, వినుము—
* [ధర్మంబుగలవాని ధర్మియన్నట్లు
గర్మంబుగలవానిఁ గర్మియన్నట్లు
పాపంబుగలవానిఁ బాపియన్నట్లు
గోపంబుగలవానిఁ గోపియన్నట్లు
గరము గల్గుటఁజేసి కరియన్నయట్లు
[శరము] గల్గుటఁజేసి [శరి] యన్నయట్లు]
హరము గలుగువాఁడు హరియగు, నతని
హరియింపఁ గలవాఁడు హరుఁడగుఁ గాక,
హరిహరనామాంతరాంతరంబైన
నరయంగవలవదే యట్లయ్యెనేని

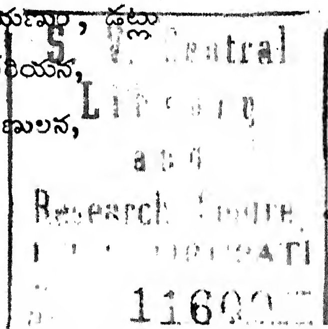
౧. 'చ్యతే'.

* కుండలీకరణము చేసినపంక్తులకు సంస్కృతానువాదము లేదు

హరిగొన్న యర్ధంబు నద్రిజ గొనునె?
హరి యద్రిసుతగొన్న యర్ధంబుఁ గొనునె?
సరి నవినాభావసంబంధ మగుట
గిరిజయర్ధంబు శార్ఙ్గికిఁ గొనరాదు
గిరిజార్ధదేహు దక్షిణభాగ మట్లు
హరికిఁ గొనంగరా దది యసంభవము;
హరునకుఁ దను వర్ధమైన లేకుండ
హరి గౌరిఁ జేరి యొక్కర్ధంబుఁ గొనునె?
నాఁ డాదిగాఁగఁ బినాకి లేకున్న-
వాఁడొ? సాములు గొన్న వనితయు హరియు
ద్రోహిజన్నములో స్వదేహకోపాగ్ని
నాహవనీయాగ్ని నట భస్మముగను
జక్కన తనరెండుసగములుఁ గూర్చి
ముక్కంటి దనతోంటి మూర్తిఁ గైకొనెనో?
హరియు హరుఁడు నర్ధమర్ధంబుఁగూడ
ధర వారి యున్నయర్ధము లెందువోయె?
న్యావడ శివుని దేహార్ధశేషంబు
వోలఁతిఁ బార్వతిఁ జేరుఁబో, యట్లుగాక,
సకళనిష్కళ సదైశ్వర్యాంగుఁ డగుట
సకలేశుతనువు శాశ్వత; మెట్లుఁ జెపద;

యక్కట! కమలాక్షు చిక్కిన దేహ
మెక్కడఁబడియెనో యిల? నట్లుఁగాక
నిటలలోచనునకు నీరజాక్షునకు
నటమున్న దేహంబు లర్ధమర్ధములొ?
యీక్షితి నఱమేను లిటఁగొన్న గలవొ?
లక్షింప హరిహరునకుఁగాని లేవొ?
ఖలు గుహాసురుఁ జంపఁగాఁ బట్టి యిట్లు
గలసిరో సగము సగముఁ జిక్కవిడిచి?
కాదేని హరిహరాంగము లవి గలవొ?
యాదటఁ బుట్టెనో యాక్షణంబునను?
దప్పేమి పుట్టిన? ధరఁ దల్లిదండ్రి
సెప్పఁగలరొ? లేరొ? చెప్పెడిదేమి?
హరి యయోనిజుఁడె పూర్వావతారముల?
ధర లేరె తల్లులుఁ దండ్రులు నాఁడు?
బ్రతి మత్స్య కూర్మ వరాహయుగ్మముల
రతిఁ బుట్టె మత్స్య కూర్మ వరాహతతులు;
బ్రల్లన బ్రేయఁ గంబముఁ జేరఁ దండ్రి
దల్లియుగాఁ బుట్టెఁ దరువాతియతఁడు;
నదియునుగాక యింద్రానుజుం డనఁగ
నదితికి నుదయించె నవ్వామనుండు;

బల్లిదుఁ డనఁబడు పరశురాముండు
డెల్లము రేణుకాదేవికిఁ బుట్టె;
ధరణిఁ గౌసల్యకు దశరథుం డనెడు
నరపతికిని బుట్టె నడిమిరాముండు;
నొగి నొక్కగొల్లెత కుద్భవంబైరి
మొగి బలరాముండు సొగయు కృష్ణుండు
భువి నొక్కజినునకు బుద్ధుండు వుట్టె
నవనీశునకుఁ బుట్టె నటమీఁదఁ గల్కి;
స్రష్ట యధోద్వార సంగతిఁబుట్టె
స్రష్ట నాఁ గౌమారసర్గ నామీఁద;
నాకూతికిని ఋభుండను నొక్కయతికి
నాకాంతు జనియించె యజ్ఞుండు నాఁగ;
నలి మరుద్దేవికి నాభిరాజునకుఁ
జెలఁగుచు నర్షభుఁడన్ జినుఁ డుదయించె;
ననసూయ యనుసతి కత్రి యన్ మునికి
ననురక్తిఁ బుట్టె దత్తాత్రేయుఁ డనఁగ;
బోయెతకడుపునఁ బుట్టెను బాద-
రాయణుం డనఁగ నారాయణ[illegible], డట్లు
ధారుణి వెండియు ధన్వంతరియన,
నారదుండన, నరనారాయణులన,

మును గపిలుండను మునియు, మోహినియు,
ననువీర లాదిగా నవతారకోట్ల
కెల్లను దండ్రులు, దల్లులుఁ గలుగఁ
దల్లిదండ్రులు¹ లేరె తొల్లియావారికిఁ?
దల్లిదండ్రులు లేమి దథ్యమేనియును
గల్లె²యీ హరిహరాంగముల జన్మంబు;
దల్లిదండ్రులు నుంట దథ్యంబయేనిఁ
దల్లిదండ్రులుగల దైవాధముండు,
భవపాశబద్ధుండు, బహుకష్టగతుఁడుఁ
దివిరి యుత్పత్తిస్థితిలయవశుండు,
హరి³వరాత్పరుఁడె? నిత్యానందమయుఁడె?
పరమతేజఃపుంజ⁴భాస్వరాంగుండె?
పరమస్వతంత్రుండె? పరమేశ్వరుండె?
పరమాత్ముఁ⁵డే పరభట్టారకుండె?
సర్వజ్ఞుఁడే? సదైశ్వర్యాతిశయుఁడె?
సర్వేశ్వరుండె? శాశ్వతుఁడె⁶యీశౌరి
హరునితో, నతిదయాపరునితో, మోక్ష-
కరునితో, లోకైకగురునితో, నసమ-

౧. వేలె. ౨. యా. ౩. వరాపరు. ౪. భాసు. ౫. డె పరమ. ౬. యా.

నేత్రుతో, నిర్మలగాత్రుతోఁ [1]ద్రిమల
జైత్రుతో, [2]గేయచరిత్రుతో, నిత్య-
కీర్తితో, దూరీకృతార్తితోఁ, జిష్ణు-
పూర్తితో, సురలింగమూర్తితోఁ బోల్పఁ
గలవె యభేద[3]సంగతగుణాంకములు ?
దలపోయ నంతరాంతరములు లేవె ?
ప్రద్యోతనుండును ఖద్యోతములును,
విద్యుల్లతాదులు విస్ఫులింగములు,
పూర్ణచంద్రుండును బోలుచుఁ జుక్కలును,
స్వర్ణాద్రి[4]యును వాయసస్వర్ణశిలలు,
బాడబాగ్నియు[5]శిలోద్భవ కృష్ణవర్త్మ
గూడెనె ? [6]యుభవుతోఁ గూర్పంగవశమె ?
కావున హరిహరాం[7]గము లేకమగునె ?
యేవెంటఁ బొందుగా దిల ; నట్లుఁగాక,
విష్ణుండు శివుఁడు నా వేఱె ? 'శివాయ
విష్ణురూపాయ' నా, వెండియు నంద
దిను 'శివరూపాయ విష్ణవే' యనఁగ

౧. ద్రిపుర. ౨. గీత. ౩. సంగతి. ౪. వాయసవర్ణపుశిలలు.
౫. శిలోచ్చయ; బాడబాగ్నిశిలోద్భవశిఖిరుచులు. ౬. యజునరు.
౭. గంబొక్కఁడగునె.

మును మ్రోయుఁ దత్సూక్తి వినవె ?' యంటేనిఁ,
దలఁపఁ బ్రక్షిప్తం[1]సూక్తము గాక శ్రుతులు
వలుకునె శివుని[2]రూపమ విష్ణుఁ డనుచుఁ ?
దవిలి మూర్తామూర్త తాత్త్వికంబైన
శివు[3] దివ్యరూపంబుఁ జెప్పెద వినుము,-
*[ధరనట్ల హుతవహస్తంభం బనంగఁ
బరశివతత్త్వంబు వరగు వేదములఁ]
దనరారఁగ 'శివ స్సదాశివ శ్చైవ'
యన, 'మహేశో మూర్తయ[4]స్త్రిధా' యనఁగ,
శివతత్త్వమును సదాశివతత్త్వ మనఁగ
భువి మహేశ్వరతత్త్వమును ద్రివిధంబు ;
నరి 'శివమేకం[5]విజానీయ' యనఁగ,
ధర 'సదాఖ్యం పంచధా భవే' త్తనియు,
సంగతిఁ 'బంచవింశతిభేదకం' బ-
నంగ నొప్పగు మహేశాంగంబునందు
[6]శివు నేకతయు, సదాశివపంచకంబుఁ,

---

౧. సూత్రము; సూక్తులు. ౨. రూపం బెవిష్ణుండు? ౩. తత్త్వ. ౪. ఈశ్వరమూర్తయ స్తదా. ౫. 'విజానీయాత్' అని మూలము : కాని యది గణములకు సరిపోదు. ౬. శివమేకమను.

* కుండలీకరణము చేసినపంక్తులకు సంస్కృతానువాదము లేదు.

దళిలి మహేశభేదము లిర్వదేనుఁ,
దానంద మును శివతత్త్వ మప్రతిమ,-
మానంద, మవ్యయ, మతులిత, [1]మభవ,
మప్రతర్క్యం, బచింత్యం, బప్రమాణ్యా,
'మప్రాప్య [2]మనసాసహ'యని ప్రపంచ-
సంగతి 'నత్యతిష్ఠద్దశాంగుల' మ-
నంగ, 'స్మర్యతే నచ దృశ్యతే' య-
నంగ, వేదములు నెఱుంగనేరని శి-
వాంగము [3]వాఙ్మనసాతీత పూత-
సగుణ తిరస్కార శాంత ప్రభావ-
విగత దేహేంద్రియ విమల[4]విజ్ఞాన-
సత్య స్వతంత్ర శాశ్వత సదైశ్వర్య-
నిత్య వినిర్మల నిజశుద్ధ [5]బుద్ధ-
సర్వజ్ఞ [6]నిర్విఘ్న సచ్చిదానంద-
సర్వగ తైకభాస్వర పరంజ్యోతి-
రంగంబు పంచేంద్రియాతీత మగుట
భంగిగా నిశ్చయింపఁగ లేక, యేక-
మనియును, నణుతరం బనియును, బ్రహ్మ-

---

౧. విభవ. ౨. మమనస్కమప్రపంచంబు. ౩. వాఙ్మా. ౪. సు. ౫. శర్వ. ౬. సర్వేశ; నిర్మల.

మనియును, విజ్ఞాన మనియు, నానంద
మనియు, నిరాకార మనియు, సాకార-
మనియుఁ జర్చింప నిట్లతులితమహిమ
శవకాశమై యాదిశివుఁ డొప్పునట్టి
శివునంద యొప్పారు శివసదాశివము
నది విశ్వతోముఖమని శ్రుతుల్ సాట
ముదమున సర్వతోముఖమై వెలుఁగుఁ;
జెనసి తచ్ఛివ సదాశివమూర్తివలనఁ
దనరి యమూర్త సదాశివుం డొప్పు;
శ్రుతు 'లగ్నిమీళే పురోహిత'మ్మనఁగ,
రతి 'నమ స్తుంగశిరశ్చుంబి' యనఁగ
మఱి 'లింగమూర్తే రుమాపతే' రనఁగ
మఱియును 'నాస్తి యస్మా త్పర' మ్మనఁగ,
గతి 'లింగమధ్యే జగత్సర్వ'మనఁగఁ,
బ్రతి* 'లింగబాహ్యా త్పరం నాస్తి'యనఁగ,
నరి 'నల'[3]మ్మన, 'స్తంభం' బనంగ,
ధరనట్లు 'హుతవహ స్తంభం'బనంగ,

---

౧. మైత్రాయ. ౨. నాగ్నిస్వభస్మ నపరోయనఁగ. 3. మనస్క.
* 'లింగాద్బాహ్యం పరంనాస్తి' అని సం. అనువాదము.

[1]శ్రుతులందు మూలప్రకృతియును [2]వేద
లతెలట్లు 'దివ్యమూలస్తంభ'మనఁగఁ,
బరమలింగంబనఁ, బరమేశుఁ డనఁగఁ,
బరమాత్మ మనఁ, బరబ్రహ్మంబనంగఁ,
దగ నయ్యు మూర్తి సదాశివువలనఁ
దగు నాదిమూర్తి సదాశివుం డొప్పఁ
బరమ తేజఃపుంజభాస్వత్తదీయ-
పరిచితదివ్యప్రభాపటలంబు-
పయి నొక్కశిరము విభ్రాజి[3]తాననము
నయనత్రయంబు నున్నతనాసికంబు
లంబకర్ణంబులు లసితాభరణచ-
యంబులు దీర్ఘదంష్ట్రాంశులుఁ దనరఁ
దళుకొత్తు మూర్తి సదాశివువలనఁ
దలపోయఁ గర్తృసదాశివాఖ్యంబు
నా నొప్పు సంస్థితానన చతుష్కంబు
జానొందఁ బంచశీర్షములు దత్కళలుఁ
బ్రతి వక్త్రములు ద్రి[4]నేత్రములు దంష్ట్రావి-
తతులును జంద్రావతంసరోచులును
శూలాస్త్ర వీక్షణమాలికా వరద-

౧. శ్రుతు. ౨. వేఱ. ౩. తాజి. ౪. శే.

పాలిత యామ్యాదిగ్భాగహస్తములు,
ఖ్యాత కపాలాహి మాతులుంగాభ-
యాతత వామభాగాంక హస్తములు,
దివ్యలేపనములు, దివ్యాంబరములు,
దివ్యాభరణములు దీప్తమై వెలుఁగఁ
గర్తృ సదాశివాఖ్యమునందు లోక
కర్తృత్వ హర్తృత్వ కారణంబగుచుఁ
గర్మ సదాశివాఖ్యము లింగపీఠ
నిర్మలాకారమై [1]నివుడుచు [2]నాద-
బిందు ఘటీకృత పిండితంబగుచుఁ,
జెందు పంచకళావిశేషత దనర
నెత్తఱి నొరుఁ డెర్గనే 'చకిత మభి-
ధత్తే' యనుచు వేదతతులు వడంక
నిష్కళ సకల సాన్నిధ్యైక గుణప-
రిష్కారుఁడై చను శ్రీ సదాశివుఁడు,
నా సదాశివు సముద్యద్దివ్యదేహ-
భాసురాకార విభాతి యెట్లనినఁ—
బ్రవికాసదర్పణ ప్రతిబింబలీల
నవికల శక్రశరాసన రేఖ

౧. నివురు. ౨. నాడ.

చర్మ మాంస రుధిర శల్యాది దేహా -
ధర్మవిహీనమై తనరు [1]సన్మూర్తి,
గుందేందుచంద్రికా గోక్షీరఫేన
సుందరామల పరిస్ఫురిత సద్వర్ణ-
భస్మ సమాలిప్త భావజదేహా
భస్మసాత్కరణ విభావసులోచ
న-బ్రహ్మ గీర్వాణ [2]నాకేశవంది -
త-బ్రహ్మయోగి సదా పూజనీయ
సకల నిష్కళవిలసల్లీల నొప్పు
ప్రకట సద్యోజాత పశ్చిమాననము;—
గౌర విస్ఫార పింగళ కుంకుమ ప్ర -
కారతిలక పాండుగండస్థల ప్ర-
తీక్షణ భ్రూలతా విక్షేపయుత క-
టాక్షేక్షణోత్పలాయత చారుకర్ణ -
లసిత నీలాలకాలంకృతోద్యత్ ప్ర-
హాసిత సుస్నిగ్ధ బింబాధరపూర్ణ-
సోమమండల నిజస్ఫూర్తిఁ జెల్వారు
వామదే[3]వోత్తరతరవదనంబు ;—

౧. స్మూ. ౨. నాగేశ. ౩. దేవాంచిత ; దేహాంచిత.

దుంగ[1]నీలాంబుద భృంగాంజ[2]నాంక
సంగతవ్యావర్త పింగేక్షణాతి-
గంభీర తారప్రకాశిత [3]దశన-
శుంభ ద్విదంష్ట్రావశోభి తాహీంద్ర-
సుమహాత్కపాల భాసురతరమహిమఁ
గొమరారు దక్షిణాఘోరవక్త్రంబు ;—
దీప్త[4]తత్ఫాలాగ్ని దివ్యతటిత్ప్రి-
తప్త కనకసముదాత్త తేజోరు-
ణాతి గంభీరస్మితాంశు దశన స-
మాతత ప్రోద్భాసి తాధర రార్ధేందు-
సంగత పింగళోత్తుంగ [5]జటాసు-
[6]రంగ భుజంగ విరాజిత సతత-
[7]వినత సిద్ధామ రావిర్భావ మహిమఁ
బొనరుఁ బూర్వాంక తత్పురుషవక్త్రంబు ;—
అంచితావ్యక్త సువ్యక్త గుణప్ర-
పంచేతరామల భరిత షట్త్రింశ-
దారూఢ సర్వ తత్త్వాతీత యోగ
చారుతరధ్యేయ శాంత క్షురాతి-

---

౧. నీలాంబుజ. ౨. నాభ. ౩. వదన. ౪. ఫాలాగ్ని దేదీప్యత టిత్. ౫. జటాంశు. ౬. రంగద్భు. ౭. వినుత. ౮. ర్భవ.

సూక్ష్మక వ్యాప్త తేజోమయపరమ -
సూక్ష్మతత్త్వోత్తర సుమహదైశ్వర్య
పరిచితాప్రతిమ ప్రభలఁ బ్రస్ఫురించు
నురుతరేశాన నామోర్ధ్వ వక్త్రంబు!
సంచితంబై యిట్లు సన్నుతికెక్కి-
పంచశిరంబులుఁ, బంచవక్త్రములు,
నమ్యైముఖముల సూర్యాగ్నీందు సుమహా -
నియ్యరోచులు గల్గు నేత్రత్రయంబు,
నురుమకుటేందు సముదిత [1]దామములుఁ
బరమ శాంతోన్నత ప్రభలుఁ, బద్మాస-
నంబు, నంకుశ, పాశ, నాగ, ఘం, టాగ్ని-
సంబంధ వామ ప్రశస్త హస్తములుఁ,
బరశు, ఖ, డ్గాభయపవి, శూలలోల -
తర వర దక్షి[2]ణో దాత్తహస్తములు
స్ఫటిక మణిద్యుతి స్ఫుటత[3]రాంతరగ ప్ర-
కట దశాతట సముత్కట దివ్యరుచులు,
దివ్యలేపనములు, దివ్యాంబరములు,
దివ్యాభరణములు, దివ్యచిహ్నమ్ము,
లొలయు పంచబ్రహ్మసూక్తాభినుతులుఁ,

౧. ధా. ౨. ణోత్తరహస్తములును. ౩. రాంగ.

దళుకొత్తఁ గర్త సదాశివుఁ డొప్పు;
నా సదాశివమూర్తియం దసదృక్ష-
భాసుర దివ్యవిభ్రాజిత మహిమ
నలరు మహేశ్వరోద్య న్మహామూర్తి;
యిల 'యగి పర స్స మహేశ్వరో' యనఁగ'
రతిఁ 'బహా త్పరతరో బ్రహ్మ' యనంగ,
స్తుతి 'య త్పరాత్పరతో హరి' రనఁగఁ,
దుది 'య త్పరా*త్సరతో ఈశ' యనఁగ,
నిదిగాక 'తేషాం మహేశ్వరో' యనఁగ,
[1]భావింప శంభుఁడు 'పశుపతి రీశ్వ-
రో వా' యన, 'మహేశ్వరోవా' యనంగ
సుహితమహాస్తోత్ర సూత్రాంతరమున
'న హి విష్ణు రుక్తో' యనంగ విష్ణ్వాది-
దేవతలకు మహాదేవాహ్వయంబు
వారిరి నీశ్వరాహ్వయమును గలదె?
భావింపఁగా వాసు[2]దేవుండు, బ్రహ్మ-
[2]దేవుండు, మఱి సూర్య[2]దేవుండు ననియు,

---

* 'పరతఈశ' అని ఉండవలెను; ఉంటే గణభంగము కలుగుతుంది. † 'తయోరైశమ్' అని సంస్కృతానువాదము. ఈ పాదములో 'తయోః' అనక 'తేషాం' అనడము గణములకోసము; అయినా అది ప్రాకృతసంప్రదాయావిరుద్ధము.

౧. జావి 'శంభుర్మృడ శ్శంకర ఈశ్వరోవా'. ౨. దేవర.

శ్రీశ్వరుం డనియు, వాగీశ్వరుండని, ది-
నేశ్వరుం డనియు, సురేశ్వరుం డనియుఁ
దలపోయ సోపపదంబయి యిట్లు
గలుగునేనియుఁ గల్గుఁగాక, కేవలముఁ
గలుగునే దేవేశ కలితనామముల
పొలుపున? నటుగాన[1] పూరితనామ-
ముఖ్యనామంబుల ముదమంద దేవ-
ముఖ్య మహేశ్వరమూర్తి యొప్పారు,
దివ్యతేజస్సముద్దీపితాంగంబు,
నవ్యసంస్మితవక్త్రనలినరాజితము,
నిటలముద్రితవసు స్నిగ్ధనేత్రములు,
నటనగ్నిసూర్య శశాంకనేత్రములు,
స్ఫుటవియత్తట సముత్కట జటాజూట-
పటుతరకోటీరపరిచితప్రభలు,
మంగళత జ్జటోత్తుంగ గంగా త-
రంగిణీ రంగత్తరంగ సంఘములుఁ,
జంద్రకళావతంసంబు, మహోర-
గేంద్రకుండల సుమహిష్ఠకర్ణములు,
నసమ త్రిశూల దా నాభయ డమరు-

౧. భూరితన్నామ. ౨. రావ.

గ-సమేతమై యొప్పు కరచతుష్కంబు,
దివ్యభూషావళుల్ దివ్యాంబరములు
నవ్యయ పరమమహత్త్వంబుఁ గలుగు
నామహేశ్వర సముద్యన్మహామూర్తి
నేమించి యెవ్వండు నేర్చు వర్ణింప?
లలిత తదియ్య లీలామహత్త్వంబు
నిల నెంచరాదన్న నెట్లు లంకేని, —

పంచవింశతి లీలలు

నాకులత్వముఁ బొందు నమృతాంశుఁ గాచి
యాకశఁ దాల్చుట యది యాదిలీల;
దయతోడ సతి దక్షతనయ వరించి
ప్రియుఁడయి యుండుట రెండవ్వలీల;
పొనర ద్వితియ్యశంభుని వృషభేంద్ర
మును వాహనము సేత మూఁడవ్వలీల;
గుటిలు గజాసురుఁ గూలార్చి [1]పుచ్చి
నటనకుఁ జొచ్చుడు నాల్గవ్వలీల;
ప్రియవివాహోత్సవాభిరతి భవాని-
కయి వరియించుడు నైదవ్వలీల;
హరిశవంబును దొంటి యజుకపాలంబు

---

౧. ప్రచ్చి.

నరిగి యరిగి తాల్చు డాఱవులీల;
హరిపుత్త్రుఁ గాము నేత్రానలశిఖల
నెరియించి మించుట యేడవులీల;
గడఁగి శ్వేతునకయి కాలుని వ్రేలి
మిడిలోనఁ జంపు డెన్మిదియవులీల;
ముక్కంటిచిచ్చున ముప్ప్రోళ్ల నేర్చి
మిక్కుటంబగుడు దొమ్మిదియవులీల;
హరిఁ బట్టి కట్టిన యాజలంధరునిఁ
బరిమార్చి పేర్చుడు పదియవులీల;
యెన్ని 'యహం బ్రహ్మ' యన్నఁ దచ్ఛిరముఁ
గొన్నభాతి పదనకొండవు లీల;
ఖండి[౧] తామరదక్షు ఘనవీరభద్రు
చండశౌర్యంబు పండ్రెండవులీల;
యదిగాక శరభమై హరిని హరించి
ముదముఁ బొందుట పదుమూఁడవులీల;
యెలమిమై నర్ధనారీశ్వరత్వంబు
నలి ధరించుడు పదునాల్గవు లీల;
రసికత వెలయఁ గిరాతావతార
మెసగఁదాల్చుడు పదియేనవు లీల;

౧. తాసుర.

ఘనతరం బగునట్టి కంకాళవేష
మనువు దాల్చుడు వదియాఱవు లీల;
నచ్చిన [1]చండీశునకుఁ బ్రసాదంబు
నిచ్చుడు నగుఁ బదియేడవు లీల;
జగములఁ గాల్చు విషముఁ దాల్చి సురల
మిగులఁగాచుడు వదెన్మిదియవు లీల;
హరికిఁ జక్రంబు నేత్రాబ్జంబు నిచ్చు
చరిత మేకోనవింశతియవులీల;
విఘ్నేశు నతిదయావృత్తి సర్వాశు-
భఘ్నుగాఁ జేయు డిర్వదియవు లీల;
లలి నుమా స్కందాదులకుఁ దమతత్త్వ
మొలయఁ జెప్పు డిరువదొకఁడవులీల;
దయ నేకపాదావతారంబుఁ దాల్చు
క్రియ యది యిర్వది రెండవు లీల;
వన్నుగా నజహరి ప్రభృతులు గొలువ
మున్నున్కి యిరువది మూఁడవు లీల;
మునుల శ్రీ దక్షిణామూర్తివేషంబు-
నను బ్రోచు డిరువదినాల్గవు లీల;
గలిత దివ్యోరు లింగస్వరూపంబు

---

[1] చండే.

నలిఁదాల్చు డిరువదేనవు లీల యదియుఁ
గృతిఁ 'బ్రజనన మలంకృత' మన శ్రుతులఁ
దటిగొన 'జాతవేదః స్థాణు' రనఁగ
సరి 'ననల' మ్మన 'స్తంభం' బనంగ
సరి నట్లె 'హుతవహా స్తంభం' బనంగ
న్యాయోక్తమున 'జ్వలనస్తంభరూపి-
ణే' యని వెండియు మ్రోయంగ నున్న
ధరఁ దారతార కర్తలముగా కనిన
హరివిరించులగర్వ మణఁగింపఁ దలఁచి
మసలక యిరువుర మధ్యంబునందు
నసమదవ్యోరులింగాకార మెనగ
వనజసంభవుఁడును వనజనాభుండుఁ
గనుఁగొని యద్భుతాక్రాంతాత్ము లగుచు
నారంగ నీలింగ మాది యంత్యంబు
భోరనఁగనఁ బార పో కర్తలనుచుఁ
దనర 'బ్ర హ్మోత్పపాత దివ మాశు'
అన, 'వరాహో విష్ణు' రనఁగ, నాక్షణము
గోవిందవేధలు గోల మరాళ
భావనఁ జనిచని పాదముల్ మకుట-
మును గానఁజాలక మ్రొక్కుచుఁ జాల

ననుపక్తి లింగాష్టకాదిసూక్తములఁ
బ్రస్తుతింపఁగ నొప్పు భవ్య దివ్య ప్ర-
శస్తోరు లింగ భాస్వన్మహాలీల
యిరువదేనవునిది యా నప్రతర్క్య-
తర మది గీర్తింపఁ దరమె ? యింకెట్టి
వారికిఁ దన్మహేశ్వరమూర్తివలన
శ్రీరుద్రమూర్తి ప్రసిద్ధమై యొప్పు;

రుద్రాధికత్వము

శ్రుతి 'నమో భగవతే రుద్రాయ'యనఁగ,
శ్రుతి 'నమస్తే అస్తు రుద్రాయ' యనఁగ,
శ్రుతి 'నూర్ధ్వబాహవే రుద్రాయ'యనఁగ,
శ్రుతి 'నేక ఏవ రుద్రో'యన, మఱియు
శ్రుతులు 'విశ్వాధికో రుద్రో'యనంగ
శ్రుతులు 'సర్వోహ్యేష రుద్రో'యనంగ
శ్రుతులు 'మా త్వా రుద్ర ! చుక్రుధ'యనఁగ
శ్రుతులు రెండియును 'గద్రుద్రా'యనంగ
మఱి 'నమస్తే రుద్ర మన్యవే'యనఁగ
మఱి 'నమో రుద్రాయ మన్యవే'యనఁగ
నుసలక మఱియుఁ 'ద న్నో రుద్ర'యనఁగ
నెనగ 'రుద్రాయ తే రసవతే'యనఁగ

కో! యని శ్రుతి 'సఏకో రుద్ర ఉచ్య-
తే'యన, మఱియు 'రుద్రాయ నమో'య-
నంగ 'రుద్రగ్ం పశూనా మధిపతి'యు-
నంగ ని ట్లఖిలామ్నాయాభివినుతుఁ-
డై వెల్గు శ్రీరుద్రు నతులితమహిమ
మావశం బగునె [1]ప్రమాణతఁ దెలుప
శర్వు [2]నసర్వాధీశు సకలస్వరూపు
గీర్వైభవము పేర్కఁ గీర్తింపఁదొడఁగి
తివిరి యాద్యులు 'యవతి న మనః కన్య
న వచ' నానెవ్వఁ డెన్నఁగఁ [3]జాలు జగతి

హరిహర తారతమ్యము

నట్టి శ్రీరుద్రవామాంగంబునందు
పుట్టిన విష్ణుండు పోలునే రుద్రు?
నవిశేషనిష్కళ సకలాంగమైన
శివుని తత్త్వత్రయాంచిత మూర్తులందు
రూపింప నేమూర్తి రూప మీవిష్ణుఁ?
డేపార విష్ణుని రూప మేమూర్తి?
విను 'శివరూపాయ విష్ణవే' యనఁగఁ
జెనసి వెండియు 'యథా శివమయో విష్ణు'

౧. సమాఖ్యగావింప. ౨. నర్వాచీను. ౩. సమర్థుండు.

బహుళ[1]హారోరగ బహుభూషణా[2]మణులు
మహిఁ గౌస్తుభంబను మణియును నొకఁడె?
కన్నిచ్చికొన్న చక్రము విష్ణుపీనుఁ
గున్న శూలంబును నొక్కఁడయగునె?
కాల విశాల వక్షస్స్థల రక్త-
కేలీవిలోల త్రిశూలంబు సాక్షి;
లాలాసు రోదర కీలాలవిహిత-
కేలీవిలోల త్రిశూలంబు సాక్షి,
వ్యాళదుర్వార విష్వక్సేన రుధిర
కేలీవిలోల త్రిశూలంబుసాక్షి;
హరముఖ్యదుష్టామరాసురాదులను
హరుఁడు హరించెఁ దా ననియెదు మహిమ
భువిఁ దోప హరి వెక్కుభుజములయందు
దివిరి త్రిశూలాదిదివ్యాయుధములు
హరుఁడు జలంధరు హరియించి తనకుఁ
గరుణించినట్టిచక్రంబును సాక్షి;
భ్రమఁ గానక దధీచిపయిఁ బ్రయోగింపఁ
దమురైన చక్రంబుతుమురులే సాక్షి;
యన్నేత్రపద్మ మార్యాపతిఁ బూన్చి

౧. హార. ౨. విభులు.

[1]సన్నుతమతిఁ గొన్న చక్రంబు సాక్షి;
గనుఁగొన హరుఁడు మత్కర్తయు హర్త-
యును [illegible] దచ్చక్ర మొప్పంగఁ దాల్చు
పోలుపును హరిచతుర్భుజములయందు
నలరెడుచక్రాయుధాదులు నొకఁడె?
క్రాలెడు విష్ణు కంకాళాది విధిక-
పాలాది బహురుండమాలికాదులును
నిత్యత్వమున కిలఁ బ్రత్యయం బిదియ
సత్య మన్ క్రియ దోప శంభుండు దాల్ప
స్థిరలీల నొప్పారు దివ్యదేహంబు
హరి యనిత్యాంగంబు నగునె యేకంబు?
తార మందార కర్పూ రేశహార
హార బృందారకాహార నీహార
గౌరీ కటాక్షేంద్రవారణ క్షీర-
సార పారావార చంద్రికాచంద్ర
శారద నీరద చందన కుంద
తారధరాధర ధవలాబ్జ కుముద
డిండీర మల్లికా షండ మరాల
పాండుర [3]పిండిత స్ఫారదేహంబు

---

౧. సన్నుతి మతి. ౨. నైక్యమేమఱియు. 3. మండిత; చ్ఛాయవి.

గాళిందినీకాల కాలభుజంగ
నీలనీలాభ్ర వినీల జీమూత
కాకాంజనాచల కజ్జల [1]తాళ
కోకిల [2]కల్మష క్రోడకస్తూరి
భ్రమరచయాజ్ఞాన భల్లూకచర్మ
తమసాగ్ని గిరిగుహాంతర హరినీల
నీలపటాకాశ నీచాంతరంగ
హాలాహ[3]లాతినీలంబును నొకండె?
హరుఁగాని యెఱుఁగని యద్రిజాతయును
బరపురుషులఁబొందు పద్మయు నొకండె?
యతులితోక్షేంద్రుండు నతనియూరుపుల
గతి గతాగతుఁడగు గరుడండు నొకండె?
హరునందు పుట్టిన యష్టమూర్తులును
ధర మత్స్యకూర్మాది తనువులు నొకండె?
యాది [4]నింతయుఁ దానయైన రుద్రుండుఁ
బ్రాదేశికుఁడు నొక్క పగిదియే? యిట్లు
దనుకాంతులును నాయుధములు శౌర్యములు
వనితలుఁ దొడవులు వాహనంబులును
గళలు గుణంబులుఁ గారణంబులును

---

౧. పాప. ౨. కర్దమ. ౩. లాభ. ౪. యంత్రము.

దలపోయ నొక్కచందమె?—యట్లుఁగాక,
పుట్టక యఖిలంబుఁ బుట్టించు భవుఁడుఁ
బుట్టింపఁబుట్టు ప్రభుండు నొక్కండె?
బ్రదుకుచు నఖిలంబు బ్రదికించు శివుఁడు
బ్రదికింప బ్రదుకు శ్రీపతియు నొక్కండె?
హరముగా నఖిలంబు హరియించు [1]హరుఁడు
హరియింప[2]హరమగు హరియును నొకఁడె?
సత్త్వరజస్తమస్సమగుణగుణుఁడు
సత్త్వైకగుణుఁడును జర్చింప నొకఁడె?
నెఱిఁ బంచవింశతి మీఱినశివుఁడు
గుఱిఁ బంచవింశతికుఁడును నొకఁడె?
'విశ్వాధికో' యను విశ్వాధికుఁడు
'విశ్వమయో' యను విశ్వుండు నొకఁడె?
'యజ్ఞేశ్వరో' యను యజ్ఞేశ్వరుండు
'యజ్ఞస్య[3]శిర'యనుయజ్ఞుఁడు నొకఁడె?
శ్రుతులను 'బూర్ణగి పురుష' నాఁ బురుషుఁడుఁ
బ్రతి 'జగత్ప్రకృతి' నాఁ బ్రకృతియు నొకఁడె?
విష్ణునిదేహంబు విష్ణునిశిరము
విష్ణునివక్త్రంబు విష్ణునేత్రంబు

౧. శివు. ౨. హరుఁడను. 3. శిరసినా.

విష్ణుకపాలంబు విష్ణుదంష్ట్రంబు
విష్ణుకంకాళంబు విష్ణు[1]చర్మంబు
నటుఁగూడ శివునిచే హతమైన విష్ణు-
పటుతరాంగంబు లాభరణంబు లగుచు
నాశివు కరచరణాద్యంగములను
నీశత్వ నిత్యత్వ హేతుమహత్త్వ
మలరుట 'విష్ణుమయ శ్శివ' యనిన
పలుకులు[2]నెట్టుఁ జొప్పడుఁగాక, యిట్లు
దమతమభేదముల్ దార చూపంగ
భ్రమితులై[3] వేదాంతఫణితిఁ 'బశ్యామి'
యని చూపి[4] యిద్దఱు నైక్యమన్వాఁడ
చన నంత్యజుఁడుగాక సహజ మంత్యజుఁడు
నంత్యజుండే? యూది 'సోఽంత్యజో నాంత్య-
జోఽంత్యజ స్స చ పాప జోఽంత్యజో' యనఁగ
స్కాందంబు 'దోషో న కశ్చి'త్తనంగ,
నంద 'వదంతి దురాత్మనో' యనఁగ
ధర 'మహాపాపవతాం పుంస' యనఁగ
నరి 'నారకాస్తే, న సంశయో' యనఁగఁ

---

౧. చక్ర. ౨. గొంతిసొప్పుసు. ౩. 'యర్థాంతరం న. ౪. శివవిష్ణులై.

బరఁగ శ్రుతి 'న పరాం ప్రాప్నోతి' యనఁగ
వరుసఁ 'బాపీయాన్ భవతి' యన, మఱియు
నలి శివునకు విష్ణునకు నభేదంబుఁ
బలుకు నజ్ఞానియ పతితుండు గాన
¹హరిహరు లొక్కండే యని పల్కుచుంట
వెరవఱి శివరూపు విష్ణురూపనుట
సిద్ధ మన్యోన్య విరుద్ధంబు, విన న-
బద్ధంబు, నరకసమృద్ధంబు, నతిని-
షిద్ధంబుఁ, గావునఁ జెన్నటి ప్రశ్న
నిద్ధర వినఁగూడునే? యట్లుఁగాక,-
శివు నసాధారణాంచిత మహామహిమఁ
దవిలి²వర్తించు వాదప్రౌఢి పేర్కొఁ
దర్కించుచో నన్యదైవంబుఁ దలఁపఁ
బేర్కొనవలసెఁ, దాఁ బేర్కొన్నతప్పు
వాయంగఁ 'బ్రమథేశ్వరాయ నమో న-
మో'యని, 'భృంగీశ్వరాయ నమో న-
మో'యని, 'నందినాథాయ నమో న-
మో' యని, 'బసవేశ్వరాయ నమో న-
మో'యని, వెండి 'శివాయ నమో న-

౧. హరియును హరుఁడును నైక్యంబయనుట. ౨. నిష్ఠించు.

మో'యని శ్రీగురుమూర్తిఁ దలంపఁ-
గా విహితం బట్లుగావున నన్య-
ద్వైవవాదము [1]లప్రశస్తంబు, లుడుగు;—
మద్దివ్యమైన వాహానము లుండంగ
నెద్దునెక్కినవిధం బేమియంటేని
భవుఁ డీశ్వరుండు శ్రీ పార్వతీశ్వరుఁడు
శివుఁ డాది సృష్టి సృజించు నత్తఱిని
రూపింప నస్థూల రూపంబు రోమ-
కూపంబుల నణువు లేపారినట్లు
దలపోయ మనుసూక్ష్మ తత్త్వాబ్ధిలోన
మొలచు తద్బుద్బుదంబుల భావమునను
బొంగి కాలాగ్ని [2]రౌద్రాంగాగ్నిశిఖల
సంగతంబగు విస్ఫులింగంబు లట్లుఁ-
లుండు మామేన బ్రహ్మాండసంఘములు
వెండి యెవ్వం డోపు వేఱ నన్ దాల్ప
ననుచు వేఱొకరూపమై యీశ్వరుండు
దనుదాన ధరియింపఁ దలఁచి [3]నన్మతిని.
బొనర ద్వితీయ శంభుం డనుపేరఁ
దనరారు ధర్మావతారరూపమున

౧. లు నస్తశస్తముడుగు. ౨. రుద్రా. ౩. సన్మ.

వేదవేద్యుండగు వృషభేంద్రమూర్తి
యాదేవదేవు వాహనమయ్యె నంత;
యోజింప నల్పుండె యుక్షవల్లభుఁడు ?
౧తేజిష్ఠలీల ద్వితీయశంభుండు.
నెన్నంగ సంసారియే? వృషాధీశుఁ
డున్నతి నెక్కు నయోనిసంభవుఁడు
వీక్షింపఁ బశురూపమే నందినాథుఁ
డక్షరుండుఁ జతుర్భుజావతారుండు,
లోకప్రపంచుఁడే గోకులాధిపుఁడు
లోకపావనుఁడుఁ ద్రిలోకవందితుఁడు,
గర్మియే ప్రమథాగ్రగణ్యుండు, సకల-
ధర్మస్వరూపుఁ డుదాత్తయశుండు ;
గావున ని ట్లాదిగణనాయకుండు
దా వాహనంబుగాఁ దగఁడె ? వెండియును,
నతి దుర్మదముపెంట యైరావతంబు
క్షితి నమ్మదముపంట శివునివాహనము ;
ననలునివాహనం బతనికిఁ బశువు
వినుతింపఁ బశుపతి వృషభనాయకుఁడు ;
నరుదగు జముపోతు యమలోకవర్తి

౧. తేజిష్ణు.

సిరకీర్తి వృషభుండు శివలోకవర్తి ;
నరరూపధరుఁడు దా నిర్ఋతివాహనము
నరసురవంద్యుండు నందినాథుండు ;
జడపాశసంబంధి జలనాథు చోఁట
జడపాశరహితుఁ డీశ్వరునివాహనము ;
సంతతచరదుఃఖి శ్వసనుని యిచ్చి
యంతకాంతకుని వాహనము నిర్దుఃఖి ;
యుత్తరాశావర్తి విత్తేశువాయము
నుత్తమసంతుష్టుఁ డుక్షవల్లభుఁడు ;
నేల వేయును జెప్ప నీశానునంది
నేలిననంది మాహాలాత్మునంది ;
జలజాసనునిహంస సను జీవహంస
వెలయు పరమహంస వృషరాజహంస;
ధరణి నంతయుఁ గూడ ధరియించునట్టి
ధరణీధరుని నగధరుని శ్రీధరుని
ధరియించి వచ్చుచుఁ ద న్నంది కేశు
వరమహోచ్ఛ్వాస నిశ్శ్వాసోపహతుల
వఱలు 'నుచ్ఛ్వాస నిశ్శ్వాసజై' రనఁగ
నఖిలపురాణాగమసూక్తులు మ్రోయఁ
బోరిఁబోరి వచ్చుచుఁ బోవుచునుండు

గరుడండు గైలాసకందరంబునను
నటుగాన పక్షివాహనుఁ డెక్కు పక్షి
స్ఫుటకీర్తియగు నుక్షపుంగవు సరియె?
వాక్రువ్వ నేఁటికి వాహనావళులు
నేక్రియ హరిముఖ్యు లెనయుఁగా రనిన
స్మృతి 'న ప్రదోషే హరిం పశ్య' యనఁగ
జత 'ద్వాదశాబ్దం వృషక్షయో' యనఁగ
నతి సుకృతక్షయం బగునట్లుగాన
స్మృతిమెట్టు లట్ల కశ్చిత్పురాణమున
నాదిఁ 'బశ్యేద్ధరి మాదరా'త్తనఁ ద్ర-
యోదశి హరిఁ జూడఁ గాదని చెప్ప;
నరిఁ 'బ్రదోషేషు వృషస్య' నాఁ గర్మ-
విరహితంబగు నంది వృషణ సంస్పర్శ
ధృతి 'నంది మా శ్రిత్య తిష్ఠంతి' యనఁగఁ
[1]గృతి 'వృషణాం తస్య స్పృష్ట్వా' యనంగఁ
ధరమీఁదఁ గల్గు తీర్థంబు లన్నియును
విరచింప వృషభేంద్రు వృషణంబులంద
యొగి నాశ్రయించి మున్నుండుఁ దా మనిన
జగముల నందికేశ్వరుఁడు స్వల్పుండె?

---

౧. స్మృతి "వృషస్య వృషణం.

వా ద ప్ర క ర ణ ము

ధృతి "యత్రవా దృశ్యతే లింగ" మనఁగఁ
దతి 'సర్వతీర్థాని తత్ర వై' యనఁగ
సంగతంబుగఁ 'దీర్ఘసమితో వసంతి
లింగమూలే తు' నా లింగంబునందు
నుండుఁ దా నట్ల మహోక్షవల్లభుని
యండంబులం దుండు, నది యట్లుఁగాక,
హరిఁ జూడఁగాఁ బాప మగునటే, పాప-
విరహితుం డగునటే విశ్వేశునంది
వృషణ సంస్పర్శన ?-వేయేమి వాఁగడ
వృషభేశుమహిమ దా వెండియు శ్రుతులు
దూషక ! వినుము "మా దుష్టతిర్ వృషభ
మా సహాతి"యనుచు మహి మ్రోయుచుండుఁ
గాన సాక్షాద్రుద్రు (శ్రీ) నందికేశుఁ
గానక పశువని గణుతింప నగునె ?
వరకీర్తియగు నందివాహనత్వంబు
హరునకు నిందయే ? యట్లునుఁగాక,

గ ర ళ ధా ర ణ ము

గరళ మేఁటికిఁ దాల్చెఁ గరకంఠుఁ డనిన-
శరనిధిమథనావసరమునఁ బేర్చి
హరివిరించిప్రముఖాఖిలసురని-

కరము దానవ సముత్కర మోడి పఱవ
నండముల్ మునుమిడి యాహుతిఁగొనుచు
మండుచువచ్చు నుద్దండంపువిషము,
మును రుద్రనేత్రాగ్ని కెనయైన విషము,
సను యుగాంతాదిత్యసమమైన విషము,
గాలానలప్రభఁ గడచన్న విషము,
గాలకూటము నాఁగఁ గడచన్న విషము,
నలిఁ 'గృతః కృష్ణో జనార్దనో' యనఁగ
జలజాక్షు నల్లగాఁ జలిపిన విషము,
నలువగడ్డము మీసములుఁ గమరంగ
నిల విస్ఫులింగంబు లెగసెడు విషము,
నలరి జగద్రక్షణార్థమై దేవ-
తలప్రాణములు గావఁ దలఁచి శంకరుఁడు
గరళంబుఁ దాల్చె శ్రీ కంఠుం డనంగ
ధరణిలో నిదియు నింద్యమె? యట్లుఁగాక,

నగ్నత్వము

నగ్నత్వమును ఫణినాథుఁ దాల్చుటయు
నగ్నిఁ జేనిడుటయు నది యెట్లులనిన,-
నలువసుతుండు సనత్కుమారుండు
మలయుచు నద్వైతమతములు వన్ని

మునులుఁ దారునుగూడ మును దేవదారు
వనమునఁ దార యీశ్వరులము గాని
యీశుండు వేఱ లేఁ డిదమిత్థ మనుచుఁ
బాశుపతవ్రతపద్ధతిఁ దుడిచి
తమ బుద్ధియోగశాస్త్రంబులఁ బన్ని
భ్రమఁ బొంది వేదవిరహితులై నడవ
ఖ్యాతిగా వికృతవిటాకృతిఁ దాల్చి
యేతేర మునిపత్ను లీశ్వరుఁ జూచి
కనుకలి నింద్రియస్ఖలనంబుగాఁగఁ
గనుఁగవ గామాంధకారంబు నొందఁ
బరమపతివ్రతాభావముల్ దక్కి
హారు వెనువెంటన యరుగుచునుండ
మునులకు నమ్మంత్రముల శక్తి దొఱఁగఁ
జనుదెంచువాఁ డెవ్వఁడని యాగ్రహించి
వారక మఱి హుతవాహాది మంత్ర-
భూరిక్రియల నాభిచారంబు వేల్చి
పడసి యున్మత్తరూపంబుఁ బైఁ బఱప
మృడుఁ డాయపస్మారమును బడఁద్రొక్కె,
మఱియును సర్పంబు మంత్రించి పనుపఁ
గఱకంఠఁ డది హస్తకటకంబుఁ జేయ,

౭౮౩

యతని పుత్త్రుం డిప్పు డద్వైతవృత్తి
మతి నినుఁ గానక మడిసెను దేవ!
వ్యాసుండు విద్యామదాటోపఫలముఁ
జేసేతఁ గానండె జియ్య! విశ్వేశ!
దక్షప్రజాపతి దలఁ గోలువడఁడె
యక్షయ! ప్రథమభాగార్హు నిన్ విడిచి?
కాన మేమును దపోగర్వంబు పేర్మిఁ
గానక యద్వైతకర్మంబు లూఁది
చెడితిమి, గరుణ రక్షింపవే' యనుచుఁ
దొడిఁదొడి వేదసూక్తులఁ బ్రస్తుతింప,
విటవేషరుద్రుండు వికృతవేషుండు
స్ఫుట దిగంబరమహాద్భుతవర్తనుండు
దేవుండు గారుణ్యదృగ్విలోచన సు-
ధావార్ధి నోలార్చి తన లింగమూర్తి
ననయంబు సజ్జలయం దిడి కొల్వుఁ
డనుచుఁ బ్రసాదించి యద్వైత మణఁచి
ధృతిఁ బశు పాశ పతి జ్ఞానయోగ-
మత ముపదేశింప మఱియును మ్రొక్కి-
యనయంబుఁ 'ద్వచ్ఛేషసోఽపి మాహాత్మ్య'
మనియుఁ దదీయ సూక్తాపరార్ధమున

నంత నయ్యగ్నిన హారుమీఁదఁ బనుపఁ
జింతింప కలుగుగాఁ జేత ధరింప,
మఱియును బెక్కు దుర్మంత్రముల్ వన్న
నఱిముఱి లెక్కసేయక ¹హారుఁ డేఁగి,
తనుఁ గని మ్రొక్కని వనజజుకొడుకుఁ
గనుఁగొని యుగ్రంబుగా శపియింప,
వడవడ వడఁకుచు వచ్చి యమ్మునులు
పుడమి సర్వాంగముల్ పొందంగ మ్రొక్కి
'యద్వైతమతుల మహంకారయుతుల
మద్వితీయాది ²సూక్తార్థవాదకుల
మజ్ఞానులము సహస్రాపరాధులము
దజ్ఞేతరులము మా తప్పులు సైఁచి
కావవే యయ్య! శంకర! సదానంద!
దేవదేవేశ్వర! దివ్యలింగాంగ!
తముఁ బొంద మోహశాస్త్రంబు లెవ్వరిని
భ్రమితులఁ జేయవు భక్తవత్సలుఁడ!
యా చతుర్ముఖుఁడు వేదాత్మకుఁ డయ్యు
నేచి మీ మహిమము న్నెఱుఁగక చెడఁడె?

౧. వచ్చిహరుఁడు. ౨. సూత్ర.

నిల'*యువాం ద్రష్టుం న హి క్షమా'వనఁ బ్ర-
బలి 'సూరయో యత్ప్రపశ్యంతి' యనఁగఁ
గ్రాలి 'తద్విష్ణోః పరమ'మన, నట్ల
పోలుగా 'సర్వస్య పూజార్హముత్త-
మాంగం' బనంగ వ్యాసాష్టకంబునను
బొంగి 'సంపూజ్యతే లింగం పరం హ-
రస్య' యనఁగ 'నమోపాస్య జగన్మ-
మస్య'యన్ శివలింగమహిమ వేదములఁ
గనుఁగొన శ్రీ స్కాంద కాశికాఖండ-
మునను వ్యాసాష్టకంబున నట్ల వ్రాయుఁ
గావున ధర్మార్థకామమోక్షముల
కావిర్భవస్థాన మతుల త్వదీయ-
లింగార్చనము కాన లీల నీలింగ-
మంగళార్చనఁ జేసి మనుదు మేమనుచు
నా పరమేశుచే నతుల లింగార్చ-
నోపదేశము మునియూథంబు వడసి
నలి దేవదారువనమున లింగార్చ-
నలు సేయఁ దొడఁగిరి నాఁడాదిగాఁగ

---

* 'ఆవాం' అని సంస్కృతానువాదము. గణము కుదరక 'యువాం' అని మార్పు పొందినది.

వాదప్రకరణము

నాయుధంబయ్యె నాయగ్ని యీశ్వరున
కాయెడ భూషణంబయ్యె సర్పములు
నగ్నత శివునకు నైజమే? మునుల
భగ్నవ్రతులఁ జేయఁ బాటిల్లెఁగాక;
కావున నగ్నముఖ్యప్రకారంబు
లేవెంట నిందయే యిల? నట్లుఁగాక,

దక్షాధ్వరధ్వంసము

దక్షునిచేయు నధ్వర మేల చెఱిచెఁ
ద్ర్యక్షుం డనియెదేని, దక్షుండు ప్రౌఢి
యజ్ఞంబు సేయుచు నమ్మునీంద్రులను
నజ్ఞానులను హరీంద్రాదిదేవతల
నందఱఁ గూఁతుల నల్లుండ్ర బంధు-
సందోహములను భాషాముఖ్యసతుల
వేగంబ రప్పించి విభవంబు దనర
యాగదీక్షకుఁ జొచ్చు నవసరంబునను
దక్షాగ్రతనయ ఫాలాక్షునిదేవి
యాక్షణంబునన యుద్యత్కోపబుద్ధి
వనజాక్షముఖ్యదేవతలను మునుల
ననుఁగులఁ గూఁతుల నల్లుండ్రఁ గూడ
రప్పించి యధ్వరరాజు నీశ్వరుని

రప్పింపవేల నీక్రతువున కనుడు,
నున్న యల్లురభాతి నుగ్రుండు దన్ను
మన్నింపఁడని మదోన్మాది దక్షుఁడు
దామున్న యీశ్వరు [1]తత్త్వం బెఱుఁగక
[2]మామఁగదా యను మందెమేలమున
విపరీతచరితుండు విధినిషేధాత్ముఁ
డపవిత్రుఁ డస్థిచర్మాంబరధరుఁడు
నాగకుండలుఁడు వినాకహస్తుండు
యాగయోగ్యుండుగాఁ డని ధిగికరింప,
హరనింద సెవిఁ జొచ్చునంతలోపలను
స్ఫురిత కోపాటోపపూర్ణాత్మ యగుచు
జగదంబ యాత్మసంజనిత కోపాగ్ని
భుగ భుగ [3]భుగులు నభోగతి నెగయఁ
దనకోపశిఖిఁ దాన దరికొని కాలె
వనజాక్షముఖ్యులు వడ వడ వడఁక;
హరనింద విన్న ద్రోహం[4] బొందువెంటఁ
[5]దరియింపరా దను తలఁపునఁగాక
సురలఁ దండ్రినిఁ జావఁ జూడఁ జాలకయు

౧. దాసీఁగా కనక; దాసిగాఁగనక, ౨. మాన. 3. భుగులన బోరన నెగయ. ౪. బొందు. ౫. ధరి.

గిరిజ భస్మంబయ్యె హర హరా యనుచు,
నంత గౌతమ దధీచ్యాది మునీంద్రు
లెంతయు నరిగి శివేతర క్రతువుఁ
జూడంగరాదు, [౧]దక్షుఁడు శివద్రోహి-
తోడ సంభాషింపఁ గూడ, దెట్లనిన—
మనలి 'నమో రుద్ర మన్యవే' యనుచు
ననలార ఋగ్వేదమట్లును మ్రోయ,
మఱి 'నమో రుద్రాయ మన్యవే' యనుచుఁ
దఱి యజుర్వేదంబుఁ దా [౨]మ్రోయునట్లు
'ధీయతే రుద్రాయతే ర*సతే న-
మో' యని యా సామమును [౨]మ్రోయునట్లు
మొనసి 'రుద్రాయ నమో అస్తు' అనుచుఁ
బూనర నథర్వణంబును [౨]మ్రోయునట్టు
లున్న వేల్పులకు నియుక్తి వేదములు
మున్ను మ్రొక్కిన సూక్తములు గల వెట్లు
తవిలి 'యస్మై నమ స్తచ్ఛిరో' యనఁగ
ధ్రువము 'తస్మై నమో భవతే' యనంగ
మ్రొక్కుల కధిపతి మోక్ష సౌఖ్యముల

౧. దక్షుని. ౨. మ్రొక్క. *'రసవతే' అని మూలము; గణముకోసము మార్పు.

యిక్కయు ముక్కంటి యొక్కండ కాఁడె ?
యూరీకృతోక్తిఁ 'జోరోపనీతమివ
[1]'ధారయే' త్తనగనుఁ దగు కిరీటంబు
నిల వచ్చునే ధరియింపఁ జోరులకుఁ
దలపోయ మకుటవర్ధనులకుఁ దక్క ?
రతిఁ 'బరాత్పరతరో బ్రహ్మా' యనంగ
ంస్తుతి 'యత్పరాత్పరతో హరి[2]' రనఁగఁ
దఃది 'యత్పరాత్పరతో శివ' యనఁగ
వదిగాను నుపనిష ద్వాక్యముల్ వినరె ?
కొంకు లేక 'శివ ఏకో ధ్యేయ' యనఁగ
నంకించి యంద 'శివంకరో' యనఁగ
నన్యసురార్చనం బర్హమే ? 'సర్వ-
మన్యత్పరిత్యజే' త్తనునట్లుగాక,
యధ్వరపతి శ్రుతులందు 'రాజాన-
మధ్వరస్య' యనంగ నాహ్వాన[3]మలర
విహితోక్తి 'రుద్రం హువేమ' యనంగ
'సహామహేశపలాశసంకాశ' యనఁగ
నమరంగ 'నిద మస్తు హావ్యం' బనంగ

౧. ధారయితుమనంగ ౨. శ్రుతి 'యత్పరో' యని సూచించు హరిని. 3. యఖిల.

రమణ 'యజ్ఞేశ్వర స్త్వమసి' నాఁచాలు-
నే? వ్యాజ[1]మేల? 'యజ్ఞేశ్వరో హవ్య-
కవ్య సమస్త భో[2]క్తవ్య మాత్రా' య-
నంగ మెఱింగి మెఱుంగక పలుక
సాంగంబులగునె యజ్ఞాది కర్మములు?
నలరుచుఁ 'బ్రథమభాగార్హా[3]శ్చ' యనఁగఁ
గలఁడే ప్రథమభాగకర్త యొక్కఁడు?
పూజ్యులుండఁగ నపూజ్యులఁ జెందఁ
బూజ్యమే క్రతువు దుర్బుద్ధిగా కనుచు
నాదక్షు క్రతువున కాభిచారంబు
వేదంబులకు శక్తిలేదు విష్ణ్వాది-
సురలకు మునులకుఁ బరిభవంబుగను
వర మంత్రముల ఫలావాప్తులు దక్కఁ
బాషండులై, భక్తిబాహ్యులై, యితర
వేషాఢ్యులై, ముక్తివిముఖులై, ధర్మ-
విపరీతచరితులై, ద్విజులు భ్రష్టులుగను
శపియించి యమ్మునుల్ జన్నంబు వెడల
నింత వృత్తాంతంబు నెఱిఁగి యాక్షణమ
యంతకాంతకుఁడు గోపాక్రాంతుఁ డగుచు

౧. హేల. నేవ్యాజ; నీవ్యాజ. ౨. హేల. ౩. స్వ.

వీరావతారుని వీరభద్రేశుఁ
గ్రూర నృసింహ విదారణుఁ బనుప
శ్రీ వీరభద్ర గణావలి గొలువ
శ్రీ వీరభద్రుఁ డజేయుఁ డేతేరఁ
ద్వరిత దక్షాధ్వర ధ్వంసనోద్యుక్త
పరిచిత క్రోధ విస్ఫురితాభిజాత-
నిటల తటానలోత్కట చటులాగ్ని-
పటల పరిస్ఫుటోద్భట విస్ఫులింగ
పటుపాతముననుఁ నొక్కట జన్నసాల
నటు గూడ దరికొన నార్చి భూతములు
దడయక యచట హోతల దర్భత్రాళ్లఁ
దొడరి యూపంబులతోడ బంధించి,
యత్యాగ్రహమున నాహవనీయ గార్హ-
పత్య దక్షిణ నామ పరిమితాగ్నులను
నావృతంబైన యాగాశ్వంబు¹ గంగ-
లో వైచిరి యల్లకల్లోలంబు సేయ
మలయుచు భద్రరోమజ గణపతులుఁ
గలయ హోమద్రవ్యముల వీటఁబుచ్చఁ
దలర సాధులను సదస్యుల మునుల

౧. గాఁగ. ౨. హ.

ఎలుకల నడఁచిన పొలుపున నడప
నిలఁ గులస్త్రీల జారులు [1]సెర్చినట్లు
నలినుబ్బి దేవాంగనా సహస్రములఁ
దఱిఁ దఱి భూతభేతాళురు సెరుప
నఱిముఱి వీరభద్రాధీశుఁ డంతఁ
బశు పాలకుండుఁ బైపైఁ దల్లడిల్లఁ
బశువులఁ ద్రోలినభంగి దేవతలఁ
బాద[2]గొని పఱచుచు నదితి నాసికము
మొదల స్వాహాంగన ముక్కు డాచన్నుఁ
గృతి ‘నాసికోర్ధ్వోష్ఠ కృంతనం’ బనఁగ
నతికోపియై సరస్వతి ముక్కుఁగోసె;
యజ్ఞరక్షకుఁడగు యజ్ఞుని శిరము
‘యజ్ఞస్య శిర’ము నా నటు దెగనేసె;
నలి రేఁగి ‘దంతవినాశనో’ యనఁగ
బలువిడిఁ బూషుని పండ్లువోఁ బొడిచెఁ;
[3]గృతుల ‘వహ్నే ర్హస్తగత’ యనఁ గోసె
హుతవహు జిహ్వాలు నురుబాహుయుగముఁ;
బొడిచె భగునికన్ను పుడమి నల్లంతఁ
బడ ‘భగనేత్ర నిపాతకో’ యనఁగ,

---

౧. శేర్చు. ౨. గొల్పి. 3. శ్రు.

సోము ‘నంగుష్ఠేన సోమాంగ’ యనఁగ
భూమిపైఁ బడవైచి ప్రామెఁ బాదమున
నఱిముఱి జగదాదయగు విష్ణుశిరము
నెఱి ‘దదా హోహావనీయకే’ యనఁగ
నాహావనీయాగ్ని నటు వడఁజేసె,
మాహాత్మ్యమలరార; మఱి యట్లుఁగాక
హరి యమేంద్రాది దేవాంగము ల్గూడ
ధరఁ [1]జెక్కడెఁ గనంగఁ ‘దక్షకో’ యనఁగఁ,
ద్ర్యక్షు నిందించిన యతిపాపి యనుచు
దక్షప్రజాపతి తల దెగనేసె,
నుద్రిక్తమతి వీరభద్రేశుఁ డిట్లు
విద్రుతంబుగఁ జేసె విధిసేయు క్రతువు
నాతండు సేసిన యజ్ఞఫలమున
కాతని బుద్ధికి నాభిచారంబు
ప్రాపించె; శివభక్తిబాహ్యులై చేయ
నాపోవ నెట్టిక్రియలు సాంగమగునె?
ధరణీశుఁ[3] డేలెడు ధరణిలో నొక్క
నరుఁడు గర్వించి యన్యాయంబు సేయఁ
బఱచుట దోసమే? భవుఁడు దాసులను

౧. జిక్కడి; జక్కడఁచి యంగతతు. ౨. కప్పుౘ. 3. డేలేఁడు.

బఱచుట దోసమే భక్తిమాలినను ?
హరి విరించ్యాదులు నటు దక్షుఁగూడి
పరిభవంబులఁ బొందఁ బ్రాప్త మెట్లనిన
నినుమునసంగతిఁ జేసి యిలఁ బావకుండు
వనుగొని మర్దింపఁబడుఁగాన హరుఁడు
దక్షుని సురలను దండించు శివున
కీక్షితి నిందయే ? యిల నట్లుఁగాక
యాదిఁ దాఁ జేసిన యఖిలాండకోట్ల
నాదరింపక చంపఁదగునె యంటేనిఁ,
బశుపతిచేఁ గట్టఁబడిన జీవములు
పశుపతిచే ముక్తిఁ బడయంగ లేక
ధర యెల్ల ధూళిగాఁ[1] దగిలింప నెగయు
పరమాణువుల యన్ని భవములఁ [2]దొడర
ద్రాగిన మాతృకా స్తన్యముల్ సప్త-
సాగరోదకము లసంఖ్యముల్ గడవ
నరుదగు [3]సృష్టికణానీకసంఖ్యఁ
బరగు మరణములు ప్రాప్తముల్ గాఁగ
యుగకోట్ల నవికలయోగజన్మముల
కగపడి దుఃఖంబు లందుచు నాత్మఁ

---

౧. దగులంగ. ౨. దనర. ౩. దుష్టగ.

గుందుచుఁ, దలఁపులఁ గందుచు, [1]నాత్మ
వందఁరుచున్న జీవంబులఁ జూచి,
'కట కటా! [2]భవవిపద్గతిఁ బాయలేక,
పటుతరంబగు ముక్తిఁ బడయంగలేక,
కడిఁదిదుఃఖంబుఁ బొందెడిఁగదే' యనుచు
మృడుఁడు జీవావలియెడ [3]దయ పుట్టి
వరదుఁడు సర్వజీవదయాపరుండుఁ
గరుణాకరుండును గాన జీవులకు
విరచించె లయము; నివృత్తి [4]యెట్లనిన,

ప్రలయలీల

హరుఁడు ప్రలయలీల కభిముఖుం డగుటఁ
బ్రమథులు రుద్రులుఁ బరగు భూతములు
సమసుప్తివేళ కుత్సవమంది హరుని
ఫాల విశాలకరాల [5]నేత్రాగ్ని
కీలావలీ స్ఫురత్కాలాగ్ని [6]గ్రమ్మ
నిది జగద్విప్లవహేతువై తనర
నదియ తా సుఖహేతువగుఁ బ్రమథులకుఁ,
గుమ్మరి దగఁ దరికొల్పిన చిచ్చు

1. మతుల. 2. భవదీయగతి. 3. కృప. 4. క. 5. నేత్రోత్థ. 6. వర్వ.

క్రమ్మఱఁ గడవ లావమ్ములఁ గాల్చు-
విధమున బ్రహ్మాండ వివిధభాండంబు
లధిగత ప్రలయ కాలాగ్నిచేఁ గాలఁ
జేకొని ప్రలయాగ్ని శిఖలచే నఖిల-
లోకము ల్గాలు, నాలోకాగ్నిలోన
నా మహాప్రమథగణావలి వేర్చి
కౌముదిలో నాడుగతి నాడునంత
జడనిధి[1] ద్వీపాంత సహిత ధరిత్రి
వడి మీఁది[2]కెగురంగవైచి యార్చుచును
మీఁది లోకములతో మించు నాకసము
రా దిక్కుఁ గ్రిందికిఁ బ్రమథేంద్రుఁ డొకఁడు,
బడబాగ్ని నుదుట బొట్టిడుకొని యాడుఁ
బెడసోలుచును గణవిభుఁ డొక్కరుండు ;
సకల వారాసుల జలములు ద్రావి
యొక గణనాయకుం[3]డోర్చి నిద్రించు;
సకలగ్రహాదితారకసమూహంబు
నొక గణనాయకుం డొగిఁ బాఱ[4]నూఁకు,
నేచి యా ద్వీపంబు లేడు సక్రములు
వైచినగతిఁ ద్రెవ్వివైచు నొక్కయ్య,

---

1. ద్వీపాద్రి. 2. కెగయంగ. 3. డొడక త్రేన్చు. 4. నూఁదు.

యలరి యమేంద్రవాహన దంతశృంగ-
ములు దాళములువైచు మున్నొక్కగణము,
నల్క మృత్యువుఁ గోలె లటు వెర్కి త్రిప్పి
నుల్కముల్ ద్రిప్పన శ్లోక గణేంద్రుండు,
నక్కరువలి యిట్టి నబ్ధిశు చోలె
దిక్కరులను దిని త్రేన్చు నొక్కయ్య,
ధర హిమమేరుమందరముఖ్య గిరుల
వరగణంబులు సూడువట్టు లాడుదురు,
సురగిరిముఖ్యాద్రి సుఖకేలి సలిపి
యురువడిఁ బొడిసేసి యూఁదు నొక్కయ్య,
పొదలి యష్టభుజంగముల వ్రేళ్లఁ దాల్చి
నొదవ ముద్రికలుగా నొకగణాధిపుఁడు,
ఆదివరాహంబు నడఁచి యాదంష్ట్ర
లాదట ధరియించి యాడు నొక్కయ్య
సరి నాదికూర్మపృష్ఠము గాడి వొడిచి
యురగేంద్రునిడి త్రిప్పుచుండు నొక్కయ్య,
నరసింహు జడయుఁ గేసరముఁ గంఠంబు
గిరిజపీఠంబుగాఁ బరపు నొక్కయ్య,
గరుడనిపక్షముల్ శిరమునఁ దాల్చి
నురుమకుటాకృతి నొకగణాధిపుఁడు,

హిమకర రవిమండలము లక్షణముల
క్రమమున నిడి చూడు గణనాథుఁ డొకఁడు,
నుఱుముగా బ్రహ్మాండ మఱచేతఁబట్టి
పఱియలుగా వ్రేయుఁ బ్రమథేంద్రుఁ డొక్కఁ,
డెడఁ ద్రివిక్రముని కోలెమ్ము దండముగ
గొడుగుగా నజుపుఱ్ఱఁ గూర్చు నొక్కఁడు,
నిండంగ నఱుత నజాండముల్ దాల్చి
నండాభరణుఁడన నలరు నొక్కఁడు,
గుర్వుగాఁ గరములఁ గులగిరుల్ దాల్చిఁ
బర్వతాభరణుఁ డన్ ప్రమథేంద్రుఁ డొకఁడు,
భూరి ప్రళయవేళ మేరువు నడఁచు
మేరుపాతనుఁడను మృడుగణం బొకఁడు,
సరణముల్ గరములు పురికొల్పి తాల్చి
హరివేధల శవంబు లఱుత నొక్కయ్యె,
యీరూఢిగాఁ బ్రమథాధిపు లిట్లు
వారక సర్వసంహారంబు సేయ
నొగి దేవదానవాది గణంబు లడఁగి
గగన మెల్లఁ బ్రమథగణమయం బగుడు,
నా కమలజ హరీంద్రాది దేవతల
లోకములుఁ బ్రమథలోకంబు లగును,

---

౧. అయ్యె.

ప్రమథాధిపతు లిట్లు బ్రహ్మాండకోట్ల
సమస్తిఁ బొందించి సంతసంబునను
వడిఁ బొడవగుచు నప్పుడ యుడ్గి గుజ్జు
బొడవుగ వలముగఁ గడు సన్నమగుచు,
నాడుచుఁ బాడుచు నానందలీలఁ
గ్రీడించు ప్రమథుల క్రీడ లెట్లనిన,-
లంబోష్ఠ లంబాక్ష లంబనాసికులు,
లంబజిహ్వాలు బహు లంబకంధరులు,
నజ గజ హయ వరాహ వ్యాఘ్రకర్ణ,
లజ గజ హయ వరాహ వ్యాఘ్రముఖులు,
శరభ సారంగ మార్జాల గో మహిష-
కరరిపు కరి పురోగమ బహు ముఖులు,
బహువక్త్ర బహునేత్ర బహుకర్ణ వర్ణ-
బహుపాద బహుజాను బహుబాహుయుతులు
బాహూరుముఖ ముఖ[౧] బాహూరుతనులు,
బాహుజఠరజాను పాదోరుముఖులు,
ద్విముఖ చతుర్ముఖ త్రిము ఖాష్టముఖులు,
నముఖ పంచముఖ సహస్రాదిముఖులు,
వెండియు వికృత వివిధరూపధరులు,

౧. బహు బాహు.

వెండియుఁ జూరు వివిధరూపధరులుఁ,
బూని శ్రుతుల్ 'స్మర్యతే న చ దృశ్య-
తే' నాఁగ నిట్లు గీర్తింప వెండియును
నవు 'నసంఖ్యాతా స్సహస్రాణి' యనఁగ
భువి 'నేవమేవ త న్నిబోధత' యనఁగ
'నణుశ్శ్చ మహాశ్శ్చ' యనఁగ [౧]శ్రీ రుద్ర-
గణముల వర్ణింపఁగా రామి [౨]దథ్య-
మైనను శివపురాణాగ మోక్తముగ
నానేర్చు భంగి వర్ణన సేసినాఁడఁ,
బ్రోడిగఁ బ్రమథగణాడంబరంబు
వేడుకఁ జదివిన విన్న వ్రాసినను
దొరఁకొను శుభములు దురితంబు లడఁగుఁ
జిరభుక్తి ముక్తులు సిద్ధించునట్లు,
యమిత [౩]ప్రమథులచే నలరుచు నెలమి
నమసుప్తిఁ బొందించు జగము లీశ్వరుఁడు;
దివిరి యుత్పత్తి స్థితి లయ కారణుఁడు
శివుఁడు పుట్టించు రక్షించు నడంచుఁ;
బుట్టించునప్పు డేపుణ్య మీశునకుఁ?
బట్టి శిక్షింప నేపాప మీశునకు ?

---

౧. సా॥ బ్రమథ. ౨. బ్రమథ. ౩. ప్రతాపులా ప్రమథులచేత.

జలముల సస్యాది జంతువు లొప్పదలు
జలముల సస్యాది జంతువు ల్మడియు,
నిలఁ దజ్జలంబుల కింతన చేసి
ఫలియించునే పుణ్య పాపంబు లెందు ?
నటుగాన లీలార్థమై సృజియించు
నటుగాన విశ్రమణార్థమై యణఁచు,
నిది హరునకు నిందయే ?—యట్లుఁగాక, —

మహాతాండవలీల

పొదలి తాండవమాడు పోల్కి– యెట్లనిన—
జగదండకోట్లు భస్మముగఁ దద్భూతి
నగజార్ధధరుఁడు సర్వాంగముల్పూసి
హరివిరించిపురోగ మాసురాస్థులును
వర కపాలావలుల్ వలయుచోఁ దాల్చి,
భరతోక్తి నానాప్రబంధ[1]తాళములు
భరతనందీశు లేర్పడ నుగ్గడింప
రమణమై నందాభరణు లండనికర
మమర మృదంగంబు లట్లు వాయింపఁ
దలకొని మేరుపాతనులచే గిరులు
సెలఁగి యావజములై ఝుంకృతులిడఁగ,

---

౧. గీత.

నా కులాద్రులుఁ బర్వతాభరణేంద్రు
లేక శంఖంబుల ల్లెలమిఁ బూరింప,
రతి నుబ్బి రుండాభరణులు రుండముల
నతులిత దీర్ఘ కాహళముల ట్లూఁద,
నలరుచు హరి[౧]విరించ్యాది కూర్మాంగ-
ములు వటుపటహ విస్ఫురణ [౨]మ్రోయింపఁ,
గాలభైరవు లజు ఘనకపాలంబు
డోలుఁ దప్పటముల లీల [౩]విన్పింప,
[౪]గాలరుద్రులు హరికోలెమ్ము లెలమిఁ
గోలాట[౫]గాడియల కొమరున సేయ,
నలరి తత్త్వములఁ దత్త్వాభరణేంద్రు
లిల జయఘంటల ల్లెలమి వాయింప,
[౬]నేల నింగియు మహాకాళులు సిద్ధ-
తాళముల్ [౭]గదియించి తారు వాయింపఁ,
దగిలి రుద్రాంగనాతతులు దిగ్వితతి
నొగిఁ [౮]గాంస్యతాళంబు[౯]లోలి వాయింప,
నతిలీలఁ [౧౦]బ్రమథాంగనావలి [౧౧]వెట్టు

౧. హరులా. ౨. వా. ౩. గా. ౪. లీ. ౫. కండె; కొండె.
౬. నేలయు నింగియుఁ గాలాంతకులును. ౭. గ్గొఁగూర్చి; డాయించి; వాయించి. ౮. సప్త. ౯. నోజ. ౧౦. నమరా. ౧౧. బెట్టు; వెట్లు.

జతులు నానాగీతజాతము ల్గా౯గ
భూత [1]భేతాళాది భూరి భూషణము
భాతి సముద్భటార్భటరావముగను,
నతుల యుగాంత మహాప్రళయాను-
గత జగత్తాండవ [2]కలనకుఁ జొచ్చి
హరివేధ లిరుదెసలందు వాయింపఁ
గరిదైత్యు వ్రచ్చినగతి నాడునాఁడు,
బంధురలీల సొప్పడ సుర ల్వొగడ
నంధకాసురు మెట్టి యాడెడునాఁడు,
మఱి మునుల్ వంచిన మహితోరగంబు
గిఱిగిటగాఁ బట్టి క్రియనాడునాఁడు,
వరతపోనిష్ఠకు వ్యాఘ్రపాదునకు
నరుదొందఁ గరుణించి యాడెడు నాఁడుఁ,
గడునర్థి గుండయ్య కడువలు [3]వరుస
నడరు వాద్యము జతికాడెడునాఁడుఁ,
బిట్టవ్వ గై సేయు వెట్టి మైఁ గట్టి
తట్ట వాయించుచో ధర నాడునాఁడు
వలచి చేరమ చక్రవర్తి వాయింప
నలరి పూజావేళలం దాడునాఁడు,

---

౧. వే. ౨. కళలకు. 3. చఱవ.

నాపోవకున్న మహాప్రలయంబు
రూపించి యాడంగ రుద్రుండు దొడఁగెఁ
గాకేమి యంచు నక్కజమంది ప్రమథ-
లోకంబు వొగడఁ ద్రిలోచనుం డర్థి
వసుధఁ బుట్టనియట్టి వర్ణన లొలయ,
రసికులఁ జోఁకని [1]రసములు వొలయ,
గడనకెక్కని యలంకారముల్ దోఁపఁ
బడి యిడఁగారాని భావంబు లింపఁ
జూడ నక్కజమగు సుగతులు దవులఁ
బాడ నక్కజమగు ప్రతిజతుల్ నివుడఁ
దలపోఁతలకు రాని తాళంబు లులియఁ
గలలలో వినని [2]యుగ్గడనలు వెలయ,
రాగాఢ్యులానని రాగముల్ దనర,
నాగరికంబగు నటన లింపొనర,
నంతకాంతకుఁ డుబ్బి యంతకంతకు ని-
తాంత తాండవ సముద్ధతి విజృంభింప,
నరిపాదఘట్టన చప్పుడు దక్కఁ
జరణ సంగతి గానఁ [3]జాలరాకుండఁ,

౧. రాపముల్. ౨. యుద్ధదనలు. 3. జాలకయుండ.

గరతలగతుల [1]యుగ్గడన దక్కఁగఁ
గర సహస్రాటన గానరాకుండ,
వఱలు జటాచ్ఛటాధ్వనులు దక్కఁగ
నెఱి జటాగ్రములతాఁ గెఱుఁగ రాకుండ
మకుట కోటీర ధామంబుల తక్క
మకుట శిఖర మప్రమాణంబు గాఁగ,
నాద్యంతరహితుఁడై యయ్యద్రిజకు న-
భేద్యుఁడై యుండ నా ప్రియసాధ్వి మ్రొక్కి,
'[2]పరమానురాగ ! యపరిమితానంద-
భరిత త్వదీయశుంభ న్మహామూర్తి
విస్మయతాండవోద్వృత్తిమైఁ బేర్చి
యస్మదాద్యులకు భయంకరంబయ్యె
(?) న 'య్యత్యతిష్ఠ ద్దశాంగులం'బన; ద-
దియ్యాది వేదాంతదృష్టులు గడచె,
'నత్యతిష్ఠ త్సహ[3]స్రాంగులం' బనిన
శ్రుత్యంతరము వేఱ చూపెడు తలఁపో,
మహి భవత్పరమసూక్ష్మస్థూలరూప—
మహిమయ వేదాగమపురాణములకు

౧. యుగ్గడనలు దక్క, ౨. పరమాంబరాంగ. ౩. స్రంబాను మ్రోయ.

హరి విరించ్యాది సురాసురాదులకు
నరు [1]దెఱుఁగనని యత్యద్భుతాటోప-
తాండవాడంబరోద్యన్మహామూర్తి
వెండి యెవ్వరి కింక వీక్షింపవచ్చు ?
నాక్రీడ సాలించి యాదిసృష్టికి ను-
పక్రమింపవె, కృపాపర ! జగదాది !'
యంచు వేఁడియు జగదంబ మ్రొక్కుడు ను-
దంచద్దయామతిఁ దాండవలీల
సాలించి సతికిఁ బ్రసన్నుఁడై యున్న
వేళ 'న బ్రహ్మో న విష్ణు' రనంగ
సూరులు 'నాగ్ని ర్న సూర్యో న చంద్ర-
తారకా' యనఁగ వేదశిరోక్తు లలర
ధ్రువ 'మేక ఏవ రుద్రో' యన మఱియు
నివుడు నానా వేద నివహసూక్తులను
బ్రస్తుతింపుచు మహాప్రమథాధిపతులు
మస్తకవిన్యస్త హస్తులై మ్రొక్క-
ననమాత్ముఁ డా ప్రమథాభిమతంబు
లొసగుచు [2]సృష్ట్యున్ముఖోద్ధతి నిగుడ
నియమితాతీత ప్రలయ [3]గతభూత-

౧. దెఱుఁగనని. ౨. సృష్టిలీలోన్ముఖోద్ధతిని. ౩. యుగ.

చయ బీజసంచయ స్థానకారణము
లైన నిజాంగంబులందు వీక్షింపఁ
బూని 'స ఈక్షతే మే ను లోకాం శ్చ
లోకపాలాంశ్చ' నాలోలత, నట్లు
గాక 'స ఈక్షతే లోకాన్ సృజా' యన-
నంగ వెండియు ఋగామ్నాయంబునందు
సాంగోక్తిఁ 'జక్షుప ఆదిత్య' యనఁగ,
మఱి 'మనస శ్చంద్రమా' యన, నంద
వఱల వెండియు 'ముఖాద్వాచోఽగ్ని' రనఁగ,
నదిగాక 'నాసికాభ్యా' మనుసూక్తి
నదియుఁ 'బ్రాణాద్వాయు'రని [1]సమాసింప
నందితంబంద 'శిశ్నాద్రేత' మనఁగ,
నందుండి 'రేతస ఆపో' యనంగ
నమరఁ 'బద్భ్యాం భూమి' రనఁ బ్రదేశాంత-
రమునఁ దొల్ శ్రుతియు 'శ్రోత్రాద్దిశా'యనఁగ,
'నాత్మాన మాత్మనో' యనఁగ బొమ్మలము
'నాత్మన ఆకాశ' యనఁ దదంగముల
శివుని వీక్షణమునఁ జేసి జనించె
నవికలప్రకృతి బీజాష్టమూర్తులును

---

౧. సమసింప.

నటమున్న శివుని దృగంచలోద్భూత-
పటుఘృణామృతవార్ధిపై వెల్లివిరియ
హరుఁడు మున్దాల్చిన యజ జనార్దనుల
చిరకపాలములకుఁ జేతన[1] మొదవి
యోలిఁ గీర్తింప నం దొక్కొక్క తలకు
శూలి బ్రహ్మత్వ విష్ణుత్వంబు లొసఁగ,
శ్రుతి 'నేష విష్ణోర్జనిత' నాఁగ విష్ణు-
శతపత్రజులు [2]శివు జనితగాఁ బడసి
సత్త్వరజో గుణైశ్వర్యానుపాల-
నత్వంబులకు వారు నాథులై; రంత
భవుఁడుఁ దొల్లిటియట్ల ప్రబలు బ్రహ్మాండ-
నివహముల్ [3]గ్రమ్మఱ నియమించునట్టి
నిగ్రహానిగ్రహాదగ్రైకగుణ స-
మగ్రుఁడై చను లింగవిగ్రహునకును
రమణ ననన్యశరణ్యులై వెలుఁగు
ప్రమథుల మహిమయుఁ, బటు పరాక్రమముఁ
దన స్వతంత్రతయు, నిత్యతయు, నీశత్వ-
మును, [4]చిదానందతత్వమును, నిరవద్య-

౧. ంబొంది. ౨. శివజనితులై పరగి. ౩. గనుసన్న. ౪. జిరా.

మహిమ, యనన్య సామాన్యోరు [1]కీర్తి
బహుళత పెంపుఁ జెప్పన[2]రాక సృష్టి-
లీలలుఁ దాండవ వేళలుఁ బ్రలయ-
కాలముల్, మఱియొక కార్యంబులెట్లు
గాన, యనింది త్రైక [3]ప్రవృత్తికి, స-
దానంద[4]వర్తికి, నతుల కీర్తికిని
నిందలే యవి మహానియ్యాతల్ గాక?
యిందు ధారణముఖాభీష్టవర్తనము
లకుటిల వేద వేదాంత పురాణ-
సకలాగమేతిహాస స్మృతితతులు
ప్రకటించు శబ్దోపపాదితార్థములఁ
బ్రకటించి యున్నట్ల పలికితిఁగాని
భక్తి మదోద్రేకభావనఁ బలుకు
[5]నుక్తులు గాకుండ నూహించుకొనుఁడు;—
అనుచు నిట్లునుగాక యజుఁడు 'గృష్ణామి'
యనఁ 'బరశుం తప్త' మనఁగ నే మట్టుఁ
బట్టుదు [6]హరుమీఁదఁ బ్రతియు లేదనుచు
[7]నట్టుగాఁ గొండుదయ్యము గల యట్టు

౧. కీర్తి. ౨. కాక. ౩. ప్రవర్తి. ౪. మూర్తి. ౫. యు.
౬. శివునకు. ౭. వట్టుగానొండు దైవము.

లయిన 'మూర్ధా మే తు' అనఁగఁ 'బతిష్య-
తి' యనంగఁ దనతల దెగియెడిఁగాన
కడఁగి కేశవుమీఁదఁ గలఁడు లేఁడనుచు
వడి 'నదైవం కేశవాత్పర'మ్మని ప్ర-
శస్తిగఁ జేయెత్తఁ జక్కఁగ 'నంది-
నా స్తంభితో భుజో' నాఁ దనచేయుఁ
దెగిపడ్డక్రియ నంచు దేవుని మహిమ
జగములో నిష్ఠించె సరసిజభవుఁడు,
పెనసి వ్యాసుఁడు దన చెయి దెగి[1] పడినఁ
గనుఁగొని వ్యాసాష్టకమున నుతించి
రతి 'నదైవం శంకరాత్పర'మ్మనుచు
క్షితిఁ బ్రతిష్ఠించె మా శివు మహత్త్వంబు
గావున నేనును గౌరీశుమీఁద
దైవంబు లేఁడని తలయిచ్చి పడయు-
దును, మఱఁబట్టుదు, దొడరిన గెలుతుఁ
బనుగొన వాద జల్ప వితండములను
జెలఁగి, యట్లునుఁగాక శివుమీఁద నొకఁడు
గలఁడన్న నాయుఱకా లెత్తి వాని
నడుఁదలఁ దన్నుదు నాదు ప్రతిజ్ఞ

---

౧. పిదప.

యెడపక యేను గాలెత్తితి ననుచు
మానుగా శ్రీ రుద్రమహిమయన్ [1]స్తుతి స-
దానందుఁడగు శ్రీ మహాదేవు మహిమ-
నారూఢముగ మల్లికార్జున పండి-
తారాధ్యు లాద్యు లౌనన బ్రతిష్ఠించె,
ధర నిది నిఖిల విద్వత్సభలందు
గర మొప్పు వాదప్రకరణ మనంగ.

* * * *

గురులింగ శివకరోదర పుణ్యజాత,
గురులింగ చరలింగ గుణగణాఖ్యాత,
గురులింగ చరణాబ్జ పరిమళాఘ్రాత,
గురులింగ చరణముకుర పరిస్ఫీత,
గురులింగ గురుదయాంకుర శుభవ్రాత,
గురులింగ దృక్సరోవరజాత జాత,
గురులింగకుల మహీధర సింహపోత,
గురులింగ దివ్యమందిర పారిజాత,
గురులింగ నిర్మాల్యగోత్ర సంపూత,
గురులింగ మంత్రావికుంఠిత శ్రోత-[2],

---

౧. గృతి. ౨. ఈ పాదము తరువాత 'గురులింగ సేవానుగుణ గణోపేత' అని అధిక పాఠము కొన్ని ప్రతులలో ఉన్నది.

వీనుల [1]కింపుగా విను సూర! సావ-
ధానత నిదియు వాద ప్రకరణము-

*   *   *   *

ఇది యసంఖ్యాత మాహేశ్వర దివ్య-
పదపద్మ సౌరభ భ్రమరాయమాణ-
జంగమలింగ ప్రసాదోపభోగ-
సంగత సుఖ సుధాశరధి నిమగ్న-
సుకృతాత్మ పాలకురికి సోమనాథ-
సుకవి ప్రణీత భాసురతర దండ-
నాయక బసవాంకసఖ్యాత గుణగ-
ణాయత కీర్తి దిగంత త్రిలోక-
గురు [2]పండితారాధ్యచరితంబునందు
[3]గరము తృతీయ ప్రకరణ మొప్పారు.

౧. కింపార. ౨. మల్లికార్జున. ౩. గరమొప్పు; గరమర్థి.

శ్రీ పండితారాధ్యచరిత్ర

ప్రథమసంపుటము—శుద్ధపత్రము

(తోఁచు, ఎసగు, ఒసగు, లలోఁ అరసున్న లేదు. గ్రంథము లో ఆపదములలో ఎక్కడనయినా అరసున్న అచ్చులోఁకనబడితే దానిని తీసివేయవలెను.)

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౫	౬	భవజన	భవిజన
౨౦	౧౨	పిసుకుఁచందపు	పిసుకుచందపు
౩౪	౧౫	బనఁగ'వర్త ల'మ	బనఁగ'నవర్తుల'మ
౩౭	౫	యట్లన	యట్టుల
౪౦	౨౦	దేశాంత	దేశాత్త
౪౮	౨౦	ఈ పాదమునకు ముందు, 'బరగి దుష్టగ్రహోపశమన' మనఁగ' అనే జంటపాదమును చేర్చుకోవలెను.	
౫౭	౨౧	మహిమగా	లాగు (లగ్గు) గా
౫౯	౩	వారక	వాయక
౬౯	౧౧, ౧౨	పుత్ర	పుత్త్ర
౭౧	౩	మాఅవయుది	మాఅవునది
౭౧	౧౮	శో త్రా	శ్రోత్రా.
౭౭	౧౧	మనఁగఁ	మనఁ గ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౭౮	౯	అస్మద్వేష	అస్మద్ద్వేష
౭౯	౧౧	మంత్ర 'తేన'	'మంత్రి తేన'
౯౭	౧౯	నాధా	నాథా
౯౯	౧౩	న హి	స హి
౧౦౪	౮, ౬	అటికాళ్లఁ	అఱకాళ్లఁ
౧౧౦	౧౫	గవాన్ సర్పిః	గవాఙ్ త్సర్పిః
౧౧౭	౧౬	నఱుఁగుపై	నరుఁగుపై
౧౨౮	౮	మత్తి గాడు	మత్తి గాఁడు
౧౨౬	౧౧	సందడింపుచు	సందడింపుడు
౧౩౯	౫	చౌడయ్య	చౌఁడయ్య
,,	౪	నవచిన	నసిచిన
౧౪౨	౧౦	భక్తిహీనులు	భక్తిహీనుల
౧౪౫	౧౨	బాపని	బాఁపని
౧౪౬	౩	పోవంగఁబడడు	పోవంగఁబడుడు
౧౪౭	౧౦	కలసె	కలిసె
౧౫౩	౧౧	చేయుఁబుణ్యంబు	చేయుపుణ్యంబు
౧౬౦	౧౭	దటి తటి	దటిఁదటి
౧౬౪	౭	చేసుకో	చేసికో
౧౮౭	౧౬	వఱపక	వఱుపక
౧౯౧	౧౧	వఱప	వఱుప
౨౦౨	౧౧	మోకాలికిని	మోఁకాలికిని
౨౨౫	౧౩	మనస్పర్శనం	మనస్స్పర్శనం
౨౨౯	౧౮	బొలతి	బొలఁతి
౨౩౯	౧౧	సునసులో	మనసులో
౨౭౦	౯	గొరిగించికొని	గొఱిగించుకొని

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౨౭౨	౯	రెండవ	రెండవు
౨౭౬	౮	పైజీటి	పైఁజీటి
౨౯౮	౫	నీయయ్యె	యీయయ్యె
,,	౧౬	డకై	డక్టై
౩౨౯	౧౩	నతఁడు	ననుచు
౩౩౪	౧౪	వొమ్మమచు	పొమ్మనుచు
,,	౧౭	వటి	వట
౩౫౯	౨	ముడివెట్టి	ముడివెట్ట
౪౫౦	౧౦	చిక్కు	సిక్కు
౪౬౨	౫	నుండు	యుండు
౪౬౫	౧౬, ౧౮	మఱ! బాపు!	మఱబాపు!
౪౭౮	౯	భక్తి	భక్త
౫౧౫	౩	యాహ్వాయ	ఆహ్వాయ
౫౨౩	౫	ముప్పదియాఱుతత్త్వ	ముప్పదియాఱుదత్త్వ
౫౩౦	౧	స్థిర	స్థిత
౫౭౦	౧౫	దానృపతి	దానృపతియు
౬౧౧	౮	తొరఁగెడు	తొఱఁగెడు
౬౩౯	౧౨	స్వర్గ	స్వర్ణ
౬౮౦	౩	కప్పు, రొమ్ము	కప్పును ఱొమ్ము